

Mellomspråksvariasjon i anvendelsen av presenskopula i norsk 2

En transferundersøkelse av to innlærergrupper basert på ASK

Linda Joensen

Anvendt språkvitenskap, ISK

NTNU, september 2011

Innhold

Abstract	7
Forord	9
1. Innledning	11
1.1 Problemstilling	11
1.2 Materialet	12
1.2.1 ASK	12
1.3 Begrepsavklaring	13
1.3.1 Transfer eller interferens?	13
1.3.2 Førstespråk, morsmål, kildespråk, mellomspråk, andrespråk	14
1.3.3 Elev, språkinnlærer, informant	15
1.3.4 Serbokroatisk?	15
1.3.5 Språktrekk, språkkategorier, tendenser	16
1.3.6 Kopula, hjelpeverb, annen bruk av <i>er</i>	16
1.4 Begrensning	17
1.5 Oppsummering	17
2. Teori	19
2.1 En oversikt over tilnærminger til andrespråklæring	19
2.1.1 Introduksjon	19
2.1.2 Strukturalisme og behaviorisme	19
2.1.3 Nativisme og generativisme	20
2.1.4 Kognitivisme og kommunikativ tilnærming	22
2.1.5 Slobins Thinking for speaking-hypotese	23
2.1.6 Norsk som andrespråk	23
2.2 Komparativ lingvistikk	24
2.2.1 Kontrastiv lingvistikk	24
2.2.2 Kontrastiv analyse	25
2.2.3 Markerthetshypotesen	26
2.2.4 Mellomspråksanalyse	26
2.2.5 Feilanalyse og performanseanalyse	27
2.2.6 Korpuslingvistikk	28
2.3 Forskning på TVI	31
2.3.1 Utviklingen av transferforskning	31
2.3.2 Retning på TVI	33

2.3.3	Typers tverrspråklig innflytelse.....	34
2.3.3	Metode for transferpåvisning	34
2.4.	Kopula.....	36
2.4.1	Kopulateoretikere.....	36
2.4.2	Kopulabruk i ulike språk	40
2.5	Hvorfor er dette interessant for norsk2-læreren?	45
3.	Språktypologisk beskrivelse av språkene i denne undersøkelsen.....	49
3.1	Introduksjon	49
3.2	Valg av språk til undersøkelsen	49
3.3	Hva er språktypologi/ Metode	50
3.4	Morfologisk typologi	51
3.5	Syntaktisk typologi	52
3.5.1	Minimumskrav til ei setning	52
3.6	Språklige beskrivelser	55
3.6.1	En språktypologisk beskrivelse av språkene i avhandlingen	55
3.6.2	Kopulauttrykk på norsk	59
3.6.3	Kopulauttrykk på russisk	62
3.6.4	Kopulauttrykk på bks.....	70
3.6.5	Nominativ- eller instrumentalispredikativ?.....	74
3.7	Sammenligninger.....	75
3.7.1	Uttrykk med kopulaverbet <i>å være</i>	76
3.7.2	Uttrykk med det fullverdige verbet <i>å være</i>	78
3.7.3	Andre betydninger av <i>er</i>	79
3.7.4	Uttrykk med hjelpeverbet <i>er</i>	81
3.7.5	Uttrykk med kopula der russisk og bks bruker andre konstruksjoner	82
3.8	Oppsummering.....	83
4.	Metode.....	85
4.1	Tilnærming til forskningsspørsmålet.....	85
4.1.1	Forskningens objekt	86
4.1.2	Forskningens formål	87
4.1.3	Forskningsdesign og forskersubjektivitet.....	87
4.1.4	Analyse og datainnsamling.....	88
4.2	Undersøkelsens utforming	89
4.2.1	Kvantitativ undersøkelse	89

4.2.2 Kvalitativ undersøkelse.....	90
4.2.3 Jarvis' metode for identifisering av transfer	90
4.3 Forskningsetikk, validitet og reliabilitet	91
4.3.1 Reliabilitet.....	91
4.3.2 Validitet	91
4.3.3 Etikk	91
4.4 Utvalget	92
4.5 Data	93
4.5.1 Søkekriterier	93
4.5.2 Sortering	94
4.6 Analysemetode.....	95
4.6.1 Statistikk	96
4.6.2 Typologisk analyse.....	97
5. Hypoteser og hypotesetesting	99
5.1 Introduksjon	99
5.2 Hovedhypotese.....	99
5.3 Underhypoteser	100
5.4 Søk/ hypotesetesting.....	101
5.4.1 Hovedhypotesen	101
5.4.2 Underhypotesene.....	102
5.5 Oppsummering.....	102
6. Presentasjon og analyse av funnene	103
6.1 Kvantitativ del.....	103
6.1.1 Søkeresultater	103
6.1.2 Sortering og siling	104
6.1.3 Frekvensopptelling	105
6.1.4 Er dette representativt for performansen?.....	106
6.1.5 Statistikk	110
6.2 Kvalitativ del	113
6.2.1 Fortolkning av funnene	113
6.2.2 Typologis basert analyse	115
6.2.3 Hele tekster	127
7. Konklusjon og avslutning.....	131
7.1 Resultat av hypotesetestingen	131

7.1.1 HA	131
7.1.2 UH1.....	131
7.1.3 UH2.....	132
7.2 Evidens for TVI eller tilfeldige feil?.....	132
7.3 Noen forklaringsmodeller som belyser utelatelse, og variasjon i utelatelse	133
7.4 Hva kan resultatet brukes til?.....	135
7.4.1 Forskningsbestillinger.....	136
8. Referanser	139
9. Appendikser.....	145
Appendiks 1: De russiske eksemplene	145
9.1.1 Høyere nivå, eksempler fra enkle setninger.	145
9.1.2 Høyere nivå, eksempler fra mer komplekse ytringer	146
9.1.3 Lavere nivå, eksempler fra enkle setninger.....	148
9.1.4 Lavere nivå, eksempler fra mer komplekse ytringer	150
Appendiks 2: BKS-eksemplene	152
9.2.1 Høyere nivå, eksempler fra enkle setninger	153
9.2.2 Høyere nivå, eksempler fra mer komplekse setninger	154
9.2.3 Lavere nivå, eksempler fra enkle setninger.....	154
9.2.4 Lavere nivå, eksempler fra mer komplekse setninger	155
Appendiks 3: Grammatiske forkortelser	157
Appendiks 4: Transkripsjonsnøkkel.....	158
Appendix 5: Gjennomsnitt og korrelasjonsberegninger, statistiske tabeller.....	159
9.5.1 Statistikk russiske kandidater	159
9.5.2 Statistikk bks-kandidater	163

Abstract

This thesis considers cross linguistic influence (CLI) by using statistic tools as well as the tools proposed by Jarvis and Pavlenko (Jarvis and Pavlenko, 2008) to determine the presence of CLI on a material from the Second Language Corpus /ASK, managed by the University of Bergen. Essays collected from tests of Norwegian as a second language on intermediate (Språkprøven) and higher level (Test i norsk, høyere nivå) provide an ample database of interlanguage, and the thesis looks more closely at the use of the present tense of the copula verb be (være) in the interlanguage of learners whose mother tongue is Russian and Serbo-Croatian (henceforth BCS, Bosnian-Croatian-Serbian). The sample consists of 200 texts per language. By considering intergroup heterogeneity, intragroup homogeneity and cross linguistic performance congruity, it is possible, according to Jarvis and Pavlenko, to positively identify evidence of cross-linguistic transfer. The thesis aims to identify and analyze instances of omitted copula in the Norwegian interlanguage texts by grouping the findings by sentence type and student level. The hypothesis is that BCS learners, having a fully fledged present tense copula in their mother tongue, will show less omission of the copula in their Norwegian interlanguage than Russian learners, who have Ø-copula in the present tense.

The findings of the thesis partially corroborate the hypothesis. Russian learners' essays contained 60 omitted copulas in the present tense, whereas BCS learners' essays only had 17. The copula omission was predominantly found in intermediate level texts rather than higher level, and three times more often in Russian learners' texts than in those of BCS learners'. Statistic tests run on the error frequency data show a significant difference between the two groups. A typological analysis on the examples from the texts, combined with pragmatically direct translation used as a best tertium comparationis, also demonstrate that the omissions made by BCS informants are less obviously simple omissions, and more often have multiple interpretation possibilities. The Russian informants are more typologically systematic in their omissions.

I also set forth to test the claim made by G. Hagland (G. Hagland, 2005) that higher level copula omission in Norwegian interlanguage is not due to cross linguistic influence, but to the strain of writing complex sentences. The findings show this to be

partially true- on higher level the bulk of omissions are found in complex or subordinate clauses, and fewer in simple, independent clauses (48 complex clauses vs. 12 simple clauses among Russian informants, 15 cases vs. 2 among BCS informants). However, the significantly higher number of omissions in complex sentences among Russian informants to BCS informants (36 to 8) indicates that the linguistic differences could be exerting some influence. The relative complexity of the context does not account for the latter numbers. The testing of the hypothesis showed a significant, although admittedly not large, difference between the two groups.

My assertion is that Jarvis and Pavlenko's method, in addition to pragmatically direct translation used as a best tertium comparationis, is adequate for identifying CLI in this context.

Forord

Jeg ønsker å takke alle mine veiledere gjennom dette langvarige masterprosjektet; først og fremst førsteamanuensis Jon Erik Hagen ved UiB for faglig og personlig støtte, veldig god oppfølging og stadig oppmuntring når min faglige selvtillit fra tid til annen sank, førsteamanuensis Olaf Husby for både innledende og avsluttende veiledning samt ideen om å skrive en korpusrelatert oppgave, professor Kari Tenfjord ved UiB som tok imot meg med entusiasme og gode forslag da jeg med vage ideer oppsøkte kontoret hennes for å høre om jeg kunne få skrive en oppgave i tilknytning til Andrespråskorpuset, og førsteamanuensis Ellen Andenæs ved NTNU for grundig og god opplæring i det å være en skriver. Familie og venners overbærenhet med min tilsynelatende endeløse halvakademiske tilværelse og utilgjengelighet var mer enn jeg kunne håpe på. Takk til dere alle for å ha vært en super heilagjeng i siste fase! Takk til Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier for forståelse når det buttet imot med tid eller veilederressurser. Takk også til mine medstudenter fra hovedfagseminene i Anvendt språkvitenskap: det at dere var så flinke og kreative har inspirert meg hver gang jeg tenkte på å gi opp. Takk for språkassistanse til mine venner Merabi, Dragana og Dejan, samt til førsteamanuensis Brita Bryn ved Institutt for fremmedspråk ved UiB, som tok seg tid i en spesielt travel uke til å gi meg språklig tilbakemelding.

Denne oppgaven dediseres førsteamanuensis og veileder Jon Erik Hagen, som dessverre ikke kunne følge meg helt til innlevering. Takk for at du trodde på meg og kultiverte fram den lille akademikeren som faktisk bodde i meg, trass i all min tvil!

Bergen, 19. september 2011, Linda Joensen.

1. Innledning

I dette kapittelet vil jeg introdusere problemstillingen og presentere korpuset som materialet er hentet fra. I tillegg presenterer jeg sentrale begreper jeg vil bruke i oppgaven.

1.1 Problemstilling

Utlendingers skriftlige mellomspråk¹ skiller seg fra morsmålsbrukeres språk på flere nivåer, fra håndskrift- og argumentasjonsstil til ordstilling, ordvalg, bruk av morfologi eller stavemåter som kan gjenspeile en måte å uttale ord på. Mellomspråksforskning kan med andre ord ta for seg alle nivåer fra fonetisk inventar opp til narrativ stil². Etter å ha rettet et visst antall tekster av utenlandske elever fra en bestemt språkbakgrunn har læreren gjerne sett flere eksempler på samme avvikende trekk, og hun eller han mener å kunne si ”Dette er typisk for noen med denne elevens morsmål”. Men skyldes språkbruken tverrspråklig innflytelse fra morsmålet, eller ligger noe annet til grunn? Språktilegnelse er en skjult og komplisert prosess som påvirkes av mange faktorer, og det er vanskelig å si noe sikkert om årsaksforhold.

Der en lærer uten kjennskap til elevens morsmål kanskje oppfatter en systematikk i avvikene i mellomspråksproduksjonen, kan en lærer som i noen grad behersker elevens morsmål i noen tilfeller også gjenkjenne morsmålslik språkbruk. Læreren kan da, basert på egen faglige intuisjon og språkkunnskap, ha en forestilling om at dette er overføring fra morsmålet. Ettersom forestillingen har vokst fram i kontakt med en viss mengde empiri, kan det kanskje hevdes at det er et visst belegg for påstanden. Man kan imidlertid ikke kalle det noe annet enn intuisjon så lenge forekomstene ikke er undersøkt på en mer systematisk måte.

I tekster skrevet på norsk av personer med russisk som morsmål forekommer det ganske ofte at verbet *er* mangler i presens. En undersøkelse av språkets grammatikksystem viser at det på russisk ikke brukes noen presensform av kopulaverbet, eventuelt, at det realiseres ved et nullmorfem. Det brukes heller ikke hjelpeverb ved fortid og passiv, slik vi gjør på norsk. I andre tempi (fremtid, sammensatt fremtid og fortid) brukes kopulaverb og hjelpeverb omtrent som på norsk. Det er nærliggende å tenke at det i dette tilfellet kan være en sammenheng mellom morsmål og andrespråksproduksjon. Kopulautelatelse opptrer imidlertid også i tekster

¹ Mellomspråksbegrepet brukes om den varianten av målspråket en andrespråksinnlærer benytter før han/hun har tilegnet seg målspråket fullstendig (Selinker, 1972). Det regnes som et fullstendig språkssystem med utprøving av hypoteser om målspråksgrammatikken. På grunn av denne utprøvingen, og på grunn av ufullstendig automatisering av grammatikken, vil det forekomme variasjon i mellomspråket. For en nærmere definisjon av mellomspråk, se 2.2.4

² For eksempel har Cebrian (2000) sett på finale lukkelyder hos katalanere som lærte engelsk, Harding (2000) skrev om ulike typer av stavefeil hos innlærere med ulike S1, Alonso (2002) viste at ikke-målspråksriktig plassering av setningsadverbialer som oftest har morsmålstransfer som primærårsak og Pavlenko og Dragina (2002 og 2007) skrev om engelskstuderende russere og enspråklige russeres preferanse for bruk av hhv. adjektiver og verb for å beskrive følelser.

skrevet av personer med helt andre morsmål, både språk som anvender kopulaverb i presens og språk som ikke gjør det, og både språk som er nært beslektet med russisk og språk som ikke har noen tilknytning til slaviske språk. Bosnisk/kroatisk/serbisk (heretter kalt bks), et språk som er nært beslektet med russisk, har et fullt utbygd kopulaverb i alle former, inkludert presens. Hvordan realiserer noen med dette morsmålet presenskopula i sitt norske mellomspråk?

Jeg vil i denne oppgaven anvende en metodisk undersøkelse på et språkmateriale for å sammenligne de to gruppernes mellomspråk med henblikk på kopulaverbet i presens, og se om det finnes noen indikator på at tverrspråklig innflytelse fører til ulik mellomspråksproduksjon. Hypotesen jeg vil teste, er at en person med russisk morsmål vil ha flere kopulautelatelse i mellomspråket sitt enn noen med bks som morsmål. I en funksjonell fordypning av problemstillingen ser jeg også på hvorvidt kopulautelatelse i norsk mellomspråk hos russiskspråklige er knyttet til spesielle semantiske betydninger eller setningstyper. Hypotesen er at kopulautelatelse i presens i større grad vil forekomme i kompliserte setninger³.

1.2 Materialet

1.2.1 ASK

Med tanke på en undersøkelses validitet er det nødvendig å basere seg på mange enkeltelevs produksjon for å kunne si noe generelt om en språklig gruppe, og ikke bare om individuell språkperformanse. Materialet til denne undersøkelsen av kopulautelatelse kommer fra Norsk Andrespråkskorpus, som ble ferdigstilt i 2006. Det er en samling kodede (grammatikktagede) tekster fra Norsk Språktests arkiv over utlendinger som har tatt *Språkprøven i norsk* og *Test i norsk- høyere nivå*. De 10 ulike morsmålene representert i databasen har typologisk spredning, og hvert språk er representert med 100 tekster på hvert nivå, altså 200 per språk til sammen. Det foreligger planer om å hente inn flere. Tekstene er tagget for språkfeil, og er søkbare på en hel rekke morfologiske, syntaktiske og leksikalske trekk. Man kan søke både på forekomster av feil og korrekt bruk, og feilkodingen er videre brukt til å generere målspråksriktige versjoner av alle tekstene, slik at man får et parallellkorpus av mellomspråkstekster og korrekte tekster. Korpuset muliggjør sortering etter mange ulike kriterier, slik som morsmål, hvilken av de to nevnte testene som er avlagt, alder, hvor lenge innlæreren har lært norsk, engelskkunnskaper, tilgang til praksis og flere andre. En

³ Her støtter jeg meg på funnene fra G.Haglands hovedoppgave fra 2005, som konkluderer med at setningens kompleksitet spiller en viktig rolle når kopula utelates på høyere nivå.

utvidelse er planlagt også av søkekriteriene⁴. I kodingen av avvik er det ikke lagt inn noen vurdering om hva avvikene som markeres for feil skyldes, om det er transfer eller generelle læringsprosesser, individuelle faktorer, overgeneralisering eller annet. Det overlates til brukerne av korpuset å analysere det.

For kontrastive andrespråkstudier er databasen uvurderlig, ettersom det er et stort og vanskelig arbeid å samle inn et tilstrekkelig og adekvat materiale. Her er alle krav til reliabilitet imøtekommet. Ethvert søk kan gjøres på nytt med samme resultat. Innsamling og innskriving er gjort på en metodisk, reliabel og kontrollert måte. Sorteringsmekanismen tillater statistisk behandling av funnene, samtidig som det er enkelt å gå til den enkelte tekst og jobbe fritt med den.

I databasen er informantene registrert med variabelen *språk*, ikke med morsmål. Hver informant er oppført med bare ett språk. Språklig transfer, som jeg viser i 2.2.6, kan skje både forlengs og baklengs, altså både fra S1 til S2 og fra S2 til S1. Hos en person som har lært flere språk kan hvert enkelt av de tidligere språkene ha innflytelse på senere språk man lærer seg. Dette gjør det interessant å vite om det som er oppgitt under språk er det eneste språket informanten behersker bortsett fra norsk, om hun eller han er to- eller flerspråklig fra barnsben av, eller kanskje har lært flere språk i voksen alder⁵. Søkemotoren oppgir imidlertid engelskkunnskaper som variabel, og det er riktig at svært mange har engelsk som (ett av sine) S2. Mange, kanskje spesielt mennesker som bosetter seg i et annet land enn sitt eget, har lært mer enn ett språk flytende i voksen alder. Dette kompliserer bildet av tverrspråklig innflytelse betraktelig.

1.3 Begrepsavklaring

1.3.1 Transfer eller interferens?

Når det gjelder innlæreres overføringer mellom språkssystemer, finnes det mange betegnelser på mer eller mindre det samme fenomenet. Transfer, morsmålstransfer, tverrspråklig innflytelse og interferens er noen av de vanligste. Enkelte av begrepene knyttes til spesifikke teorier og disipliner som oppfattes som daterte av flere forskere. *Transfer* knyttes for

⁴ Nevnt på brukeropplæringsmøte i Bergen våren 2010.

⁵ Undersøkelser gjort på serbiske innlærere som studerer skandinaviske språk viser for eksempel et tydelig innslag av transfer fra engelsk, som mange har lært som fremmedspråk i ung alder (Maljan 2011, upublisert). Tyskspråklige innlærere har i en overraskende langvarig fase i sin norsktilegning, mangel på inversjon ved foranstilt adverb, til tross for at norsk og tysk har bortimot sammenfallende regler for inversjon. På spørsmål om grunnen svarer mange av innlærerne at "det høres mer utenlandsk (og følgelig mer riktig, min kommentar) ut sånn". Inversjonsmangelen kan altså tenkes å skyldes både strukturell transfer fra et annet S2, for eksempel engelsk, eller transfer av kognitive læringsstrategier: jo mer fremmedartet, jo riktigere (f eks Jarvis og Pavlenko, 2008:194).

eksempel ofte til behaviorismen og ”skills transfer”, overføring av vaner og sletting av gamle vaner. Odlin argumenterer imidlertid med at denne bruken av transferbegrepet ligger så langt unna det som feltet tverrspråklig innflytelse beskjeftiger seg med at det ikke er noen grunn til at det skulle føre til begrepsforvirring eller sammenblanding (Odlin, 1989: 26). *Interferens* (brukt av for eksempel Weinreich, 1953) knyttes også til behaviorismen. Selve ordet synes å rette oppmerksomheten mest mot den negative siden av transfer, nemlig som en forstyrrelse av språket. I et kognitivt læringssyn der målspråkavvikende mellomspråk ikke anses som feil, men som dynamisk utprøving av hypoteser om språkregler, er begrepet ikke adekvat. Det mer nøytrale *tverrspråklig innflytelse* (TVI) ble introdusert av Kellerman og Sharwood Smith på åttitallet (Kellerman og Sharwood Smith, 1986), og er generelt akseptert blant transferforskere. Jarvis og Pavlenko (Jarvis og Pavlenko, 2008:3) bruker vekselvis transfer og tverrspråklig innflytelse og mener at begge er teorinøytrale begreper. I denne oppgaven vil jeg også bruke både (morsmåls-)transfer og tverrspråklig innflytelse eller TVI, spesielt siden man i ASK benytter begrepet transfer.

1.3.2 Førstespråk, morsmål, kildespråk, mellomspråk, andrespråk, målspråk

Som nevnt ovenfor er det ikke uvanlig at innlærere har lært flere språk utover sitt eget morsmål. Målspråket man undersøker for TVI, i denne undersøkelsen norsk, er kanskje ikke andrespråk, men tredje- eller fjerdespråk. Jarvis og Pavlenko (2008:4) bruker førstespråk om det språket en innlærer har lært først, kronologisk sett, og andrespråk om ethvert senere språk som er tilegnet. I TVI-sammenheng bruker de kildespråk, eller source-language, og sier at det kan være ”for eksempel morsmål” (Jarvis and Pavlenko, 2008:11). ASK oppgir ikke status på språket informantene er registrert med, men jeg vil for enkelhets skyld bruke *morsmål* eller S1 (språk 1), og behandle det som kildespråket til eventuell TVI. Ettersom objektet for undersøkelsen er informantenes mellomspråk, og normert norsk er mål for læringen, velger jeg å bruke *målspråk* eller S2 om norsk. Jeg vil videre bruke både *andrespråk* og S2 i teoridelen når jeg snakker om et språk lært i sin kontekst, i motsetning til fremmedspråk, og *mellomspråk* eller IL (interlanguage) om den utprøvende fasen i målspråkstilegning. Mellomspråksbegrepet knyttes ofte til Selinker og hans artikkel ”Interlanguage”, som kom ut i 1972. Det ble imidlertid introdusert av andre tidligere, blant annet Reinecke, som i 1935 brukte begrepet *interlanguage* om

(...) a non-standard variety of a first or second language, (...) gradually approximating the norms of the standard language (...). (Reinecke, i Larsen-Freeman og Long 1999:74)

Selinker bruker mellomspråk om den målspråksavvikende performansen en innlærer har før hun/han har tilegnet seg målspråket. Det utgjør et separat lingvistisk system, men ett som er under stadig utvikling, der hypoteser om målspråksgrammatikken kontinuerlig prøves ut og forkastes eller antas som riktige og automatiseres. Teorien bygger på en forståelse av språklæring som en prosess med utprøving av regler og språklige hypoteser, og knyttes til kognitive teorier om språklæring. Man ser for seg en underliggende psykologisk struktur i hjernen som er knyttet til språklæring, og mellomspråksstudier fokuserer på utviklingen av innlærerens språk og læringsstrategier.

1.3.3 Elev, språkinnlærer, informant

Elev eller *student* viser ofte til en skole, universitets- eller høyskolekontekst, og er derfor ikke dekkende når jeg beskriver språktilegning uavhengig av et kursforløp. De innsamlede tekstene til denne avhandlingen er enten fra *Språkprøven* eller *Test i norsk (høyere nivå)*, og mange som går opp til denne prøven, gjør det som en avslutning på eller del av lengre norskstudier. De er altså i en læringsfase, fortsatt underveis i sin norsktilegning. Innlærer er et situasjonsnøytralt begrep, og en grei oversettelse av det utbredte engelske ordet *learner*, som uheldigvis ikke kan oversettes direkte til norsk. *Andrespråksinnlærer* er mer spesifikt, men kan være tvetydig, jamfør diskusjonen om hva som kan defineres som andrespråk⁶. Jeg kommer til å bruke innlærer og S2-innlærer i teorikapittelet, og *informanter* med tillegget *russiskspråklige/ bks-språklige* i forbindelse med funnene fra ASK eller analysen.

1.3.4 Serbokroatisk?

Serbokroatisk, eller kroatoserbisk, altså språket i tidligere Jugoslavia, er i dag delt inn i nasjonalspråk, det vil si bosnisk, kroatisk og serbisk. Montenegrinsk er også, etter løsrivelsen i 2007, et eget språk. Ved sortering av funnene i databasen i ASK benytter man *serbokroatisk*

⁶ Man kan diskutere om *andrespråk* henviser til elevens språk nummer to, eller til at hun eller han lærer språket som innvandrere i et land der språket er dagligspråk og morsmål, i motsetning til å lære det som fremmedspråk i sitt eget eller et tredje land. Ikke alle land skiller mellom andrespråk og fremmedspråk, og som oftest er da heller ikke utdanningsoppleggene i disse landene differensierte. Skillet mellom norsk som andre- og fremmedspråk er hensiktsmessig i og med at det er stor forskjell på å studere norsk i utlandet, med fokus på kultur, språkhistorie og lingvistikk, og å studere norsk fordi man skal bo i Norge. Norsk som fremmedspråk er også et relativt lite fag sammenlignet med for eksempel engelsk eller fransk som fremmedspråk, og er tilgodesett med atskillig mindre forskning.

ved undervariabelen språk⁷, og fra et språktypologisk synspunkt er det kanskje heller ikke noe stort poeng å skille mellom bosnisk, kroatisk, serbisk og montenegrinsk. Men betegnelsene srpskohrvatski (serbokroatisk)⁸ brukes ikke lenger offisielt i noen av de jugoslaviske etterfølgerstatene. Selv om den brukes en del uoffisielt, er det mange, særlig kroater, som helst unngår betegnelsen. Jeg velger derfor heller betegnelsen *bosnisk/kroatisk/serbisk*, etter Mønnesland, som i sin grammatikk (Mønnesland, 2002:25) nevner språkene separat og i alfabetisk rekkefølge, forkortet *bks*. Når jeg nevner søk i ASK, bruker jeg likevel *serbokroatisk*, for å unngå forvirring. En beskrivelse av *bks* finnes i kapittel 2, språktypologisk beskrivelse.

1.3.5 Språktrekk, språkkategorier, tendenser

Trekk (engelsk *feature*) er et ord som kan være litt uklart når man skal beskrive språk. En funksjonell beskrivelse av trekk finner man hos Archibald (2009: 83), som definerer (fonologiske) trekk slik: ”Hvert trekk koder ett av de uavhengig kontrollerbare aspektene av utformingen av en ordforms morfologi ” (min oversettelse). Jeg bruker en vid definisjon, og ser på trekk som egenskapene ved en kategori eller et objekt innehar, og bruker det hovedsakelig på to nivåer. Det ene er for å beskrive mønster i mellomspråk, og det andre for å beskrive morfosyntaktiske kategorier. Konteksten vil tydeliggjøre hvilket nivå som menes. Å utelate kopula i presens kan anses som et typisk trekk ved russeres norske mellomspråk, og likeledes er manglende skille mellom enkel og dobbel v et trekk ved nordmenns engelske mellomspråk. Kategorien tall- og personbøying i russisk inneholder trekkene en- og flertall, og første, andre og tredjeperson.

1.3.6 Kopula, hjelpeverb, annen bruk av *er*

Denne undersøkelsen startet som en undersøkelse av kopulautelatelse. Verden innordner seg imidlertid sjelden skjema, og i arbeidet med funnene fra ASK ble det klart at jeg også måtte se på hjelpeverbet er brukt ved passiv partisipp, det meningsbærende verbet er, som kan bety eksisterer, finner sted eller befinner seg, samt utbrytingskonstruksjoner og foreløpige/formelle subjekter. I undersøkelsen generelt blir det oppsummert som utelatelse av *er*, oppført i kursiv, for å vise at fokuset er på ordformen er, som tar opp i seg alle kategoriene nevnt ovenfor. I den grammatiske behandlingen skiller jeg mellom de ulike typene.

⁷ Det er imidlertid mulig å sortere videre ved hjelp av undervariabelen hjemland. Men på Balkan sier dette ikke nødvendigvis noe om verken nasjonalitet eller språkvariant.

⁸ Også hrvatosrpski (kroatoserbisk)

1.4 Begrensning

Det er skrevet og forsket svært mye på kopula både i norsk og i andre språk, spesielt innen formalingvistikken med et generativt utgangspunkt. Det finnes også enkelte studier rundt det formalsemantiske, med et filosofisk blikk på hva kopula er. Her vil jeg imidlertid ikke gå i dybden på det formalingvistiske utover å kategorisere setningene med *er* etter typen setning de forekommer i. Mitt fokus er videre på typologi og tverrspråklig innflytelse. Teoretisk vil jeg holde meg i funksjonell lingvistik, og går ikke inn på generative teorier⁹.

1.5 Oppsummering

I innledningen har jeg klargjort problemstillingen, lagt frem to hypoteser, og gjort rede for bruken av viktige begreper. Til sist vil jeg introdusere de tre første kapitlene, som er et teorikapittel (kapittel 1), en språktypologisk beskrivelse (kapittel 2) og et metodekapittel (kapittel 3). Til sammen utgjør innledningen og de 3 første kapitlene fundamentet for kapittel 5, der jeg kort spesifiserer/spisser hypotesene, kapittel 6 som inneholder en presentasjon og analyse av funnene og kapittel 7 som er avhandlingens konklusjon. Helt til sist i avhandlingen vil jeg kort diskutere hvilke implikasjoner funnene kan ha for undervisning av de aktuelle gruppene, og hvilken praktisk nytte transferstudier og – teorier kan ha for lærere.

⁹ Den lingvistiske retningen som kalles generativisme er opptatt av å kartlegge forskjellen mellom verdens språk ut fra den antakelse at hvis den menneskelige språkevne er begrenset av menneskelig biologi, må alle språk dele visse grunnleggende egenskaper. Generativ teori omtaler denne samlingen av grunnleggende egenskaper som universal grammatikk. Typologer og ikke-generative lingvister refererer vanligvis heller til språklige universalialia.

2. Teori

I dette kapitlet ser jeg på teorier om andrespråkstilegnelse, transfer og kopula. Teorikapitlet vil fungere som referanse og grunnlag for hypotesene og behandlingen av funnene.

2.1 En oversikt over tilnærminger til andrespråklæring

2.1.1 Introduksjon

På grunn av den innebygde kompleksiteten i det å tilegne seg et andrespråk, er det ikke mulig å undersøke det fra bare ett perspektiv, eller engang ut fra ett enkelt fagfelt (Seliger og Shohamy, 1989:22). Andrespråksforskning har vært, og er fortsatt, et tverrfaglig anliggende, og undersøkelsene som har bidratt til fagets fremvekst og utvikling har vært gjort innen mange ulike disipliner.

2.1.2 Strukturalisme og behaviorisme

I størstedelen av de siste to hundre år var grammatikk og oversettelsesmetoden den mest anvendte i undervisningen av fremmedspråk, som stort sett foregikk ved de tradisjonelle ”latinskolenene”. Ideen var at gjennom oversettelse og grammatikkpuggingen skulle en trenes opp til logiske og allmenngyldige ferdigheter. Metoden var sentrert rundt skriftspråket, og idealet var de antikke vitenskaper. Dette var grunnen til at det ofte ble undervist i latin, som ble ansett som representativt for de antikke disipliner. Metoden dreide seg mindre om innlæringen av språkkompetanse, slik vi bruker ordet i dag, enn om innøving av en måte å tenke på.

Rundt starten av det 20. århundre kom den direkte metoden som konsentrerte seg om språk i hverdagslig kommunikasjon. Hovedfokuset var på det talte språket, og språkundervisningsoppleggene gikk ut i fra et sentralt ordforråd som ble bygget opp litt etter litt i graderte tekster og undervisningsmateriale. Fra 1940 så man et raskt økende behov for effektiv språkundervisning i det militære i forbindelse med etterretningsoperasjoner.

Lingvister og læringspsykologer samarbeidet om å utvikle den audio-lingvale metoden, i noen kontekster også kalt The Army Method, som dreide seg om muntlig innlæring av fremmedspråk via repetisjons- og talekorøvelser av strukturer i ferdigformulerte fraser. Med grunnlag i strukturell lingvistikk og behavioristisk psykologi var denne metoden svært populær frem til 1960-tallet. Repetisjon var et av de viktigste virkemidlene. Skriftspråket var bare sekundært, og pragmatiske forhold eller språkfunksjoner ble i liten grad beskrevet.

Strukturalismen hadde eksistert som lingvistisk modell allerede fra begynnelsen av forrige århundre, teoretisk knyttet til Ferdinand de Saussure og hans studenter. Fra 50-tallet ble imidlertid den strukturalistiske tilnærmingen til språklæring mer fremtredende. Denne metoden var inspirert av de behavioristiske teoriene og Skinners stimulus- respons- tenkning: Menneskets hjerne var som en ”svart boks” der læring skjedde av at stimulans ble tilført for så å skape en respons hos ”objektet”. Å lære et språk var ikke ansett som annerledes enn å lære andre ferdigheter, som f eks å sykle. Begrepet anvendt lingvistikk om den praktiske anvendelsen av lingvistiske teorier dukket først opp på denne tiden.

Fra 1940-årene vokste kontrastiv lingvistikk fram som forskingsfelt i USA. Den kontrastive analysen var en viktig del i metodene nevnt ovenfor, og gikk ut på at man kunne forutsi de fleste feil en andrespråksinnlærer ville gjøre ved å sammenlikne grammatikken i morsmålet og grammatikken i målspråket. Charles Fries og Robert Lado var viktige bidragsytere til utviklingen av kontrastivanalysen, og spesielt Lados prediktive analyse kom til å spille en sentral rolle. Lados *Linguistic across Cultures* kom ut i 1957, og Fries' *Teaching and Learning English as a Foreign Language* allerede i 1947. Kontrastivanalysen hadde som utgangspunkt at en ved å sammenlikne grammatikken i morsmålet og grammatikken i målspråket kunne predikere de fleste feil eleven ville gjøre. Det som var likt i de to språkssystemene, ville bli lett å lære, det som var ulikt ville bli vanskelig.

2.1.3 Nativisme og generativisme

I Nord-Amerika overtok generativ grammatikk gradvis for strukturell lingvistikk i løpet av 60-tallet. Mens strukturalismen i hovedsak beskrev språket på overflaten, forsøkte generativismen å forklare hvorfor språket som et system fungerer som det gjør, og så på språk som et kreativt mentalt objekt. Generativismen vektla regler foran vaner, både universelle og språkspesifikke regler, og parameterne som styrer dem. Fra generativ grammatikk stammer disipliner som transformasjonsgrammatikk, generativ semantikk, generalisert frasestruktur grammatikk, Head-Driven Phrase Structure Grammar (HPSG) og leksikal funksjonell grammatikk (LFG). Blant flere nativistiske teorier og tilnærminger man kunne se på 60-tallet, ble generativisten Noam Chomsky en av de sentrale bidragsyterne. Han hevdet at mennesket er født med en medfødt biologisk evne til språk, og at vi har medfødte (innate) kunnskaper om språklige universalier som syntaktiske kategorier, distinkte fonologiske trekk og abstrakte prinsipper som styrer regler og parametersetting (Larsen og Long, 1999: 227). Han introduserte også ideen om LAD, (Language Acquisition Device) en slags ”innretning for

språklæring” mennesket er født med, innstilt med spesielle parametre for språk. Hos små barn vil parametrene automatisk bli stilt inn på morsmålet, og barna vil danne hypoteser om hvordan språkets grammatiske regler er, bare en utsetter dem for tilstrekkelig med språkmateriale. Vi søker altså instinktivt, mente han, reglene i ethvert språk. Dette mente han også kunne gjelde for innlæring av et ”nytt morsmål”, eller et andrespråk, i og med den universale, medfødte grammatikken. Ideen om språklige universalialia impliserer at språk er ulike bare på overflaten. Under overflaten ligger det en medfødt grammatikk som en genererer ut fra også når en lærer fremmed- eller andrespråk.

I det generative perspektivet ble den kontrastive analysen for så vidt mindre interessant, ettersom det ikke lenger var snakk om å sammenligne forskjellige grammatikker, men heller ulike indre parametersettinger- noe som var mye vanskeligere å måle. Den nativistiske tilnærmingen har fortsatt mange tilhengere, men den hadde også sine svakheter som gjorde at den så smått ble byttet ut med andre hypoteser og tilnæringsmåter. Blant annet ble det ansett som en svakhet at det i nativismen bare er snakk om språkformene, det vil si strukturene, og ikke funksjonene, som senere språklæringsforskere har lagt mye mer vekt på. Heller ikke ble det kommunikative samspillet fremhevet i noen særlig grad.

Til den chomskyanske tradisjonen hørte imidlertid også Dell Hymes, som så på de kommunikative sidene og foretok kulturelle språksammenligninger. Jerome Bruner var også med på å utvide Chomskys teorier med sin teori om at vi ikke bare har en LAD, en språktilegnelsesinnretning- men at vi også er avhengige av et LASS (Language Acquisition Support System)- et støttesystem for språktilegnelse eller en sosial kontekst som fremmer språktilegnelsen.

Moderne andrespråksforskning sies å starte med to publikasjoner som kom ut for omtrent 50 år siden, nemlig S.Pit Corders essay fra 1967, *The Significance of Learners' Errors*, og Larry Selinker's artikkel *Interlanguage* fra 1972. Corders essay argumenterte mot en behavioristisk tilnærming til andrespråkstilegning (SLA; Second Language Acquisition) og mente i stedet at innlærere nyttiggjorde seg kompliserte indre lingvistiske prosesser. De systematiske feilene en språkinnlærer gjør beviser at hun/han bruker et system av regler på ethvert tidspunkt av læringen. Reglene er et resultat av innlærerens egne strategier og forståelse, og språklæringen følger en naturlig progresjon, ikke ulik måten barn lærer sitt førstespråk på. Selinker argumenterte i sin artikkel for at andrespråksinnlærere har egne individuelle lingvistiske systemer uavhengig av både første- og andrespråk, som han kaller mellomspråk.

2.1.4 Kognitivism og kommunikatív tilnærming

70-tallet så fremveksten av en semantisk, eller kognitiv, tilnærming. Denne konsentrerte seg om konteksten og elevens erfaring om verden. Kognitiv lingvistikk ser på språkets underliggende konsepter heller enn formene, betrakter leksikon som et hovedanliggende, og ser på formidling og forståelse av betydning som det mest grunnleggende. Retningen karakteriseres av tre posisjoner. For det første tror man ikke at det finnes noen egen, mental språkinnetning, for det andre forstås grammatikk som konseptualisering og for det tredje hevdes det at språkkunnskap oppstår som resultat av språkbruk. (Croft og Cruse, 2004). Når en danner seg hypoteser om de syntaktiske reglene ved et språk, ble det hevdet, gjør en det på et underliggende semantisk grunnlag. Fokus i undervisningen ble derfor flyttet til det språklige innholdet og bruken. I forbindelse med de kommunikasjonsbaserte teoriene ble det utviklet terskelnivåbeskrivelser for forskjellige målpråk. Terskelnivåbeskrivelsen beskriver ulike språkfunksjoner en som et minimum må beherske for å kunne sies å inneha kommunikatív kompetanse i målpråket, og er sentrerte om et meningsinnhold. Det kan være for eksempel å be om informasjon, å kjøpe brød, å uttrykke en følelse eller å formulere en søknad. De grammatiske formene som er knyttet til de enkelte funksjonene er underordnet, og får sekundær oppmerksomhet; det viktige er altså uttrykket for språkhandling. Grammatikkunnskaper var ikke et mål i seg selv, men et redskap for å bruke språkfunksjonene, og man fikk en induktiv tilnæringsmåte til grammatikken. Kognitivistisk teori går ut fra at språkinnlæring bygger på aktiv utprøving av hypoteser om mellomspråket. Et annet mål for den kommunikative tilnærming var at materialet som ble brukt var mest mulig autentisk.

I 1981 og 1985 kom Krashen med to verk som skulle bli sentrale i andrespråkspedagogikk, nemlig *Second Language Acquisition and Second Language Learning*, og *The input hypothesis: Issues and Implications*. Hans teorier gikk blant annet ut på at naturlig tilegnelse (acquisition) av et språk er en naturlig prosess, mens læring er en bevisst prosess. I sin tilegning av et språk må innlæreren ta del i naturlige kommunikative situasjoner. Feilretting og grammatikk er elementer av læringsprosessen, og introduseres isolert fra naturlig språk. Videre lanserte Krashen monitorhypotesen, hypotesen om naturlig rekkefølge, input-hypotesen og hypotesen om affektive filtre, som alle kom til å spille en stor rolle i utviklingen av andrespråksfeltet internasjonalt. (Larsen-Freeman og Long, 1999:243)

De siste ti- femten års språkundervisning og undervisningsmateriell peker i retning av en kommunikasjonsbasert undervisning med noe mer eksplisitt grammatikkundervisning enn

tidligere, men fortsatt fokus på funksjonalitet, for eksempel slik man ser det i Mannes Ny i Norge/ Norsk nå!-serie (Manne og Nilsen, 2003). Kontrastive elementer benyttes i økende grad i undervisningsoppleggene, men nå med fokus på flere trekk enn bare struktur, for eksempel fonetikk, situasjonsbetinget ordvalg og ordforråd/konsepter.

2.1.5 Slobins Thinking for speaking-hypotese.

Selv om Slobin i hovedsak har forsket på barnespråk, er hans ”Thinking for Speaking”-hypotese, som ble introdusert i 1996, også relevant når det gjelder voksnes andrespråklæring, og som forklaring på transfer. Hypotesen går i korte trekk ut på at når et barn lærer et språk, lærer det samtidig en måte å tenke på og om det som skal sies. Denne språkrelaterte tenkingen former vår virkelighetsoppfatning og vår måte å tenke om verden på. Slobins tilnærming til språklæring er at språkkompetanse bygger på språkspesifikke måter å tenke på, og at språk tilegnes, det er ikke medfødt. Dette synet står i kontrast til Chomskys LAD-teori, og andre som mener at språktilegnelse er uavhengig av kognitiv utvikling. Når man lærer et andrespråk, følger det imidlertid nye måter å tenke på, med det nye språket. Kategorier eller distinksjoner som finnes på eget språk (for eksempel skillet mellom preteritum og perfektum) er vanskelig å tilegne seg for innlærere som ikke har denne kategorien i eget språk. De må lære seg en ny måte å tenke om fortid på. Sett i sammenheng med Eckmans markerthetshypotese, ser man at ikke bare realiserte eller realiserbare trekk kan være markerte. Måten man tenker om språket på, kan også være lik eller ulik eget morsmål. Man er trent opp til å tenke på denne måten helt fra barndommen.

”This training is carried out in childhood and is exceptionally resistant to restructuring in adult second-language acquisition.”(Slobin, 1996: 89)

Han bemerker at språkinnlærerne kanskje har problemer med å huske å bruke de markerte trekkene eller kategoriene de har tilegnet seg i målspråket ved enhver anledning, men at det mer er et spørsmål om å automatisere oppmerksomheten på fenomenet, noe som kan være vanskelig i voksen alder (ibid:94). Slobin foreslår også at de grammatikalske kategoriene som er mest utsatt for TVI har det til felles at de ikke kan erfares direkte i vår fysiske og praktiske sansbare verden (ibid: 91).

2.1.6 Norsk som andrespråk

Tanken om at det er annerledes å tilegne seg et andrespråk enn sitt eget førstespråk, er altså ikke ny. I tillegg har språkundervisningsopplegg de siste femti år i større og større grad vært

preget av forskjellen mellom å lære fremmedspråk og å lære andrespråk. Andrespråklæring skiller seg fra fremmedspråklæring først og fremst ved at språket læres i et målspråksmiljø, og anvendelsen av språket er tenkt å skje i dette miljøet. Fremmedspråk læres ofte som et støttespråk, for eksempel ved et universitet eller på en skole (Viberg, 1987: 11).

Forskningsdisiplinen *Norsk 2* eller *norsk som andrespråk* kom til på åttitallet, da økt innvandring og større behov for tilpasset opplæring bidro til fremveksten av faget. Elevene var ikke lenger akademikere med lingvistiske interesser eller militære språkoperatører, og fokus for opplæringen var ikke lenger fremmedspråk og litteratur, men utviklingen av et funksjonelt dagligspråk¹⁰. Andrespråksforskningen i Skandinavia startet på syttitallet, mens selve navnet andrespråk ikke kom i bruk før tidlig på åttitallet en gang.

2.2 Komparativ lingvistikk

Det finnes mange ulike typer komparative lingvistiske studier. Komparativ historisk lingvistikk ser på historisk slektskap mellom språk. Komparativ typologisk lingvistikk klassifiserer språk etter språktrekk og søker å finne universaliala, uten hensyn til språkhistorisk eller annet slektskap. Kontaktlingvistikk studerer resultatet av kontakt mellom språk, spesielt med tanke på låneord. Kontrastiv lingvistikk sammenligner moderne språk med tanke på ulikheter, ofte morsmål og målspråk i en språklæringskontekst.

Man må skille mellom kontrastiv analyse (CA) og kontrastiv lingvistikk. Førstnevnte er metoden som hører til teorien, altså selve sammenligningen, mens kontrastiv lingvistikk er den teoretiske forankringen.

2.2.1 Kontrastiv lingvistikk

Forskerne som gikk ut fra denne metoden var motivert av muligheten til å identifisere ulikheter og likheter mellom aktuelle morsmål og målspråk. Dette mente de ville føre til en mer effektiv språkinnlæringspedagogikk. Charles Fries (1945) mente at "(d)e mest effektive læremidlene er de som er basert på en vitenskapelig beskrivelse av det språket som skal læres, sammenlignet med en parallell beskrivelse av språkinnlærerens morsmål." Lados prediktive analyse fra 1957 mener å kunne forutsi hvor ethvert læringsproblem kommer til å ligge, basert på mønstre som vil eller ikke vil forårsake læringsproblemer.

¹⁰ I noen land, for eksempel Frankrike, har det lenge ikke vært noen tradisjon for å skille mellom fransk som fremmedspråk og – andrespråk, mens man i franskspråklige Canada har operert med begge termene i årevis. Dette er i ferd med å endre seg nå, og fransk som andrespråk er etablert som fag. Se blant annet *Le français langue seconde, Un concept et des pratiques en évolution* av Michèle Verdelhan-Bourgade, (2007).

2.2.2 Kontrastiv analyse

Kontrastivanalysen oppstod som forskingsfelt og anvendt-disiplin i USA i 1940-åra, og som nevnt ovenfor er det to verk som har hatt stor innflytelse. *Teaching and Learning English as a Foreign Language* (Charles C. Fries 1947), og *Linguistic across Cultures* (Robert Lado 1957). Analysens utgangspunkt var at en ved å sammenlikne grammatikken i morsmålet og grammatikken i målspråket kunne predikere de fleste feil eleven ville gjøre, ettersom elementer fra språkinnlærers morsmål kunne ha en viss innflytelse på tilegnelsen av målspråket. Den kontrastive hypotesen baserte seg på behavioristisk læringsteori om at språklæring er vanedanning. Man antok at det som var likt i de to språkssystemene, ville bli relativt problemfritt å lære, mens det som var ulikt ville bli vanskelig, og medføre interferens i form av språkfeil. Metoden ble sett på som anvendelig på flere nivåer i språket, så som fonologi, morfologi, syntaks, leksis og kultur. En kunne også tenke seg den kontrastive analysen anvendt på felt så ulike som retorisk stil, dialekter, språklige registre og teknisk terminologi.

Det eksisterte imidlertid flere feiltyper enn de som var grunnet i grammatisk interferens basert på eget morsmål. Den kontrastive analysen viste seg å forutsi feil som faktisk ikke forekom, og å utpeke områder som problematiske når de slett ikke var det. Læringsrelaterte problemstillinger kunne ikke forklares gjennom rene lingvistiske studier. Likeledes viste metoden seg til dels ute av stand til å forutsi en del feil som faktisk forekom, og den levde altså ikke opp til høye forventninger som anvendt metode. Forskere som var mer interessert i språklæring vendte seg mot de nye disiplinene feilanalyse, performanseanalyse og mellomspråksstudier. Etter 1960-tallet så anvendt kontrastiv lingvistikk som teori altså ut til å ha utspilt sin rolle, grunnet tallrike problemer med tilnærmingen og manglende dybdeforståelse av læringsprosessen, og populariteten sank raskt. I et forsøk på å forene den kontrastive metodens faktiske styrker med de åpenbare svakhetene, introduserte Wardhaugh i 1970 en sterk og en svak utgave av den kontrastive analysen. Den historiske utgaven ble kalt den sterke. Den var prognostisk og søkte å forutsi feil ved en a priori kontrastiv analyse av S1 og S2. Det han kalte den svake utgaven, var en diagnostisk tilnærming som startet med å analysere innlærernes feil og prøvde å forklare dem ved å vise til likheter og forskjeller mellom S1 og S2.

Den sterke utgaven kan kritiseres for å være en altfor teoretisk tilnærming til språkundervisning. Å sammenlikne grammatikken i to språk er ikke nok, en må sette søkelyset mer mot det språket språkinnlærerne faktisk utvikler. Men til tross for at den sterke

kontrastivanalysen av mange ble ansett som en feilslått tilnærming, fortsatte forskningen, med et bredere fokus og mer forsiktige prediksjoner. I senere tid har den kontrastive analysen som metode vunnet tilbake noe av den opprinnelige heder og verdighet, og har blitt et nyttig instrument i funksjonell kontrastiv grammatikk og språktypologi. Kontrastivanalysen i den svake utgaven er i dag allment akseptert som diagnostisk modell, og er mye brukt i forklaringen av språkvansker og feil i mellomspråket. Selv om en prognostisk kontrastiv analyse ikke kan forutsi alle TVI-relaterte feil, og forutsier feil som ikke forekommer, kan en språklig sammenligning likevel være nyttig når en i et undervisningsforløp skal plukke ut spesielle trekk som kanskje trenger litt ekstra fokus ovenfor de forskjellige språkgruppene.

Korpusmetodologien har også gjort kontrastiv lingvistikk til en fruktbar metode for å elisitere kunnskap om språk og språkbruk. Skrittet fra å kunne forklare språkvansker kontrastivt og til å kunne forutsi problemer en språkinnlærer vil ha er imidlertid fortsatt langt.

2.2.3 Markerthetshypotesen

Den kontrastive analysen belyser altså, som vist ovenfor, hvilke trekk som er felles og hvilke som er ulike i to eller flere språk. Lados kontrastive hypotese forutsier vanskeligheter i innlæringen når det er snakk om ulike trekk, mens de trekkene som er like ikke vil være så vanskelige å lære. I 1977 introduserte Eckmann markerthetshypotesen (Markedness differential hypothesis, Eckmann 1977), som på mange måter er en utvidelse av CA. Der hevder han at de områdene hvor en innlærer vil møte vanskeligheter kan forutsettes på grunnlag av ei systematisk sammenligning mellom de grammatiske systemene i morsmålet og i målspråket, og en vurdering av markerthetsforhold slik de beskrives i en universell grammatikk. I de tilfeller der trekk i målspråket er mer markerte, eller språktypologisk mindre vanlige, enn tilsvarende trekk i innlærerens morsmål, blir det vanskeligere for en språkinnlærer å mestre dem. Når trekk i S1 er mer markerte enn de samme trekk i det aktuelle S2, vil språkinnlæreren lettere mestre trekkene i målspråket. Om to språk har ulike måter å realisere et trekk på, antas det å være vanskeligere å lære det mer markerte trekket som ikke finnes i S1 eller andre S2, og tilsvarende mindre problematisk å lære et mindre markert trekk.

2.2.4 Mellomspråksanalyse

Den utgaven av et språk en S2-innlærer bruker før målspråket beherskes slik innfødte språkbrukere gjør det, omtales altså vanligvis som mellomspråk, eller interlanguage (IL) etter Selinker (1972). Etterhvert som innlæreren tilegner seg språket i større grad, vil mellomspråket forandre seg, og en kan se for seg språklæring som en suksessiv serie av

mellomspråk. IL regnes som et eget språkssystem, ikke nødvendigvis mer primitivt enn målspråket, men uferdig og med målspråksavvikende feil. Feilene preges likevel ikke av tilfeldighet, men av system og hypoteser under utprøving. En tekst fra et gitt tidspunkt i språklæringen blir i så måte et "snapshot" av et stadium av språklæringen, og en mellomspråksanalyse av en tekst belyser hvordan reglene og hypotesene i mellomspråket ser ut for eleven på akkurat det stadiet. Mellomspråkanalysen kan ta for seg et bredt utvalg språklige trekk, inkludert grammatiske, fonetiske, pragmatiske og leksikonrelaterte. Begrepet *mellomspråk* legger vekt på at dette er en prosess og at språket er på vei et sted. Når en skal forklare feil i mellomspråket, er det i følge Selinker (1972) flere variabler å ta hensyn til. Disse er overføring fra morsmålet, overføring fra undervisning eller lærebøker, overgeneralisering, forenkling, unngåelse og andre lærings- eller kommunikasjonsstrategier. Begrepet mellomspråk er allment akseptert og anvendt, og benyttes frekvent innen andrespråksforskning. I diskusjonen om hva danner utgangspunkt for mellomspråksutviklingen argumenterer Corder for at det er en tidlig versjon av førstespråket som ligger til grunn, og altså ikke en ferdig og fullt utviklet utgave, slik for eksempel Selinker går ut fra (Corder, 1981). Han deler inn feil i presystematiske, systematiske og postsystematiske feiltyper, og mener at hypoteser og strukturer i mellomspråket systematiseres og automatiseres etter hvert som språkinnlæringen går sin gang. Når et trekk ikke er tilstrekkelig automatisert, kan man oppleve at innlæreren griper til tidligere systematiserte teorier, altså tidligere versjoner av mellomspråket (Berggren og Tenfjord, 1999). Målet med språkopplæring er som oftest at innlærerne skal utvikle målspråklig kompetanse. Selv om IL anses som et fullverdig språkssystem med til dels faste regler, er feilanalyse, der feil kategoriseres og til en viss grad kvantifiseres, nyttig på veien mot målspråket.

2.2.5 Feilanalyse og performanseanalyse

Den behavioristiske språkinnlæringsteorien ble, som nevnt ovenfor, i stor grad avløst av en mer kognitivt innrettet teori på 60- og 70tallet. Denne teorien gikk ut fra at språkinnlæring bygger på aktiv utprøving av hypoteser om mellomspråket. Feilene i den språklige produksjonen kan fortelle noe om hvilke hypoteser eleven har dannet seg, både riktige og gale. Derfor ble interessen etter hvert rettet bort fra feil man antok at innlæreren ville gjøre, og mot feilene hun eller han faktisk gjorde. Man gikk over til å beskrive og analysere feil gjort av andrespråksinnlærere, både relatert til morsmålstransfer eller påvirkning fra eventuelle andre kilder. Metoden som ble utviklet på dette grunnlaget, ble kalt feilanalyse, utviklet blant annet

av S. Pit Corder (Corder, 1981). Feilanalysen er i første rekke kvantifisering og skildring av strukturelle avvik når det kommer til tale-, skrive-, lese og lytteferdigheter, og mer spesifikt ferdigheter innen uttale, grammatikk, vokabular og stilbruk. Man prøver å kartlegge utelatelser, innsetninger, substituering, feiltyper (for eksempel systematiske feil eller kompetansefeil, i motsetning til tilfeldige feil eller performansefeil) og årsaker (for eksempel overføringer mellom morsmålet og målspråket). Feil defineres da i forhold til avvik fra reglene i målspråket, men det legges vekt på systematiske feil (*errors*) fremfor tilfeldige feil (*mistakes*), slik for eksempel Corder (1967) presenterer det. Bare systematiske feil sier noe om innlærerens kompetanse. Tilfeldige feil kaller han performanssvikt (*failure of performance*). Det sentrale spørsmålet blir dermed hvordan man avgjør om en feil er tilfeldig eller systematisk. I forklaringen av disse feilene åpner det seg nye muligheter for å si noe om hvordan andrespråklæring foregår. Når en har kartlagt feil og feiltyper som språkeleven rent faktisk utviser, kan en prøve å forklare disse feilene, og til sist evaluere funnene og bruke resultatet til forbedring av undervisningen. En rekke andre faktorer spiller også inn, slik som innlæringsfeil, overgeneralisering/hyperkorreksjon, forenkling og personlige faktorer. En av feilanalysens viktigste bidrag var å påvise at mye feil språklig produksjon faktisk skyldtes feilaktige hypoteser om reglene i målspråket.

Feilanalysen er blitt kritisert for å være en utilstrekkelig metode av blant annet tilhengere av den såkalte performansanalysen, som hevder at en analyse må inkludere hele den lingvistiske performansen, ikke bare avvikene fra målspråket. De peker videre på at feilanalysen kan komme til å overse skjulte feil. Det kan være feilaktige oppfattede hypoteser som viser seg å ikke føre til feilproduksjon, det kan være unngåelsesstrategier eller andre avvik fra målspråket som ikke kommer eksplisitt til uttrykk. Performanseanalysen forsøker derfor å ta for seg et enda bredere spekter og beskrive innlærerens totalprestand, ikke bare feilene.

2.2.6 Korpuslingvistikk

Korpuslingvistikk er språkforskning ved hjelp av korpus, det vil si til dels store samlinger av autentiske språklige data, basert enten på skriftspråk eller talespråk¹¹. Førstnevnte er langt enklere og en del billigere å samle inn, og følgerlig vanligste. Over de siste tjue årene har man

¹¹ Eksempler på talespråkkorpus er NoTa, Norsk Talespråkkorpus, *Talesøk* ved Universitetet i Bergen, og det danske talespråkkorpuset Bysoc – Dansk talesprog.

i større og større grad sett fremveksten av elektroniske tekstkorpus til bruk i ulike prosjekter, og de kan klassifiseres etter både innhold, medium, antall språk som er inkludert og annet.

“A computer corpus is a body of texts put together in a principled way and prepared for computer processing.” (Johansson 1998, fra Johannesen, 2003)

Det fins nasjonale korpus med millioner av ord, for eksempel Brown-korpuset fra 1960 med omtrent 2 millioner ord, som tar for seg 500 tekster på moderne amerikansk engelsk, eller The British National Corpus, et generelt tekstkorpus på rundt hundre millioner ord, som dekker britisk engelsk fra siste halvdel av det tjuende århundre. Parallellkorpus er flerspråklige og består av parallelle oversatte tekster på de aktuelle språkene¹² (Oslo Multilingual Corpus). I tillegg til å være et korpus over norskinnlæreres mellomspråk, genererer kodingen av ASK et parallellkorpus av innlærernes tekster som er i samsvar med norsk skriftnorm¹³.

2.2.6.1 Korpusmetodikk

”Morsmålstransfer i andrespråklæring har vært et kontroversielt og sentralt spørsmål innenfor andrespråkforskning. Prosjektet tar sikte på å gi ny innsikt i hvordan morsmålstransfer virker. Dette kan vi gjøre ved å ta i bruk ny teori og et nytt forskningsverktøy.” (ASKeladden-prosjektet).¹⁴

Annotering er en vanlig måte å klargjøre et tekstspråskorpus for bruk sammen med et søkesystem, slik at det blir et godt forskningsverktøy. Ved ulike annoteringsmodeller muliggjøres søk på svært varierende trekk og fenomener, alt fra semantisk til grammatisk innhold. En formulerer ved hjelp av korpusets søkesystem et søkeuttrykk som inneholder de variablene en er interessert i, og søkeresultatet fremkommer gjerne i konkordanser, ordnete oversikter over treffene som viser søkeuttrykket i noe kontekst og med nødvendige referanser for å gå videre fra et treff til den aktuelle teksten som inneholder fenomenet en søkte etter. I konkordansen kan man som oftest lese nok kontekst til å vurdere om det automatisk genererte funnet virkelig er det man søkte etter. Det viser seg ofte at man får opp bruk og varianter man ikke hadde sett for seg dør man søkte, og noen treff må sannsynligvis sorteres ut.

¹² Et eksempel på parallellkorpus er Oslo Multilingual Corpus, <http://www.hf.uio.no/german/sprik/korpus.shtml>

¹³ fra ASK-prosjektets hjemmeside

¹⁴ <http://askeladden.uib.no/>

2.2.6.2 Eksempel på bruk av korpus

Jeg ønsker å finne ut hvor ofte det litt uoversettelige setningsadverbialet *nok* brukes i tekster skrevet av språkinnlærere som har engelsk som morsmål, og om det er noe som tilegnes på høyere eller lavere nivå. Jeg formulerer et søkeuttrykk som inkluderer alle tekster, både på høyere og lavere nivå, skrevet av innlærere med engelsk som morsmål, som inneholder ordet *nok*. Søkestrengen ser slik ut:

```
[word='nok' %c & document='.[01].*' & lang='engelsk']
```

Jeg får opp 71 treff, men ser raskt at de fleste treffene gjelder det homonyme mengdesadverbialet *nok*. Jeg kan enten gå manuelt gjennom alle de 71 treffene etter å ha lagret konkordansen og sortere ut treffene som inneholder det jeg er på jakt etter, eller spesifisere søket litt bedre. Jeg forsøker et nytt søk, og inkluderer denne gang bare *Språkprøven*, altså lavere nivå.

```
[word='nok' %c & document='.[01].*' & testtype='Språkprøven' & lang='engelsk']
```

Søket genererer 16 treff, men ingen av dem er den bruken jeg ser etter, det er kun forekomster av mengdesadverbialet *nok*. Jeg reformulerer søket slik at det bare inkluderer *Test i norsk (høyere nivå)*, og av de 55 treffene kan jeg nå sortere ut 12 som er relevante.

```
[word='nok' %c & document='.[01].*' & testtype='Høyere nivå' & lang='engelsk']
```

For å sammenligne, kan jeg duplisere søket med andre språk, og finner at nederlandske innlærere på høyere nivå har 8 forekomster, tyske har 11 mens russiske ikke har noen. Ut fra funnet kan jeg nå danne nye hypoteser og underhypoteser, og formulere nye søk for å si mer om bruken av setningsadverbialet *nok* hos språkinnlærere på høyere nivå.

2.2.6.2 Valg av korpus

Det er viktig å velge riktig type korpus for hvert enkelt studium. Et andrespråskorpus i original og korrigert versjon, som ASK er, vil kunne gi kunnskap om *mellomspråk*, men ikke nødvendigvis om *morsmål*. De feilkodede tekstene genererer også ved hjelp av korreksjonene lagt til av koderne et parallellkorpus for målspråket, eller en målspråkkorrekt versjon av tekstene. Det kontrastive aspektet oppnås når korpusets brukere benytter det sammen med spesifikke språk. De korrigerede versjonene av tekstene i ASK utgjør imidlertid ikke et

autentisk målspråskorpus, og vil ikke alene kunne gi fullstendig informasjon om riktig språkbruk på målspråket- bare om hva som ikke er feil. Det er likevel utmerket for å oppdage trekk ved innlæreres mellomspråk, både generelle og morsmåls spesifikke trekk. Den korrigerede utgaven av tekstene sier kanskje også noe om et mål for språklig beherskelse for innlærerne. I og med at andrespråskorpuset også inkluderer tekster skrevet av morsmålsbrukere, tar man høyde for behovet for å studere morsmålsbrukeres språkbruk og sammenligne den med andrespråksinnlærernes språkbruk. The International Corpus of Learner English (Granger 1998) er et annet korpus som ASK, med fokus på mellomspråk og en korpusbasert tilnærming til feilanalyse og performanseanalyse.

2.3 Forskning på TVI

I dette underkapittelet skal jeg kort oppsummere transferforskningens historie, og nevne de viktigste syn på fenomenet og rådende teorier om tverrspråklig innflytelse.

2.3.1 Utviklingen av transferforskning

Bevisstheten om tverrspråklig innflytelse har vært til stede helt fra antikken, og Homers bemerkning til Penelope i Odysseen om den dårlige gresk som snakkes på Kreta skal være en av de aller tidligste referansene til mormålstransfer (Jarvis og Pavlenko, 2008:1). Transfer ble assosiert med dårlig moral og manglende kunnskap.

"(...)den negative termen barbarer (...) var vanlig å bruke ikke bare om (folk som) snakket andre språk enn gresk, men også om utlendinger som snakket "dårlig gresk", eller som vi ville sagt i dag, utlendinger med transfer fra sitt førstespråk". (min oversettelse) (Jarvis og Pavlenko, 2008:1).

Synet på transfer som noe negativt som førte til dårlig språk var vanlig langt inn i vår tid. I Amerika førte økende migrasjon på verdensbasis ved inngangen til det tjuende århundre til frykt for hvilken påvirkning immigrantene, med sitt dårlige og morsmålsinfiserte andrespråk, kunne ha på språket i sitt nye land (Jarvis og Pavlenko 2008:2). Psykologer og lingvister bidro med sine uttalelser til et syn på mormålstransfer som en fare for sunn tenking og resultat av en slapp innstilling til språklæring. Den mest liberale og tilgivende forståelsen var av transfer som forstyrrende interferens og i veien for et godt andrespråk.

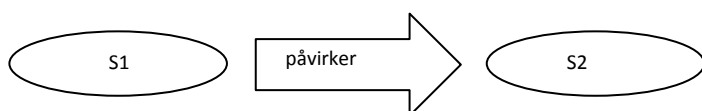
Fra omtrent midt på attenhundretallet var transfer tema for formelle undersøkelser, som i hovedsak tok for seg transfer som en variabel i språkinnlæring og språklig forandring. På 50-tallet undersøkte blant annet Weinreich effekten av transfer, av ham kalt interferens, og

forsket på hvordan man kunne identifisere, kategorisere og kvantifisere transfer i forhold til andre tospråklighetsfenomener. I tiden mellom ca1950 og 1970 ble det forsket på transfer som lingvistisk, psykolingvistisk og sosiolingvistisk fenomen. Sentralt sto identifikasjon av transfer i analysen av feil som S2-innlærere gjør, identifikasjon av hvilke deler av språket transfer innvirker på og hvor mange feil totalt som involverte transfer. Etter hvert beskjeftiget transferforskningen seg i økende grad med transfer som fenomen, og det ble gjort undersøkelser av årsakene og effektene til transfer, faktorer som begrenser transfer og hva som kan påvirkes av transfer hos den enkelte innlærer (Jarvis og Pavlenko, 2008:7)¹⁵. I nyere tid har transferforskningen beveget seg mer og mer i retning av utvikling av modeller for å forklare den tverrspråklige innflytelsen og samspillet mellom språkene i hjernen, og dagens forskning er i en overgangsfase fra registrering av transfer og faktorer som er involvert til mer omfattende teorier om hvordan transfer opererer (Jarvis og Pavlenko 2003:7). I følge Jarvis og Pavlenko ligger fremtiden for transferforskningen i nevrolingvistikk og utvikling av nevrofysiologiske studier som kan teste og forklare hvordan tospråkliges hjerner arbeider. Noen av fagfeltene som nevnes er positron-emisjons-tomografi, functional magnetic resonance imaging, elektroencefalgrafi og magnetoencefalografiske registreringer (ibid). Blant de viktigste funnene i transferforskningen fram til ca 1990 er at systematiske feil ikke er den eneste effekten av TVI. Den positive effekten er i noen tilfeller økt innlæringshastighet. Likheter mellom S1 og S2 kan også gi en transfereffekt i form av korrekt konvensjonell språkbruk. Noen effekter vi ikke kunne spores ved hjelp av en tradisjonell feilanalyse, som nevnt ovenfor i 2.2.5, som unnvikelsesstrategier eller overforbruk. I motsetning til hva den sterke utgaven av kontrastivhypotesen (Lado, 1957) hevder, vil ikke ulikheter mellom kildeSpråk og målspråk nødvendigvis føre til TVI. Tvert om har man sett at likheter oftere gjør at innlærerne får mentale assosiasjoner, eller gjør en tverrspråklig identifikasjon mellom S1 og S2 (Andersen, 1983). At man finner TVI både fra S1 til S2, men også fra S2 til et S3, eller fra S2 til S1, var glemt eller ignorert en periode, men opplevde økende interesse i siste år. Andre viktige funn angår transferabilitet, og hvilke faktorer som gjør TVI sannsynlig bortsett fra det rent lingvistiske. Det individuelle aspektet ved TVI er også blitt fremhevet, og blant annet Odlin (1989) viser til at individuelle forskjeller mellom innlærere kan føre til ulike typer og grad av TVI i språklæringen deres (Jarvis og Pavlenko 2008:11-13).

¹⁵ Jarvis (2008) nevner flere forskere som var sentrale i utviklingen av transferforskningen, blant annet Kellerman (1978), Ringbom (1978), Ard & Homburg (1983), Selinker (1969), Cenoz (2001), Andersen (1983), Giacobbe & Cammarota (1986), Schmidt (1977) o.a.

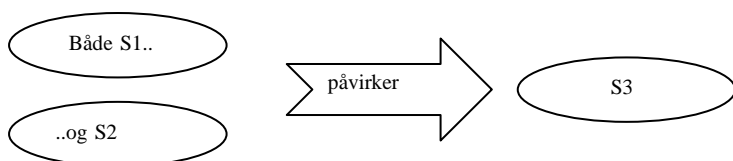
2.3.2 Retning på TVI

TVI kan altså gå i flere retninger, som nevnt både i innledningen og ovenfor i 2.3.1. Ofte snakker man om morsmålstransfer, og mener med det at S1 påvirker S2 (fig.1). Det er denne typen TVI jeg tar for meg i undersøkelsen, ettersom jeg ikke har kunnskap om eventuelle andre S1 eller S2 informantene kan ha. Jeg vil gjerne understreke at jeg til enhver tid omtaler TVI som både overføring av ukorrekt og korrekt språkbruk, idet fokuset er på selve overføringen av likheter og forskjeller, eller oppfattede likheter og forskjeller mellom kildespråket og målspråket. Resultatet dette får i mellomspråksperformansen vil jeg referere til, for enkelhets skyld, som positiv transfer, som fører til korrekt språkbruk, og negativ transfer, eller transfer som fører til en mellomspråkspremanse med avvik fra målspråket.

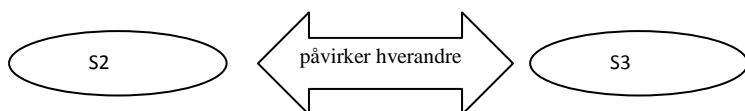
Figur 1

Mange mennesker tilegner seg gjerne flere enn to språk gjennom livet, og det kan variere hvilket språk som har mest innflytelse på språket de forsøker å lære- kanskje påvirkes det av flere språk samtidig. Det kan dreie seg om påvirkning fra et annet språk innlæreren har lært etter morsmålet (fig. 2).

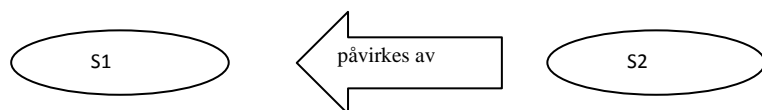
Figur 2

Videre kan språk man har lært etter morsmålet påvirke hverandre gjensidig (fig. 3).

Figur 3

Endelig kan det være snakk om regressiv påvirkning, eller baklengs tverrspråklig innflytelse, der et senere innlært språk har innflytelse på tidligere lærte språk, eller til og med morsmålet (fig. 4).

Figur 4

2.3.3 Typer tverrspråklig innflytelse

Det er gjort undersøkelser av lingvistisk TVI innen mange ulike områder, og blant annet Odlin (1989) tar i sin bok for seg transfer i diskurs, semantisk og syntaktisk transfer, fonetisk, fonemisk og ortografisk transfer. Morfologisk og syntaktisk transfer er et tradisjonelt område det har vært skrevet mye om i den siste perioden, blant annet av Jarvis og Odlin (2000). Denne undersøkelsen ser på syntaktisk transfer og ulikheter i verbtvang i kopulasetninger på norsk, bks og russisk.

2.3.3 Metode for transferpåvisning

Mange prosesser spiller inn når et andrespråk skal læres. Generelle språklæringsprosesser som minne, repetisjon, overlæring, individuelle og sosiale variabler som alder, angst, læringsstil, kommunikasjonsbehov og -muligheter er viktige, og morsmålstransfer er bare en av disse. Som nevnt i introduksjonen om transferforskning må man ty til nevrolingvistikk for å fastslå helt nøyaktig hvordan språklæring foregår, hva som påvirker språklig produksjon på andrespråket, og hvordan det skjer i hver enkel språkbrukers tilfelle. Det er ingen tvil om at det er kompliserte kognitive prosesser involvert. På 70- tallet hevdet Felix (1977) at forskerne ikke hadde prinsipielle metoder til disposisjon for å identifisere TVI (Jarvis og Pavlenko 2008:27).

“We do not possess any well-established criteria by which it can be decided in a unique and principled way which ungrammatical utterances are demonstrably instances of language transfer” (Felix, 1977, fra Jarvis og Pavlenko 2008:27).

I følge Jarvis og Pavlenko (ibid) fantes slike prinsipielle metoder allerede på den tiden, men de vedgår at ingen av metodene fullt ut løste alle problemer knyttet til identifisering av TVI. Problemet ligger imidlertid ikke i tilgangen på en prinsipiell og unik metode, men i forskernes bruk av og kjennskap til eksistensen til eksisterende metoder.

I 2000 introduserte Jarvis sin metodiske *Unified Framework for transferstudier* (Jarvis, 2000) der han hevder man har evidens for at språkbruk skyldes tverrspråklig innflytelse når tre kriterier er oppfylt. Disse er intragruppehomogenitet, intergruppeheterogenitet og tverrspråklig performansekongruens, og forklares i mer detalj nedenfor. Ved en metodisk undersøkelse av språkmaterialet og en evaluering av de tre kriteriene kan man finne evidens for tverrspråklig innflytelse. Det er ikke nødvendigvis slik at man må foreta strenge tester av hvert enkelt kriterium, inkludert statistiske tester- man kan argumentere for TVI ved å henvise til styrkende beviser som foreligger i en studie eller finnes i et korpus (Jarvis og Pavlenko, 2008:36).

På bakgrunn av dette vil jeg utføre statistiske tester og gjøre en kvalitativ vurdering av kriteriene i materialet jeg skal undersøke.

2.3.3.1 Intragruppehomogenitet

Blant elever med samme kildespråk som er i ferd med å tilegne seg samme målspråk kan man, hvis man går ut fra at S1 påvirker S2, forvente rimelig enhetlig språkbruk i mellomspråksperformansen på målspråket. Når trekket man undersøker for TVI finnes igjen i mellomspråket hos de fleste språkbrukere med samme kildespråk, ser man et eksempel på det. Det er det man ofte refererer til som en ”typisk feil”, eller et typisk språktrekk for innlærere med samme morsmål, for eksempel spanskpråklige innlæreres sammenblanding av fonemene /b/ og /v/. Man kan kjenne igjen både positiv og negativ TVI i en evaluering av intragruppehomogenitet.

2.3.3.2 Intergruppeheterogenitet

Når det gjelder innlærere med ulike kildespråk som lærer samme målspråk, burde man kunne forvente at mellomspråket deres i målspråket også blir forskjellig ut fra antagelsen om at TVI fra kildespråket til målspråket. Trekket man undersøker for TVI bør være å finne blant de fleste innen gruppen med samme kildespråk (intragruppehomogenitet) og ikke finnes hos språkbrukere med andre kildespråk (Jarvis og Pavlenko, 2008:41). Det er altså ikke mulig

2.3.3.3 Tverrspråklig performansekongruens

En kontrastiv analyse med en grundig sammenligning av trekk i både morsmålet og målspråket kan vise hvorvidt typologien i kildespråket samsvarer med det en finner i en typologisk undersøkelse av mellomspråket. Hvis det finnes samsvar, kan det sannsynliggjøre

at det er snakk om overføring fra kildespråket. Russiskspråklige innlæreres utelatte presenskopula i norsk mellomspråk, som har verbtvang i alle setninger, og Ø-kopulaet i predikative setninger i presens på russisk er et godt eksempel på dette. I den sterke utgaven av kontrastivhypotesen ville denne ulikheten føre til en prediksjon om problemer i innlæringen av dette elementet for russiskspråklige innlærere. I den svake utgaven kan en kontrastiv analyse være et verktøy som forklarer kopulautelatelse i presens på norsk med TVI.

2.4. Kopula

Kapittel 1.4 vil beskjeftige seg med kopulateoretikere og generelle kopulateorier, før jeg til slutt behandler kopulaverbet *er* så grundig som mulig. En grundig fremstilling av kopula på norsk, russisk og bks kommer i kapittel 3. Videre ser jeg på hjelpeverbet *er*, utbrytingskonstruksjonen det er og homonymer til kopulaverbet, altså varianter av *er* som ikke defineres som kopula på norsk.

2.4.1 Kopulateoretikere

I dette underkapittelet ser jeg på forskere som har skrevet om kopulastrukturer og de teoriene de har fremstilt, med spesielt fokus på Regina Pustet (Pustet, 2003) som har skrevet en typologisk grundig fremstilling av kopula i et kontrastivt perspektiv. Relativt mange kopulaundersøkelser tar for seg engelsk eller andre europeiske språk. Jeg oppgir ethvert forsøk på å beskrive kopulaforskning uttømmende og innser at det antakelig fins uendelig mange publikasjoner om, og på, språk jeg ikke har inkludert. Fokus her er på den næreuropeiske og overveiende indoeuropeiske konteksten, ettersom språkene jeg beskriver i avhandlingen alle faller innenfor denne rammen, og jeg har gjort et utvalg av relativt nye studier. Valget baserer seg på at tekstene befinner seg i en diskurs som er relevant for min problemstilling.

2.4.1.1 Pustet

Regina Pustet (2003) har skrevet en tverrspråklig studie av kopulafunksjon og distribusjon i 160 språk fra hele verden. Hun går ut fra et semantisk tomt kopula, og baserer seg på en funksjonell typologi i sin tverrspråklige behandling av kopulakonstruksjoner.

Langt på vei de fleste språk i verden har kopula. Det realiseres imidlertid forskjellig fra ett språk til et annet, og det kan variere fra språk til språk hvor mange kopula hvert enkelt benytter, om de kan, eller eventuelt må, droppes og hvilken leksikalsk klasse de tilhører. I sin kartlegging benytter Pustet minimale par med og uten kopula, vurderer betydningsforskjellen og viser gjennom de minimale parene at selv om et leksem kan kombineres med to eller flere kopula, og resultatet er betydningsforskjell, er det ikke nødvendigvis på grunn av at leksemet

er polysemt. Hun peker mot en annen mulig fortolkning, nemlig at de respektive kopula faktisk tilfører ulik semantisk betydning. Det semantiske bidraget kan for eksempel være å endre en egenskapsbeskrivelse til en tilstandsbeskrivelse. Hun utelater likevel eksistensielle konstruksjoner, og kaller bli og forbli (*become/remain*) halvkopulaer. Argumentet for denne fortolkningen er at de tilfører mening.

Pustet velger å gruppere språkene i undersøkelsen etter hvilken type predikativfraser som forekommer sammen med kopulaet. Det kan være adjektivfraser (AP), nomenfraser (NP) eller verbfraser (VP). Enkelte språk, som tagalog, har ikke kopula i det hele tatt, verken med AP, NP eller VP. Burmesisk bruker kopula bare med NP, men ikke med AP eller VP. Tysk, engelsk og norsk bruker kopula med både AP og NP, men ikke VP, og dette er den mest frekvente varianten på verdensbasis. Bambara er et språk som bruker kopula med alle tre frasetyper, noe som er meget sjelden. (Pustet 2003: 72). Hennes hovedkonklusjon er påvisningen av et implikasjonshierarki, der

VP->AP->NP

Dette kan leses som at enkelte språk har bare NP-predikater. Språk som kan ha AP-predikater kan også ha NP-predikater, og de som kan ha VP-predikater kan ha både AP- og NP-predikater. Pustet viser at i et tverrspråklig perspektiv er kopula nesten alltid obligatorisk i substantivpredikasjoner, og i synkende grad nødvendig i adjektiv- og verbpredikasjon. Videre mener hun at tidsstabilitet er en faktor som er med på å avgjøre kopulas obligatoriske tilstedeværelse i predikatet. I studien identifiserer hun fire parametre for predikater som korrelerer med kopulatilstedeværelse, nemlig dynamikk, forgjengelighet, transitivitet og avhengighet.

Det hersker noe uenighet omkring forståelsen av kopula som leksikalsk tomt. For eksempel skriver Maienborn i en analyse av Pustets bok *Copulas* (Maienborn, 2007) at det ville være mer hensiktsmessig å foreslå at kopula har en mening enn å tillegge det kontekstuell polysemi. Som illustrasjon holder hun fram de to funksjonelle kopulaverbene *ser* og *estar* på spansk, som blant annet har ulik aspektuell mening. Frassica (2009) foreslår at man har to homofone kopulaer på engelsk, og at dette blir synlig om man sammenligner med de to spanske kopulaverbene: *Pepe es malo/ Pepe esta malo*, som betyr henholdsvis *Pepe er ikke noen kjekk kar/Pepe er syk*. Bailyn (2001) hevder at selv om det tematiske og meningsbærende aspektet ved en predikasjonsrelasjon er sekundært, vil det ikke si at noen mening ikke fins. Her støtter han seg på Rothstein.

In this sense I am supporting a claim made by Rothstein (1992), namely that predication is at its core a syntactic relation, and that thematic and interpretative aspects of it are in a sense secondary, not defining (which is certainly not to say that they do not exist)(Bailyn, 2001).

2.4.1.2 Kopuladropping, eller nullkopula- andre teoretikere

Det utelatte kopulaet kalles vanligvis nullkopula eller Ø-kopula. Bailyn (2001) bruker begrepet null-morfem, og mener med dette at kopulaverbet er til stede, men ikke har noen overflaterealisering i presens. Dette hører hjemme i en transformasjonsgrammatisk kopulaforståelse, og jeg går ikke videre inn på det.

I si masteroppgave konkluderer Hagland (2005) med at kopula først og fremst kommer til uttrykk i russiskspråklige innlæreres mellomspråk idet de ønsker å uttrykke tempus, og foreslår at dette gjelder uavhengig av innlærerenes S1. For å få et konsekvent uttrykt kopula i S2, må den syntaktiske strukturen i IL hos innlæreren være utbygd i så stor grad at tempusknuten er til stede. På tidligere stadier vil en sannsynligvis ofte se at kopulaet utelates (Hagland, 2005: 48). Man kan tenke seg presens kopula som en umerket, og dermed en default kopulasituasjon som ikke trenger tempusangivelse. (Hagland, 2005:27) Nåtid antas implisitt i rene kopulasetninger på russisk, og kopulaverbet blir overflødig. Temporale avvik fra default, for eksempel fortid eller framtid, må derimot angis. Videre viser Hagland at dersom setningen som skal uttrykkes er kompleks, risikerer man at det glipper for innlæreren, altså at kopulaet utelates selv om det egentlig er innlært (Hagland, 2005: 88-89). I spørsmålet om transfer av kopula utelates mener hun at en viktig faktor er hvilket innlæringsnivå språkinnlæreren befinner seg på. Dersom hun/han er forholdsvis viderekommen, mener hun å kunne vise at TVI ikke spiller noe videre inn, mens nye innlærere ser ut til å bli påvirket mer av syntaksen i sitt morsmål.

Ø-kopula forekommer også i hovedsetninger i afro-amerikansk hverdagsengelsk (African American Vernacular English, AAVE), skjønt i begrensede sosiale og geografiske varianter, til tross for at det ikke er tillatt å droppe kopula i engelsk. (Frassica, 2009; Cukor-Avila, 1991). Dette trekket er imidlertid ikke konsekvent, og Frassica bemerker at nullkopula er en begrenset form som generelt forekommer i spesielle situasjoner og omgivelser(Frassica 2009:2)

She a liar (Frassica, 2009:2)

I en statistisk studie av kopulavariasjonen i AAVE foreslo Labov (1969) at det var snakk om et underliggende kopula med nullrealisering på overflaten, knyttet til engelsk sammentrekning av subjekt og kopula. Frassicas informanter (Frassica, 2009) hevdet at det var en sosialt betydningsbærende utelatelse, og Cukor-Avila (1999) observerte at utelatelsen økte i frekvens i uformelle situasjoner. Mens Ø-kopula i presens på russisk er default, korrekt og semantisk nøytralt, er det i AAVE et markert svar på en motsetning som ligger innebakt i diskursen.

J. Archibald (2000) stiller det betimelige spørsmålet ”Om noen utelater noe, betyr det virkelig at de ikke har noen representasjon for det?” (*”If someone leaves something out, does it really mean they don’t have a representation for it?”*, min oversettelse). Han setter frem to teoretiske posisjoner eller hypoteser for å nærme seg et svar på spørsmålet. Den ene er hypotesen om manglende representasjon (*impaired representation hypothesis*), som postulerer at innlæreren har underliggende representasjonsmangler i sitt system. Den andre er hypotesen om manglende overflatebøyning (*missing surface inflection hypothesis*), som argumenterer for at innlæreren har tilegnet seg den underliggende funksjonelle kategorien, men har problemer med å kartlegge kategoriens overflatiske bøyning.

Utelatelse av kopula skjer først og fremst i presens i de fleste språk der kopula kan droppes, og fortidskopula, altså uttrykk som tilsvarer *var* er stort sett obligatoriske (Frassica, 2009). I noen språk finner man kopuladropping kun i spesielle grammatiske kontekster. I andre former, og i noen tilfeller i andre personer utenom tredje person entall, kommer kopula igjen eksplisitt til uttrykk. Enkelte språk kan sies å ha et nullkopula, brukt i enkelte kontekster, som hovedsetninger, alternerende med et uttrykt kopula, som opptrer i andre kontekster, som for eksempel leddsetninger, slik det er med AAVE. Andre språk igjen har overhodet ikke noe uttrykt kopula, og det byr på problemer å hevde at det er snakk om nullkopula, fordi det ikke finnes språkintern evidens for en kopulakategori i det hele tatt.

I en presens imperfektiv-kontekst kommer kopula ikke til uttrykk i russisk, og heller ikke på hebraisk eller tagalog, hevder Richards (2009). Harves (2002) og den Dikken (2006) hevder at kopula utgjør en type morfologisk støtte til funksjonelle trekk som vanligvis knyttes til verb, men morfologisk ikke kan knyttes til ikke-verb.

I gammelrussisk og de andre slaviske språkene fantes verbet byti (byt’) med to generelle funksjoner, både som kopula og som hjelpeverb for presens perfektum, og også med presensformer. I senere oldrussisk utviklet de to funksjonene seg til to atskilte leksemer, før de forsvant fra språket i annen halvdel av 1700-tallet. I moderne slaviske språk fins alle

variasjoner, fra ett enkelt leksem på slovensk til to helt atskilte og ulike leksemer på tsjekkisk. I moderne russisk har imidlertid både presenskopulaet og hjelpeverbet forsvunnet helt. Skriftlige kilder viser at det i utgangspunktet var hjelpeverbet i 3.person entalls form det først var vanlig å utelate, men det utelatte kopula ble i samme periode mer og mer frekvent (Choo 2006). Forklaringen Choo gir på dette, er at tredje person er den minst markerte formen i alle de slaviske språkene. I flere andre indoeuropeiske språk kan man finne at tredje person entalls verbmorfologi utgjøres av et nullmorfem, for eksempel de latinske språkene¹⁶. Tredje person entalls morfologiske manifestasjon ser fra et funksjonelt synspunkt ut til å være mindre viktig enn de andre personene. Videre er tredje person entall default trekk ved dannelsen av upersonlige setninger på de fleste indoeuropeiske språk, inkludert norsk.

2.4.2 Kopulabruk i ulike språk

Her vil jeg gi en funksjonelt basert oversikt over kopulabruk. En viktig begrensning er, som tidligere nevnt, er at jeg ikke kommer til å beskjeftige meg med generativ transformasjonsgrammatiske aspekter av kopula. Det er heller ikke mitt mål å gjøre noe uttømmende studie av kopulaets struktur og grammatikk verken på norsk, bks eller russisk, men å lage en enkel oversikt og vise til teorier som kan være med på å utdype hypotesen og belyse funnene i denne oppgaven.

2.4.2.1 Kopula

Navnet kopula kommer fra latin og betyr lenke. En kort definisjon er at kopula benyttes i predikative syntagmer og knytter et subjekt til et predikat som forteller mer om subjektet. Regina Pustet (Pustet 2007), definerer kopula mer funksjonelt.

A copula is a linguistic element which co-occurs with certain lexemes in certain languages when they function as predicate nucleus. A copula does not add any semantic content to the predicate phrase it is contained in. (Pustet 2003: 5)

Kopulasetningen består av et subjekt og et predikat, og predikatet realiseres av et kopulaverb og en utfylling, ofte et predikativ. Et annet begrepssett er da predikator, predikasjonsbase og predikativ. Kopulaverbet er predikator i setningen. En setnings predikativ defineres semantisk som det setningsleddet som identifiserer eller beskriver predikasjonsbasen.

Jon + er + lærer.

¹⁶ På fransk bøyes 1.verbgruppe med Ø i 3. person entall: Manger (å spise)- *il mange* (han spiser), men *nous mangeons* (vi spiser).

Predikasjonsbase + predikator + predikativ

Predikativet kan være et nominalt ledd, en adjektivfrase, enkelte ganger også en preposisjonsfrase, og står som oftest i slutfeltet av setningen. Adverbialer og determinativer kan også være predikativ. Leddet som blir identifisert eller beskrevet, predikasjonsbasen, er vanligvis en nominalgruppe.

Forholdet mellom denne predikasjonsbasen og predikativet kan være av tre hovedtyper: identifiserende (1), inkluderende (2) og karakteriserende (3). Kopulasetninger kan også deles inn i ekvative og predikative setninger, der førstnevnte uttrykker identitet og sistnevnte uttrykker et klassemedlemskap.

Det er full identitet mellom basen og predikativet i den identifiserende typen (1).

(1) Oslo er hovedstaden i Norge.

Det inkluderende predikativet (2) viser til en mengde større enn den som basen viser til. Basen er en delmengde av predikativet.

(2) Beethoven var tysker.

Karakteriserende predikativ (3) viser til en egenskap, for eksempel klokskap, som kjennetegner predikasjonsbasen.

(3) Hun er klok.

Hvis predikasjonsbasen er det formelle subjektet *det*, sier predikativet noe om den allmenne situasjonen, eller en allmenn identifisering (4).

(4) Det er mørkt.

Det er bare jeg.

Begrepet kopula brukes ofte generisk for å henvise til det sentrale kopulaverbet i et språk, på norsk *å være*, på engelsk *to be*, på tysk *sein*, på bks *biti* og så videre. Det kan også henvise til andre verb i språket som har mer eller mindre samme funksjon, nemlig å knytte sammen et subjekt og et predikat. Mens de fleste språk har ett hovedkopula, er det noen som har mer enn ett, for eksempel spansk, som har *ser* og *estar*. Det finnes også språk som ikke har kopula i

det hele tatt, for eksempel nahuatl og enkelte andre indianerspråk. Disse språkene har andre strategier for å beskrive kopulasituasjoner, som å bøye substantiver og adjektiver som verb.

Språk med to kopulaformer kan i noen tilfeller skille både syntaktisk og ved hjelp av kopulaformen mellom tilstandsbeskrivelse og essensiell karakterisering. Det er tilfellet med irsk og skotsk gælisk, der en beskrivelse av en situasjon og tilstand krever bruk av ett kopulaverb, *bí*, og en normal, umarkert leddstilling (VSO), mens ekvivalens eller essensiell karakterisering krever bruk av et annet kopulaverb, *is*, og en ordstilling der subjektet ikke tillates rett etter kopulaet. I slaviske språk finner man et annet skille, med tilstandsbeskrivelser i instrumental kasus, og karakteriseringer i nominativ. Dette skillet er gjennomgående ved både det rene kopula og halvkopula som *å bli*. Semittiske og keltiske språk markerer ekvativer ved tillegg av en morfologisk struktur, typisk et pronomen (Bailyn, 2001). Quechua har Ø-kopula bare i presens, tredje person entall. Ungarsk har nullkopula i tredje person entall og flertall, og det kommer til eksplisitt uttrykk igjen om det semantiske innholdet av kopulasetningen er stedsangivelse eller tidsangivelse, men kan utelates i muntlig språk. Ungarsk bruker altså kopula i setningen ”Itt van Róbert” (Robert er her), men ikke i ”Róbert öreg” (Robert er gammel) (Bailyn, 2001).

Mange indoeuropeiske og andre språk har helt eller delvis overlapping mellom presensformen av å være og hjelpeverb. Det gjelder blant annet engelsk og de skandinaviske språkene, men også de fleste moderne slaviske språk. At overlappingen er så utbredt, sett fra et språktypologisk perspektiv, tyder på at det er et grunnleggende semantisk slektskap mellom de to funksjonene, slik Choo (2006) har undersøkt. I engelsk argumenteres det for at både kopula og hjelpeverbet *be* er ett og samme leksem (Choo, 2006), ettersom de gjennomgående er identiske i utseende og bruk. Både den fulle formen og den klitiske formen av både hjelpeverbet og kopulaet utviser identisk oppførsel etter alle formelle parametre.

I am reading/ I'm reading

I am a reader/I'm a reader

Kopulaet kan imidlertid få kontrastivt trykk, mens hjelpeverbet ikke kan det.

I de slaviske språkene er det ulik grad av variasjon i formene mellom kopula og hjelpeverb. Tsjekkisk utviser stor variasjon, men også slovakisk, slovensk, serbisk og kroatisk, bulgarsk og makedonsk har forskjell i den morfosyntaktiske oppførselen mellom hjelpeverbet og

kopulaet¹⁷. Dette har sammenheng med bruk av klitiske og ikke-klitiske (korte og lange) verbformer.

2.4.2.2 Verbtvang

Predikativet har det til felles med predikatet at det uttrykker en predikasjon om subjektet. I og med at predikativet ikke kan knyttes direkte til subjektet, verken når det gjelder nominale ledd eller adjektivfraser, må det komme som utfylling til et verb for å fungere som predikat i en setning. På norsk må man, for å møte subjektskravet og danne en fullstendig setning, sette inn et verbal. Det mest nøytrale og meningstomme verbet en da har å ty til er *være*, som har som funksjon å gjøre en adjektivfrase, nominalfrase eller preposisjonsfrase til predikat uten å legge til noe innhold. Et slikt verb kalles kopulaverb (Faarlund, 1997:39-44 og 733). I henhold til definisjonen hos Faarlund kan man identifisere flere kopulaverb på norsk. I tillegg til *være* kommer de såkalte halv- eller pseudokopula.

2.4.2.3 Bruk av *er* som ikke faller under kopula

Det rene kopulaverbet *er* regnes altså av flere som semantisk tomt (se 2.4.1.1. og 2.4.1.2). Det kan imidlertid hevdes at kopulaverbet *er* har flere homonymer som uttrykker betydninger eller funksjonelle kategorier¹⁸, selv om det ikke er full enighet om dette¹⁹. For undersøkelsens formål, som er å se på TVI ved all utelatelse av verbet *er* i russisk- og bks-språklige innlæreres norske IL, er det derfor hensiktsmessig å inkludere ytterligere varianter av *er* i sammenligningen mellom språkene, i tillegg til kopula. Jeg vil altså se på kopulaverbet i ekvativ og predikativ bruk, hjelpeverbet *er*, betydningsvariasjonene *finnes/eksisterer*, *oppholder seg* og *finner sted*, samt utbrytingskonstruksjonen *det er*.

¹⁷ Se kapittel 2, Språktypologisk beskrivelse, for en nærmere beskrivelse av kopulaets klitiske former på bks.

¹⁸ Det er mulig å gruppere og definere betydningene og bruken av homonymet *er* annerledes, i hovedsak i en enda finere inndeling. Med tanke på funnene i materialet og den typologiske sammenligningen av språkene har jeg imidlertid ikke behov for noen videre inndeling i denne undersøkelsen.

¹⁹ Ingvald Sivertsen argumenterer for eksempel i sin doktorgradsavhandling for at det i bruk av det franske *être* ikke er snakk om homonymer, men ett ord, og viser at i alle tilfeller hvor *être* brukes, dreier det seg om det betydningstomme kopula. (Ingvald Sivertsen, 1999, NTNU)

2.4.2.3.1 Hjelpeverbet *er*

Som hjelpeverb kan *er* brukes før partisippformen av verbet, både ved passivkonstruksjoner, overgangsverb, bevegelsesverb og adjektivisk bruk av presens- og perfektumspartisipper.

Funksjonelt kan man argumentere for at det også her dreier seg om en kopulalignende konstruksjon med den etterfølgende verbalformen som beskrivende predikativ.

Maten er spist opp.

Bussen er kommet.

2.4.2.3.2 Meningsbærende utgaver av *er*

Det eksistensielle verbet *er* kan også bety *finnes*.

Å være, eller ikke være, det er spørsmålet.

Det er mange problemer knyttet til denne konstruksjonen.

Er kan også ha betydningen å oppholde seg et sted.

Jeg er på kjøkkenet.

I den følgende setningen ser man at det er fullt mulig å erstatte verbet *er* med *finner sted* uten at betydningen endres.

Kampen er på Lerkendal/Kampen finner sted på Lerkendal.

Det er litt vanskeligere å erstatte *er* i en ren ekvativ kopulasetning med noe annet verb uten å endre betydningen samtidig.

Huset er nytt/Huset ser nytt ut.

2.4.2.3.3 Utbrytingskonstruksjonen *er*

Utbrytingskonstruksjonen *det er (...) som* tjener til å tematisere eller understreke elementer i en setning.

Det er nå du er ung (Nå er du ung).

Konstruksjonen kan være vanskelig å oversette direkte fra norsk, og ikke mange språk har verbalkonstruksjoner med funksjoner som ligner utbryting. I analysen av utelatelser av *er* i utbrytingssetninger er det vanskelig å se *er* løsrevet fra det formelle subjektet *Det*. I tillegg til selve utbrytingen gjør inversjon at man noen ganger sitter igjen med forvirrende utbrytingskonstruksjoner.

-Er det kanel? -Nei, det er kardemomme! -Aha, *er det dét det er!*

2.5 Hvorfor er dette interessant for norsk2-læreren?

“Men du skjønner jo uansett hva jeg mener!” (N.N., norsk 2-innlærer)

For å oppsummere, kan man si at kopula er så godt som meningsstomt, i de aller fleste situasjoner, og mange studier viser at presens indikativ kopula er en default-situasjon som, fra et funksjonelt synspunkt, ikke trenger eksplisering i form av verb. Verbets rolle som bærer av tidsmarkering er heller ikke påkrevd ut fra resonnetet om at presens er default tidsangivelse. Det er fullt ut mulig å forstå en setning som ”Jeg gift med en norsk mann” selv om den har utelatt kopula.

Men et utelatt kopulaverb gjør ei norsk setning både ufullstendig og ugrammatisk, og gir språket et litt fragmentert uttrykk, stereotypisk for en type språkbruk som regnes som ”tidlig barnespråk” eller ”primitivt språk” etc.: ”Pappa snill!” ”Jeg Tarzan- du Jane!”²⁰

Undersøkelser av morsmålsbrukeres inntrykk av andrespråksbrukere med aksent, eller et mellomspråk som ikke er målspråkstilsvarende, viser at det ikke bare er språklig dyktighet som inkluderes i vurderingen. I sin artikkel *Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være?* bruker uttrykket stigmatisering (Hagen, 2006).

(...)kunnskap om alle idiomatiske uttrykk, metaforer og kollokasjoner som han bør bruke for å unngå å bli stigmatisert som utlending(...)(Hagen 2006:142)

Status avgjøres også gjennom språkbruk, og ikke innfødte språkbruk kan gjøre den fremmedspråklige utsatt for stigmatisering eller diskriminering (Hagen, 2006). Korrekt språkbruk er viktigere i noen tilfeller enn andre, og strukturell korrekthet ”trumfer” ofte funksjonalitet i formelle situasjoner, slik Katrin Saarik (2006:257) oppsummerer det.

²⁰ Ferguson introduserte på 60-tallet begrepet Foreigner Talk (utlendingespråk) om den forenklete utgaven av et morsmål man kan bli fristet til å bruke sammen med mennesker som ikke har god kjennskap til språket. Han jamnfører Foreigner Talk med barnespråk, eller babyspråk. Begge kjennetegnes, kanskje paradoksalt nok, av at det er den som behersker språket til fulle, nemlig morsmålsbrukeren eller den voksne, som introduserer og først bruker den forenklete versjonen. Ifølge Ferguson (1996) er det ut ifra en antakelse om at slik snakker, eller ville hypotetisk, utlendingen eller barnet snakke.

Korrekt språkbruk er også en stor fordel hvis man for eksempel skriver et brev til kommunen. Gjør man mange språkfeil, for eksempel inversjonsfeil, kan man risikere å ikke bli tatt på alvor.

Det kan se ut som om det til syvende og sist er mer av et sosiolingvistisk problem enn et formalingvistisk problem, og Hagen (2006:143) tar opp diskusjonen om hvilket krav til formriktighet som blir stilt til fremmedspråklige, blant annet i læreplanene. Om man ikke rimeligvis kan forvente innfødtlik kompetanse, tatt i betraktning kompleksiteten til ethvert språks grammatikk og idiomatikk²¹, er det kommunikativitet som løftes frem som ideal. Da blir spørsmålet heller i hvilken grad avvikene i mellomspråket innebærer et hinder for kommunikasjon. Hvis innfødtlik språkbeherskelse skal være kravet,

er det rimelig klart at "utenlandskhet" vel så mye som "kommunikasjonseffektivitet" kan danne grunnlag/påskudd for diskriminering og negative sanksjoner i dagliglivet når det gjelder muntlig språk. (Hagen 2006:143)

Oppfattes predikativsetninger som mangler kopula som et så forvirrende og forstyrrende element at den innfødte nordmannen trenger å bruke ekstra energi på å prosessere setningen? I så tilfelle er problemstillingen, med Hagens ord, "(...)ikke lenger et spørsmål om kommunikativt innhold, men om hvor mye vi som innfødte er villige til å investere i kommunikasjonsprosessen." Det er liten tvil om at en språkbruk som baserer seg på lytterens godvilje for å fungere kommunikativt, ikke utgjør et effektivt verktøy i en andrespråkbrukers hverdag.

I sine studier av hvordan fremmedspråkliges ikke-målspråkslike uttale, eller norsk med aksent, oppfattes av morsmålsbrukere, trekker Kulbrandstad frem ord som "gebrokken", "pakistanernorsk" og "kebabnorsk"(Kulbrandstad, 2002):

(...)den foretrukne karakteristikken av innvandrerens norsk er gebrokken"- et ord som ordbøker er samstemte i å beskrive som nedsettende, og gjerne forklarer med formuleringer som "ukorrekt", "ubehjelpelig" og "uekte".

I fortsettelsen av dette er det ikke vanskelig å tenke seg en morsmålsbrukers vurdering av russisk skriftspråk med utelatt kopula som "tarzannorsk". Om det viser seg sannsynlig at

²¹ For eksempel Berggreen og Tenfjord (1999), som påpeker at det er så godt som umulig å tilegne seg et nytt språk fullgodt i voksen alder.

utelatt kopulaverb er en kildespråksoverføring som opptrer spesielt i mellomspråket til elever med morsmål der kopula utelates, for eksempel russisk, taler det for et større fokus på dette trekket i studieopplegg for russere, kanskje med eget studiemateriell²².

I enkelte settinger er det ansett som kult å benytte en språkvariant med avvik fra målspråksnormen, igjen ref. nevnte kebabnorsk. Målsetningen må være, ikke å normere utlendingers norske målspråk, men å muliggjøre et valg av variant: Morsmålstilnærmet mellomspråk som mål for læringen og bevissthet om register. Kopulautelatelse som sosiolekt eller bevisst avvik fra standardformen er heller ikke noe element i norsk subkulturspråk eller slang, slik det er i African American English Vernacular (Frassica, 2009), eller slik det har blitt i Rinkebysvensk, der manglende inversjon har blitt regelen heller enn unntaket også blant etnisk svenske ungdommer. Det norske formverket viser seg heller uventet stødig i møte med en stadig voksende strøm av importerte ord, som nærmest på dagen blir integrert og tilpasset den norske bøyingsmorfologien²³.

²² Med studiemateriell mener jeg ikke nødvendigvis læreverker, men oppgaver og grammatikknotiser i de aktuelle læreverkene, eventuelt som tilvalgsmateriale fra lærerveiledningen, som tar opp denne typen strukturer også på et litt senere tidspunkt i tilegningen. At *er* utelates også på høyere nivå, kan tyde på at det ikke er tilstrekkelig at kopulasetninger er i eksplisitt fokus kun på det tidlige stadiet. I Ny i Norge (Manne et al, 2003) forekommer det for eksempel i kapittel 1 og 2, og senere i kapittel 7 når fokus er på predikative adjektiver.

²³ For eksempel det engelske ”planking” som nå er verbet *å planke* på norsk, ting man bærer rundt på eller eier er *stæsj*, i intetkjønn, og det kan bøyes i bestemt form: Bare legg *stæsjet* ditt her! Å tvitte er nesten et mer nærliggende verb til Twitter enn det engelske tweet, og vi tvirer, tvitret, har tvitret i alle verbtider.

3. Språktypologisk beskrivelse av språkene i denne undersøkelsen

I kapittel 3 vil jeg beskrive språkene i undersøkelsen nærmere. Beskrivelsen går ut fra funksjonell typologi som teoretisk rammeverk.

3.1 Introduksjon

En måte å sammenligne ulike språk på er gjennom en språktypologisk beskrivelse. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hva en slik beskrivelse er og hva den kan inneholde. Så går jeg litt nærmere inn på språkvalget og hvorfor nettopp de to utvalgte språkene er interessante i forbindelse med transfer til norsk som andrespråk. Deretter gir jeg en kort språktypologisk beskrivelse av norsk, russisk og bks. Den mer detaljerte beskrivelsen begrenses til de språktypologiske trekkene som er relevante for denne undersøkelsen, nemlig kopulaverbet *være* og ekvivalenter i russisk og bks, og jeg vil kort beskrive hvordan de realiseres i de aktuelle språkene. Ettersom de største ulikhetene er mellom russisk og de to andre språkene, vil jeg bruke mest plass på å beskrive kopula i russisk og norsk. Dette blir grunnlaget for en sammenligning gjennom oversettelse av kopulas bruk på russisk og bks. Det teoretiske rammeverket for beskrivelsen er funksjonell typologi, og eksemplene fra russisk og bks blir oversatt ned til morfemnivå. Jeg bruker (ru) for russisk, og (bks) for bosnisk/kroatisk/serbisk, og eksemplene står i original versjon (norsk hvis det oversettes fra norsk, russisk eller bks hvis det oversettes fra disse språkene), transkribert og grammatikktagget utgave.

Transkripsjonen av de kyrilliske tegnene i de russiske eksemplene er gjort fonem for fonem etter nøkkelen for det som kalles ”scholarly” eller vitenskapelig romanisering av kyrillisk, og baserer seg på det tsjekkiske alfabetet med en mest mulig en-til-en-tilnærming der ett tegn i nøkkelen tilsvarer ett kyrillisk skrifttegn. Den fonemiske transkripsjonen står i kursiv for å skille den fra den grammatiske transkripsjonen og oversettelsen. Se for øvrig transkripsjonsnøkkelen i appendiks 4.

Dette kapitlet legger, sammen med Jarvis’ metode for påvisning av transfer beskrevet i kapittel 2 og metoden beskrevet i kapittel 4, grunnlaget for analysen av funnene i kapittel 6.

3.2 Valg av språk til undersøkelsen

I denne undersøkelsen har jeg valgt å ta for meg to språk som er ganske nært beslektet, både typologisk og språkhistorisk, nemlig russisk og bks (bosnisk/kroatisk/serbisk). Hvert språk er representert med 200 tekster i ASK. I et typologisk perspektiv kan man si at det er flere likheter enn ulikheter mellom disse to språkene. For å kunne teste Jarvis og Pavlenkos metode

for identifisering av TVI²⁴, har jeg valgt ut et trekk som ikke realiseres likt i de to språkene, nemlig verbet *er* på norsk og de to språkenes ekvivalenter i presens. Her er det relativ stor ulikhet i formsystemet og de grammatiske reglene rundt bruk og ordstilling i predikative kopulasetninger.

Hensikten med å bruke språk med bare små typologiske forskjeller til en undersøkelse som tar for seg transfer er å bedre tydeliggjøre det aktuelle trekket i en språksammenligning. Å bruke språk som typologisk er svært forskjellige og tilhører ulike språkfamilier kan gjøre det vanskeligere å bestemme hva som påvirker språkperformansen. Som et eksempel kan man se på vietnamesisk. Riktig nok kan man identifisere ett eller flere vietnamesiske kopulaverb, for eksempel (là) i betydningen ”er lik”, altså ekvativ kopula (Faarlund kaller det karakteriserende kopula). Norsk *er*, russisk utelatt kopula og bks’ *biti*-paradigme i presens har samme betydning, men brukes også bredere, for eksempel om å *oppholde seg*, eller å *finne sted*. Samtidig bruker vietnamesisk verbkonstruksjoner der norsk har adjektiv, slik at setningen ”Fortauet er glatt” vil oversettes med ei setning med subjekt pluss et verb som uttrykker ”å være glatt”. Om en vietnamer skriver ”Fortauet glatt”, er det altså vanskelig å vite om det er snakk om manglende kopula, et forsøk på å bruke verb som adjektiv, eller noe helt annet som kommer til uttrykk. Russisk og bks har videre relativt lik syntaks, stort sett samme regler for kasusbruk og samme måte å uttrykke predikativt innhold på. En forskjell gjelder altså verbtvang ved kopula i presens. Når en innlærer med russisk som morsmål da skriver ”Fortauet glatt” gir det dermed litt færre fortolkningsmuligheter i feilanalysen enn om en vietnamesisk innlærer hadde gjort det samme.

3.3 Hva er språktypologi/ Metode

En språktypologisk beskrivelse er en deskriptiv metode for sammenlikning av språk som tar for seg strukturelle trekk, blant annet morfologiske og syntaktiske mønstre, men også fonologi, ordforråd og semantiske trekk (Hvenekilde 1984:88; Archibald, 2009:291). I komparativ og kontrastiv lingvistikk er en slik beskrivelse den sentrale metoden for å gjøre rede for likheter og ulikheter mellom språk. En språktypologisk beskrivelse kan ta for seg alle nivåer av lingvistisk struktur, fra lydsystemer og stavelsesstruktur, skrift og forholdet mellom lyd og skrift, til morfologi, syntaks, tekstdiskursive trekk og retorikk, for å nevne noen. I det videre vil kapittelet omhandle morfologiske og syntaktiske trekk, og synliggjøre de grammatiske kategoriene som er aktuelle, nemlig presensrealisering av kopulaverbet.

²⁴ Se 2.3.3.3, teori, samt 5.1 der hypotesene blir presentert.

3.4 Morfologisk typologi

Morfologi er studiet av ordenes form og struktur, og tar for seg bøyingsmønstre, orddanning og avledninger av ulike ordklasser i et språk. Hvor mange ordklasser som bøyes og hvilke kategorier de bøyes i varierer mye fra språk til språk. En liste over bøyingsformer kalles et paradigme, og endingene kalles bøyingsformativer. En morfosyntaktisk kategori er et sett morfosyntaktiske trekk som gjensidig utelukker hverandre, for eksempel numerus, bestemthet, genus, grad og kasus. Ved verb finner man kategorier som tempus, aspekt, anterioritet, modus, polaritet, person, numerus, genus og diatesepositiv. De kalles morfosyntaktiske fordi de både spiller en morfologisk og en syntaktisk rolle. De fleste indoeuropeiske språk har to eller tre genus, men en finner opp til 20 semantisk begrunnede genus i det afrikanske språket fulfulde (Simonsen et. al, 1988: kapittel 3). Språk med lite eller ingen bøyning benytter seg av ofte av funksjonsord eller andre markører i stedet, for eksempel tempusmarkører eller markører for å identifisere taleren, semantiske markører som indikerer det samme som genusbøyning gjør, og andre ikke-morfologiske markører. Norsk språk har bøyning i tall, tempus, kjønn, grad og bestemthet. Andre språk har i tillegg modus, personbøyning og et varierende antall kasus. Aspekt er også et morfologisk fenomen i slaviske språk.

Et språk med et rikt system av bøyingsendelser kalles et syntetisk språk²⁵. Det gjelder for eksempel russisk eller finsk. Språk som derimot har få eller ingen bøyingsendelser og uttrykker grammatiske forhold med ordstilling eller funksjonsord, kalles analytiske, for eksempel engelsk eller vietnamesisk. De språkene som defineres som syntetiske, kan videre være fleksjonsspråk med indre bøyning og stammeendringer både av vokaler og konsonanter, (for eksempel tysk eller arabisk) eller agglutinerende språk der bøyingsformene legges til i etterkant av en kjerne (for eksempel tyrkisk), eller en kombinasjon av begge, slik som norsk. Det er ikke så vanlig å si at et bestemt språk er fullstendig syntetisk eller analytisk. Man snakker heller om språk som sterkt eller svakt syntetiske eller analytiske, ofte i forhold til hverandre, ettersom begrepet gjerne opptrer i en kontekst der to eller flere språk sammenlignes. Det er også vanlig at et språk har trekk som er både syntetiske og analytiske. I denne sammenhengen regnes moderne norsk som et svakt syntetisk språk, mens for eksempel norrønt var et sterkere syntetisk språk.

²⁵ Det engelske uttrykket *inflectional languages*, eller bøyningsspråk, gjør kategorien enklere å forstå.

3.5 Syntaktisk typologi

Syntaks er et system som beskriver grunnleggende ordstilling og tillatte variasjoner. Man kan si at det er regler for hvordan setningsleddene lar seg kombinere i setninger i et gitt språk. Syntaktisk klassifiserer man språk som *SVO*, *SOV* og *OSV*-språk, alt etter rekkefølgen på setningens subjekt (S), verbal (V) og objekt (O) i språkets grunnleggende ordstilling. Både analytiske og syntetiske språk kan falle i enhver av de tre kategoriene overfor, men langt de fleste av verdens mer enn to hundre språk hører til en av de to første gruppene, altså *SVO* eller *SOV*-språk²⁶. Syntetiske språk kan tillate seg en friere ordstilling ettersom de har en morfologisk realisering av funksjonelle kategorier. Det skilles også mellom rigide og fleksible utgaver av de ulike syntaktiske typene. Ulike ledd har ulike grammatiske og semantiske funksjoner i setningen og i forhold til hverandre, og kan defineres både ut fra plasseringen innenfor setningen og ut fra frasetype (Faarlund, 1997:42). Noen er deler av predikatet (for eksempel verbfraser og predikativ) mens andre er utenfor (subjektet). Når man omtaler de ulike leddene, er de gruppert i klasser i henhold til syntaktiske og semantiske kriterier. Disse omfatter de åpne, eller leksikalske, kategoriene substantiver, leksikalske verb, adjektiver, adverb, og interjeksjoner, og de lukkede, eller grammatiske, ordklassene hjelpeverb, artikler, determinativer, pronomen, preposisjoner og sideordnende og underordnende konjunksjoner.

3.5.1 Minimumskrav til ei setning

Språk skiller seg også fra hverandre når det kommer til hva en grammatisk og fullstendig setning må bestå av. For mange indoeuropeiske språks del knyttes forståelsen av dette opp til to begreper, nemlig PRO-drop og verbvalens.

3.5.1.1 Verbvalens

Et verb kan være null-, en- eller flerverdig, det styrer etterfølgende nominalledd og bestemmer hvilke utfyllinger som er nødvendige og hvilke som er mulige²⁷. I kasusrike språk styrer verbet også nominalleddenes kasus. Dette er faktorer som inngår i forutsetningene for et språks minste mulige setning, som på norsk er subjekt pluss predikat, der predikatet må

²⁶ Teoretisk kan man tenke seg 6 ulike kombinasjoner av de tre elementene, nemlig som følger: *SVO*, *SOV*, *VSO*, *VOS*, *OVS* og *OSV*. Men i virkeligheten benytter 95 % av verdens språk seg av de tre første, altså *SVO*, *SOV* og *VSO*, og av disse er den overveldende majoriteten *SVO* eller *SOV*-språk (Archibald, 2009:9)

²⁷ Verbet deler også ut semantiske roller, som agens, patiens og resipiens. Dette vil jeg imidlertid ikke gå inn på her, ettersom det ikke er relevant for problemstillingen i avhandlingen.

bestå av minimum et finitt verb, altså en toverdige setning. På bks og russisk kan en korrekt setning bestå av bare et verb. Disse språkene har altså verbtvang, men ikke subjektstvang som i norsk.

0-verdig (ikke på norsk): (bks) **Могут**
кан+3p.pl
De kan (gjøre) det/ Ok.

(ru) **Пойдём**
Pojdëm
Гår+1p.pl+iterativt aspekt
La oss gå.

(isl) **Rignir**
regner+3p.sg
Det regner.

Både russisk og islandsk, som norrønt, tillater verbet å stå alene. Subjektet identifiseres gjennom personbøyingen.

1-verdig: (no) De snakker

Verbet krever subjekt, annen utfylling er mulig (adverb, preposisjonsfrase, objekt): *De snakker (hurtig)(spansk)(til hverandre).*

2-verdig: (no) Hun kjøper avisen

Verbet krever subjekt og objekt, annen utfylling er mulig (preposisjonsfrase, adverb, indirekte objekt): *Hun kjøper (ofte) avisen (til mora si)(på søndager).*

3-verdig: (no) Han gir katten mat

I verbets mest frekvente betydning kreves både subjekt, direkte objekt og indirekte objekt. Man kan også finne *gi* som toverdige verb: *Han gir blanke*. Både to- og treverdige verb kan

kreve utfyllinger av ulike slag. Verbet *overtale* krever for eksempel subjekt, objekt og enten verbpartikkel med utfylling i form av ei småsetning eller måtesadverbial

(no) Læreren overtalte meg til å studere polsk.

(no) Læreren overtalte meg ved hjelp av smiger.

Utover dette kan verbet også ta andre adverbialer og preposisjonsfraser.

(no) Læreren overtalte meg (enkelt) til å studere polsk (i Oslo)(ved hjelp av smiger).

3.5.1.2 PRO-drop

PRO-drop²⁸ er forkortet fra pronomendropping, det vil si at pronomenet enten er utelatt eller ikke får noen fonetisk realisering. Språk som regnes som PRO-drop er språk der man kan utelate pronomen, i det minste i visse kontekster. Dette står i motsetning til ikke-PRO-drop-språk, som norsk, der man ikke under noen omstendigheter kan droppe subjektet, og bare i få tilfeller objektet. I PRO-drop-språk som russisk og spansk, også kalt nullanaforspråk, er det enkelte pronomen man ikke trenger å uttrykke (men kan).

(ru) Идѣт
Idët
Går^{+3.p.sg}
Han/hun går.

(sp) (Yo) leo
(Jeg)leser^{+1.p.sg}
Jeg leser.

Her gjør tall- og personbøyningen på verbet at subjektet blir overflødig, fordi bøyningsendelsen viser hvem som er subjektet. PRO-drop kan gjelde både subjekter og objekter, så lenge det finnes kontekstuell informasjon som tilsier at identifikasjon er uproblematisk. Språk som kan utelate pronomenet når det fungerer som subjekt, kalles null-subjektsspråk.

²⁸ Begrepet oppsto innen den chomskyanske grammatikken på 1980-tallet, i den såkalte prinsipp- og parameterteorien, eller teorien om styring og binding.

3.6 Språklige beskrivelser

I det følgende skal jeg kort beskrive norsk, russisk og bks ved hjelp av kategorier for morfologisk og syntaktisk typologi og greie ut om kopulastrukturer i alle tre språk. Den kontrastive undersøkelsen tar for seg verbal realisering av kopulauttrykk, spesielt presenskopula, eller mer generelt uttrykk med *er* på norsk, samt tilsvarende strukturer på bks og russisk. Ettersom det er verbets presensform som står i fokus for undersøkelsen, går jeg ikke inn på andre verbtider. Jeg kommer også kort inn på *er* som betydningsbærende verb. Til sist sammenligner jeg bruken av kopulaverbet *er* med russisk og bks ved hjelp av oversettelse som metode.

3.6.1 En språktypologisk beskrivelse av språkene i avhandlingen

Både norsk, bks og russisk er SVO-språk i den indoeuropeiske språkfamilie. Norsk er et nordisk språk i den germanske gruppen, mens bks og russisk er slaviske språk, henholdsvis sør- og østslavisk. Bosnisk, kroatisk og serbisk regnes i dag som tre separate nasjonalspråk med hver sin normering. De ble omtalt som serbokroatisk eller kroatoserbisk mens de tre nasjonene fortsatt var Jugoslavia. Det latinske alfabetet brukes for å skrive norsk, bosnisk og kroatisk, mens russisk og serbisk benytter hver sin variant av det kyrilliske alfabetet. På overflaten ligner språkene hverandre i ganske liten grad, og deler bare få ord, i all hovedsak lånord fra engelsk og fransk. Noe som skiller seg ut med slaviske språk er aspektsystemet for verb, som brukes, og innehar noenlunde samme betydning, i begge språk (Mathiassen, 1990, Mønnesland, 2002, Raguž, 1997)

3.6.1.1 Syntaktisk beskrivelse av norsk

Norsk er et svakt syntetisk språk med flere analytiske trekk. Språkets grunnleggende ordstilling er SVO med fast plassering av det finitte verbalet. En norsk setning krever som absolutt minimum et subjekt og et uttrykt finitt verb for å være grammatisk²⁹.

(1) (no) Hva gjør du? –Jeg leser.

og kan ikke, som for eksempel russisk og bks, kutte ut subjektet

(2) (ru) **Что вы делаете? – Читаю**
Što vy delaete? – Čitaju

²⁹ Dette avhenger av verbets valens, se 2.4.1. Subjektskravet medfører formelle og foreløpige subjekt i en del setningstyper på norsk, enten der man ikke har noe logisk subjekt, eller der semantiske krav til informasjonsstruktur gjør at det er vanskelig å sette det logiske subjektet i forfeltet.

Hva De+2.p.pl gjør+2.p.pl? Leser+1.p.sg

(bks)Šta radite? Čitam.

Hva gjør+2.p.pl? Leser+1.p.sg

Norsk og bks kan heller ikke, i motsetning til russisk, kutte ut verbet *er* i predikative setninger i presens³⁰. Funksjonskategorier som subjekt og objekt/indirekte objekt tilskrives på norsk ved ordstilling, slik at plasseringen av leddene viser hvilken syntaktisk funksjon de har. Ved tematisering kan både objekter og adverbialer flyttes foran verbal og subjekt. Verbalet og subjektet bytter da plass i setningen. Norske setninger kan derfor være tvetydige når det gjelder subjekt/objektrollen. *Lammet spiste ulven* kan være en subjekt- verb- objekt setning, eller en tematisert objekt- invertert verb- subjekt-setning. Det siste er den mest sannsynlige fortolkningen, det første litt søkt, men verken morfologi eller syntaks klargjør dette.

Ellers har norsk foranstilt adjektiv, genitivledd både foran og etter hovedordet, relativsetningen etter korrelatet, bruker preposisjoner. Ei setnings minimumsstruktur er en nominaldel pluss verbfrase, subjekt pluss predikat. Predikatet kan være et finitt verb alene, eller et verb med utfylling.

3.6.1.2 Syntaktisk beskrivelse av russisk og bks

Russisk og bks er mer fleksible syntetiske språk, sammenlignet med norsk. Den grunnleggende ordstillingen i disse språkene er også SVO, men variasjonsmulighetene er flere. Der norsk har en relativt fast ordstilling med veldig lite rom for variasjon, er ordstillingen i bks heller fleksibel, og russisk enda mer fleksibel (Viberg, 1984). Den større tillatte variasjonen i ordstillingen i de slaviske språkene kan forklares med russisk og bks' bundne morfologi, som tydeliggjør de semantiske rollene, eller funksjonskategoriene. Der ordstillingen i norsk har en setningsgrammatisk funksjon, nemlig å klargjøre setningsleddenes syntaktiske roller, har ordenes stilling i den russiske og bks setning en tekstgrammatisk funksjon- de klargjør tema-remå i setningen. Det setningsgrammatiske er allerede ivaretatt av kasus-endelsene (Viberg, 1984). Det norske systemet av bøyningendelser er derfor enklere enn i de to slaviske språkene, som har kasusmorforlogi og person- og tallbøyning av verb. Bks og russisk er således mer syntetiske enn norsk, de har flere bøyningendelser og – paradigmer.

³⁰ Se mer om dette i 3.6.2, 3.6.3.2, 3.6.3.3 og 3.6.4.1, kopula i hvert enkelt språk.

3.6.1.2.1 Syntaktisk beskrivelse av russisk

Russisk har en langt mindre fast leddstilling enn både norsk og serbokroatisk. Språket tillater verbdropping i presens når setningen uttrykker et kopulaforhold, men har ellers verbtvang. I russisk kan subjektet sløyfes i flere situasjoner, blant annet før personbøyde verb, og det brukes ikke noe formelt subjekt slik det gjør på norsk. På grunn av Ø-kopulaet og at det ikke brukes formelt subjekt kan ei setning faktisk bestå av bare et adjektiv.

Холодно!

holodno

kaldt_{+n.nom}

Det er kaldt!

eller et adverb

Можно?

možno

mulig_{+n.adv}

Er det mulig/ Får jeg lov?

eller også et subjekt og et predikativ

Он врач.

on vrač

Han_{+nom} lege_{+m.nom.sg}

Han er lege

Det er naturlig nok ikke mulig å sløyfe subjektspronomenet i ekvative predikative setninger som den siste. Ellers har russisk hovedverbet plassert etter subjektet, men nektingspartikkelen er foranstilt.

3.6.1.2.2 Syntaktisk beskrivelse av bks

Den relativt frie ordstillingen i russisk gjenfinnes i bks med unntak av bks' rigide system for plassering av enklitika og hjelpeverb, som grupperes nær begynnelsen av setningen, og lar første plass og posisjonene etter fjerde plass stå åpne for variasjon og tematisering.

Setningsklitika inkluderer trykklette samt enfatiske personlige pronomen som direkte og indirekte objekt, negasjonspartikkelen *ne*, den ubøyde refleksive partikkelen *se*, den kondisjonelle bøyde partikkelen *bih* (*bi*, *bismo*, *biste*) samt kopulaverbets kortform.

Hovedverbet er plassert etter subjektet, men nektingspartikkelen er foranstilt, som på russisk.

(bks) **Ona vozi auto**

Hun_{+nom} kjører_{+3.p.sg} bil_{+akk}.

Hun kjører bil.

(bks) **Ona ne vozi auto**

Hun^{+nom.} ikke kjører^{+3.p.sg} bil^{+akk.}

Hun kjører ikke bil.

Bks har foranstilte adjektiver og genitivledd foran hovedordet. Relativsetningen er som på norsk etter korrelatet, og bks bruker preposisjoner. Språket har få sammensatte ord, og bruker heller genitivkonstruksjoner. Bks har ikke bestemthet som egen grammatisk kategori, men kjent/ukjent er semantiske trekk som uttrykkes gjennom syntaksen, ved plassering/tematisering av ledd. Subjektspronomenet kan noen ganger utelates.

3.6.1.3 Morfologisk beskrivelse av norsk

Bøyningsystemene for verb og nominaler i russisk, bks og norsk er beslektet, men utbygd i ulik grad. Norsk har det minst formrike bøyningsystemet, og har heller ikke kasus bortsett fra en rest i objektspronomenparadigmet, der enkelte pronomen har oblike former (jeg-meg, du-deg, hun-henne, vi-oss og de-dem) og i faste uttrykk med preposisjoner og substantiver. Substantiv har genus-, tall- og bestemthetsbøyning, og får artikkel ved ubestemt form og når substantivet opptrer i bestemt form med adjektiv, den såkalte adjektivets bestemte artikkel. Adjektiver bøyes i kjønn, tall, grad og bestemthet, adverb i grad. Verb bøyes i tid, men ikke i modus, og enkelte pronomen i kasus.

På norsk bøyes ord både ved indre bøyning og ved tillegg til stammen.

ei bok (sg)- bøk+er(pl)

Samtidig bruker vi funksjonsord som preposisjoner og hjelpeverb, som i analytiske språk. Den faste ordstillingen på norsk er også karakteristisk for et analytisk språk. Det framgår av det enkelte nominalledds kasus hva som er subjekt, objekt og indirekte objekt. Norsk tillater produktiv orddanning og kan lage mangleddede sammensatte ord.

3.6.1.4 Morfologisk beskrivelse av russisk og bks

Genussystemet er det samme på norsk, russisk og bks, med maskuline, feminine og nøytrale substantiver. De slaviske språkene utviser større grad av kongruensbøyning enn norsk, men

har ingen bestemthetsbøyning. Tema-remafunksjonen uttrykkes som på norsk ved hjelp av ordstilling.

Både russisk og bks bøyer personlige pronomen, substantiver, navn, tall og adjektiver i 6 kasus, med rester av en syvende³¹. Dette gjør at setningene i slaviske språk sjeldnere enn norske setninger blir tvetydige, ettersom de semantiske rollene blir eksplisitt tildelt i form av morfologiske endelser.

Russisk har preposisjoner som funksjonsord, men bøyer også substantiver og pronomener i kasus etter preposisjon. Som bks har russisk ikke artikkel og uttrykker ikke bestemthet verken morfologisk eller funksjonelt, selv om tema-remadistinksjonen i noen tilfeller kommer til uttrykk gjennom ordstilling. Russisk har et noe mer komplekst system for verbbøyning enn bks, med flere varianter av verbalpartisipper og mer kompleks tallbøyning med kasusendelser. Verb bøyes i tid, person, tall og kjønn, substantiver i kasus og tall, adjektiver i person, kasus, kjønn, tall og grad, tall i kasus og til dels person, og pronomener bøyes i kasus.

Bks bøyer verb i tid, person, tall og kjønn, substantiver i kasus og tall, adjektiver i person, kasus, kjønn, tall og grad og pronomener i kasus.

3.6.2 Kopulauttrykk på norsk

På norsk kreves minimum et subjekt og et verb for at en setning skal være fullstendig og grammatisk, og verbet kan under ingen omstendigheter utelates. Dette gjelder også kopulaverbet eller *er*, og regelen er absolutt og uavhengig av tempus og modus.

3.6.2.1 Er som kopula

Det vanligste norske kopula er kopulaverbet å *være*. Det regnes ofte som et semantisk tomt verb, uten eget leksikalsk innhold (Pustet, 2003). Å *være* kan bøyes i presens, preteritum og partisipp, men har ingen person- eller tallbøyning på norsk.

(1) Sommeren *er* varm i år. Jon *er* lærer.

Kopulauttrykk med *som* forekommer idiomatisk og opptrer sammen med enkelte verb i faste uttrykk, for eksempel *anse som*, *regne som* og *betrakte som* (2). Archibald (2000) kaller disse setningene, som er frekvente i flere indoeuropeiske språk, for pseudo- eller kvasi-kopulaer,

³¹ Vokativ, tiltalekasus, brukt ved navn og enkelte substantiv, for eksempel Bože (å Gud), av Bog- Gud.

fordi de bringer en viss mening i tillegg til kopulafunksjonen. Pustet kaller dem halvkopulaer. Ifølge Eide (1996) står kopulaverbet *være* og kopulaet *som* stort sett i komplementær distribusjon til hverandre i norsk. Det er gjennomgående mulig å omskrive slike uttrykk med *som* til predikative setninger med kopulaverb (3), selv om de får en liten betydningsendring.

(2) Jon *anses som* en sindig mann.

(3) Jon *er* en sindig mann.

Man regner også *bli*, *forbli*, *kalles* og *hete* til kopulaverbene. *Bli* er som oftest den inkoative utgaven av *være*, altså at tilstanden som predikativet beskriver, oppstår, men det kan også brukes med samme betydning som *forbli*. Vanligvis uttrykker *forbli* et durativt aspekt, og innebærer at den tilstanden som predikativet beskriver, er vedvarende. *Bli* og *forbli* tar predikativ på samme måte som *være*, mens *kalles* og *hete* sjelden brukes med andre predikater enn egennavn og fellesnavn (proprier og appellativer). I og med den inkoative/ durative betydningen har *bli* og *forbli* et sterkere meningsinnhold enn *er*. Pustet (2003) bruker betegnelsen halvkopula, idet hun argumenterer med at disse verbene tilfører en viss temporal mening. Bruken av *hete* og *kalles* ligner semantisk sett mye på den ekvative bruken av kopulaverbet *være*³².

(5) Sommeren *blir* varm i år.

(6) Han *forble* lojal mot partiet til sin død.

(7) Dette *kalles* en sperremutter.

(8) Broren hans *heter* Jon.

Kopula oppfører seg og behandles som ordinære meningsbærende verb når det kommer til bøyning og plassering i setningen, det vil si at det står normalt på andre plass i en umarkert helsetning, og på plassen etter setningsadverbial i en leddsetning.

³² En annen type predikativ setning uten kopula er objektsakkusativ, der verbalet og objektet i akkusativ binder sammen subjekt og predikat i en tydelig kopulafunksjon. Jeg fant ham full. Hun så dem nakne. Det ligger utenfor det jeg skal se på i denne undersøkelsen, og vil ikke bli tatt opp videre.

Man deler setninger med kopulaverbet *er* inn i ekvative og predikative uttrykk. Ekvativ bruk (13) er et uttrykk for identitet, det predikerte er det samme som predikatet. Predikativ bruk (14) innebærer at predikativet karakteriserer subjektet.

(13) Bergen er den største byen på Vestlandet.

(14) Bergen er en vakker by, til tross for alt regnet.

3.6.2.2 Annen bruk av *er*

Som hjelpeverb ved passiv partisipp brukes vanligvis *bli*, men ved passiv eller presens perfektum av bevegelses- og overgangsverb kan også *være* brukes.

(14) Han er reist hjem. Semesteret er begynt.

Forskjellen mellom et partisipp som predikativt adjektiv (altså en predikativ kopulasetning) og et partisipp som hovedverb i passiv kan være flytende. Men om man skriver om til en setning med formelt subjekt, vil man se at kun partisippformene kan brukes, og ikke adjektiv.

(15) Passiv: Huset er bygd. Det er bygd et hus.

Predikativ: Huset er nybygd. *Det er nybygd et hus. (Åfarli,1997)

Kopulaverbet *er* har altså ikke nok eget innhold til at det normalt kan stå uten utfylling. Når man bruker *er* i eksistensiell betydning, ”i mer eller mindre faste filosofiske sentenser” (Faarlund, 1997: 736), kan det imidlertid stå alene. Eksistensiell bruk av *å være* har man når man snakker om at noe finnes. Slike verb sammenfaller typisk med kopula i indoeuropeiske språk, i følge Archibald og O’Grady (2009) De kjennetegnes av å være intransitive, det vil si at de kan stå uten et komplement. Dette gjelder også norsk.

(16) Gud er. Jeg tenker, altså er jeg.

Her ser man altså *er*, *eksisterer*, som meningsbærende homonym til kopulaverbet *er*. Man kan også snakke om homonymer, eller om kontekstuell meningsbærende bruk, når *er* betyr *finner sted/skjer* eller *oppholder seg/befinner seg*. En enkel substitusjonstest viser at meningen ikke endres når jeg erstatter *er* i setningen med *finner sted/skjer*, og *oppholder seg/befinner seg*).

(17) Hvor er du nå?/ Hvor befinner du deg nå?

Møtet er klokka ni. /Møtet finner sted klokka ni.

3.6.3 Kopulauttrykk på russisk

Russisk har Ø-kopula i presens, det vil si ikke noe uttrykt kopula i noen av person- eller tallformene i presens. I fortid og fremtid er det imidlertid uttrykt, både i entall og flertall, alle personer og tall. Som vist hos Choo (2006) forsvant både hjelpeverbet og kopulaverbet *byti* allerede i oldrussisk tid. Droppingen forstås som et resultat av redundans i oldrussisk. Dette skyldes at russisk hadde personbøying og utviklet seg fra et pro-drop-språk til et non-pro-drop-språk med ivaretatt temporalitet av fortidsendinger og verbalaspekt. Redundans er kanskje ikke nok til å skape endring, men dobbel redundans øker sjansene for endring.

3.6.3.1 Det rene kopula *быть*

Verbet *быть* (*byt'*) tilsvarende norsk *å være*. Brukt som kopula kan *быть* (*byt'*) bøyes i fortid (*был*, *byl*), fremtid ("*будет*", *budet*), og subjunktiv (*бы*, *by*). Det eksisterer en presensform, nemlig 3.person entall, *есть* (*est'*)³³, som betyr *eksisterer*, *finnes*. Formen brukes så godt som aldri som kopula³⁴. Mathiassen (Mathiassen, 1990:?) kaller de ulike former og tider av kopulaverbet *быть* (*byt'*) (å være), som ikke har noen selvstendig mening, for *rent kopula*.

Infinitiv: *быть* (*byt'*) (å være)

Pers./ tall	Pers. pron.	Presens (<i>er</i>)	Fortid (<i>var/har vært</i>)	Kondisjonal-form	Fremtid (<i>skal...</i>)
1.p. sg	Я	-	был (<i>byl</i>)/ была (<i>byla</i>)	бы (<i>by</i>)	буду (<i>budu</i>)
2.p.sg	Ты	-	был (<i>byl</i>) / была (<i>byla</i>)	бы (<i>by</i>)	будеш (<i>budeš</i>)
3.p.sg m	Он	-	был(<i>byl</i>)/ была (<i>byla</i>)	бы (<i>by</i>)	будет (<i>budet</i>)
3.p.sg.f	Она	-	был (<i>byl</i>)/ была (<i>byla</i>)	бы (<i>by</i>)	будет (<i>budet</i>)
3.p.sg.n	Оно	<i>есть</i> (<i>jest'</i>)	было (<i>bylo</i>)	бы (<i>by</i>)	будет (<i>budet</i>)
1.p.pl m/f	Мы	-	были (<i>byli</i>)	бы (<i>by</i>)	будим (<i>budim</i>)
2.p.pl	Вы	-	были (<i>byli</i>)	бы (<i>by</i>)	будете (<i>budete</i>)
3.p.pl.m	Они	-	были (<i>byli</i>)	бы (<i>by</i>)	будут (<i>budut</i>)

³³ Interessant nok er *есть* (*est'*) også et homonym til infinitiv av verbet *å spise*.

³⁴ Tredje person flertallsformen plural "*суть*" (*sut'*) (*er*) brukes fortsatt i enkelte faste uttrykk, men er også et homonym til substantivet *væren*, og derfor blir det ofte oversett at det brukes som et verb. Det anses uansett som en noe arkaisk bruk (Mathiassen, 1990).

Они суть одно и то же (*Oni sut' odno i to zhe*) — De er ett og det samme (De er to stykker av samme alen)

3.p.pl.f	Оне	-	были (byli)	бы (by)	будут (budut)
----------	-----	---	-------------	---------	---------------

Tabell 2.1

3.6.3.2 Ø-kopula

Russisk har altså Ø-kopula i presens, men ettersom kopula i fortid og fremtid er uttrykt, kan man tenkte seg at det likevel finnes en plass avsatt til verbalet/kopulaet, som ganske enkelt ikke blir brukt. Ettordssetningen med adjektiv som er nevnt ovenfor er et godt eksempel på dette.

Холодно!

holodno

kaldt+n.nom

Det er kaldt!

Det er en predikativ setning, uten eksplisitt tidsangivelse, som består bare av et adjektiv. Slike setninger forstås som presens selv om det ikke er noe element som antyder tempus. Man kan tenke seg at plassen til verbalet ikke benyttes. Den samme setningen i fremtid ville lyde

Будет холодно!

Budet holodno

Bli+3.p.sg kaldt+n.nom

Det blir kaldt!

Setningsstrukturen rundt kopulaverbet i en predikativsetning følger ellers vanlige syntaktiske regler, med subjektet før den tomme plassen som er satt av til verbet.

Problemet er at vi ikke har tid

(ru) **Проблем в томе что у нас времена нету**

Problem v tome što u nas vremena netu

Problem+n.nom i det+lok at hos OSS+gen tid+gen ikke-er.

Her kan man sammenligne med bks, som har et uttrykt kopula.

(bks) **Problem je sto nemamo vremena**

Problem+n.nom.m er+3.p.sg at ha+neg.part+3.p.sg tid+gen

I enkelte tilfeller kan kopulautelatelse gjenspeile noe annet enn TVI og russisk Ø-kopula. Der man på norsk ville brukt predikative setninger finner man på russisk ofte en verbal syntetisk

uttrykksmåte i stedet for en analytisk med kopula + adjektiv (Mathiassen, 1990: 146). Det gjelder faktisk en god del verb, noe jeg kommer tilbake til i analysen.

Она очень опечалилась
ona ochen opechalilas'
Hun_{+3.p.sg} svært_{+adv} tristnet_{+fort.sg.fem}
Hun ble trist

Norsk har bare enkelte eksempler på norsk, for eksempel rødme, blekne, lysne, mørkne, men ikke på langt nær så mange som på russisk.

En fortolkning er at man har et ”forsvinnende” kopula. Generativisten Bailyn tar opp det han kaller russisk presens dobbel nominativ, som ikke har noen uttrykt form av kopulaverbet *å være*, og hevder tilstedeværelse av en predikator i setningen, men en hvis overflateform er morfologisk sett null, og at det altså er snakk om et nullmorfem.

Иван- студент
Ivan – student
Ivan_{+nom}- student_{+nom}
Ivan er student.

Det samme hevdes av Terje Mathiassen, som bruker begrepet nullkopula, eller Ø-kopula. (Mathiassen, 1990: 146)

3.6.3.4 Bindestrekskopula

Utover *есть (est')* (*er*_{+3.p.sg}) finnes det altså ikke lenger former av kopulaverbet i presens i moderne russisk. Kopula kan likevel sies å være til stede i enkelte konstruksjoner i form av en pause. I enkelte argumenterende kopulakonstruksjoner eller ekvative kopulasetninger forekommer det at Ø-kopulaet blir realisert som en kort pause eller noe endret intonasjon i talt språk. I skriftspråket realiseres det i disse tilfellene som en bindestrek der kopulaverbet ville ha stått. Her ser vi eksempler på setninger der *er* står som ekvativ predikativsetning, med en betydning som går i retning presentasjon eller erklæring av fakta.

Решение проблемы- укороченный рабочий день.

Rešenje probleme- ukorochennyj rabochij den'

Løsningen+nom.sg problemet+gen.sg – forkortet+nom.sg arbeids+nom.sg dag+nom.sg

Løsningen på problemet er en kortere arbeidsdag.

Россия – (это) самая большая страна в мире.

Rossija- (èto) samaja bol'shaja strana v mire

Russland+nom det+nom størst +sup.nom land+nom i verden+lok)

Russland er det største landet i verden.

For en videre sammenligning oversetter jeg de samme setningene oversatt til bks, der man kan se kopulaverbet *je*³⁵ brukt på samme måte som norsk *er*, og på samme sted som russisk bindestrekskonstruksjon.

(bks)Rešenje problema je kraći dan na poslu.

Løsning+nom problem+gen er+3.p.sg kortere+nom.mask dag+nom på arbeid+lok

Løsningen på problemet er en kortere arbeidsdag.

Russija je najveća zemlja na svetu

Russland+f.nom er+3.p.sg største+sup.nom land+f.nom i verden+m.lok

Russland er det største landet i verden.

Et enkelt søk på internett gir mange eksempler på bindestrekskonstruksjoner i tekst.

Плач - один из древних жанров русской литературы

Plač- odin iz drevnih žanrov russkoj literatury

Gråt+nom.sg – en+nom av evig+gen.pl sjangre+gen.pl russisk+gen.sg litteratur+gen.sg

Gråt er en av de evige sjangere i russisk litteratur.

³⁵ For en detaljert fremstilling av kopula på bks, se 3.6.4

Но плач - не безысходная трагедия, в нём есть

No plač- ne bezyshodnaja tragedija, v něm est'

Men gråt+nom.sg - ikke uunngåelig+nom.sg tragedie+nom.sg, i den+lok.sg finnes+3.p.sg

МОТИВ надежды, оптимизма.

motiv nadeždy, optimizma

motiv+nom.sg håp+gen.sg, optimisme+gen.sg.³⁶

Men gråten er ikke uunngåelig, i den fins et motiv for håp og optimisme.

Her kunne man utelatt *есть (jest')* (finnes), og bare skrevet в нём мотив надежды (v něm motiv nadeždy) (i den motiv for håp). Bruken av *есть (jest')* (finnes) tjener til å understreke at noe finnes, insistere på det. Denne strukturen og bruken av bindestrek forekommer ofte, så langt jeg kan se, i argumenterende kontekst eller påstander om fakta. Det synes som om pausen/ bindestreken kommer som uttrykk for kopulaverb og ikke noe annet. Argumentet mitt for dette er at pausen gjennomgående forekommer på samme sted som kopulaverbet ville stått i henhold til russisk verbsyntaks, bortsett fra ved nektelser. I tillegg forsvinner bindestreken når kopula kommer til uttrykk i fortid eller fremtid.

Решение проблемы было укороченный рабочий день.

Rešenje problemy bylo ukoročennyj rabochij den'

Løsningen+nom.sg problemet+gen.sg var+fort.n.sg forkortet+nom.sg arbeidsdag+nom.sg

Løsningen på problemet var en kortere arbeidsdag.

Strategien med å erstatte kopula med bindestrek er muligens et trekk som det er mulig å overføre til den utprøvende mellomspråksfasen av et målspråk³⁷. I eksempel 22 fra de russiske informantene³⁸ kan man se trekket overført til skriftlig norsk mellomspråk.

Ru 200206 0528: Norsk natur - stor verdi i Norge og det er bra at nordmenn forstår det

Her kan pausen, eller den skriftlige bindestreken, leses på norsk som ”det er”, ”nå skal du høre”, ”det er nemlig”, ”det er etter min mening” osv. Det er også vanlig å danne slike konstruksjoner på russisk med это (èto) (det demonstrative pronomenet *dette*). Oversettelse

³⁶ Referanse hentet fra internett, 24.08.2010, på <http://www.zanauku.ru>.

³⁷ Se 2.3.3, som handler om hvilke deler av språket som kan bli objekt for transfer.

³⁸ Se appendiks 1 for en fullstendig oversikt over funnene.

som sammenligningsmetode er et uvurderlig middel for å illustrere tverrspråklig performansekongruens³⁹.

Norsk natur - stor verdi i Norge og det er bra at nordmenn forstår det .

Норвежская природа - это ценность Норвегии, и хорошо, что
Norvežskaja priroda- èto cennost' Norvegii, i horošo, čto
Norsk+f.nom.sg natur+f.nom.sg – det+n.nom verdi+m.nom.sg Norge+m.gen.sg, og bra+n.nom, at

норвежцы это понимают
norvežcy èto ponimajut
nordmenn+m.nom.pl det+n.nom forstår+3.p.pl

3.6.3.4 Eksistensiell betydning

Selv om det russiske kopulaverbet kjennetegnes ved nullmorfem i presens, eller ved en betydningsbærende pause⁴⁰, er det ikke riktig å si at det aldri realiseres fonetisk. I eksistensielle betydningen benyttes noen ganger kopulaet i tredje person entall, *есть*, (*est'*), en levning av et helt paradigme bøyd i person og tall. Det benyttes imidlertid sjelden sammen med pronomen, men brukes for å uttrykke eiendom⁴¹ eller som eksister. Slik sett kan det ikke regnes som et rent kopulaverb, men blant halvkopulaene, eller det jeg har kalt andre betydninger av *er* på norsk. Russisk har i tillegg et eget verb for å *eksistere*, *существовать* (*sušestvovat'*). Bruken av *есть* kan minne om spansk *hay* og fransk *il y a*. I arkaisk russisk kan man også finne *есть* benyttet i ekvative sammenhenger, eller sammenhenger der man i dag ville benyttet nullmorfem. I tillegg kan *является* (*javljaet'sja*) (synes å være) og flere andre regnes blant halvkopulaene. Disse tar som regel instrumentalispredikativ.

Деньги есть.

d'engi jest'

Penger(pl.) finnes (*3p.sg.*)

Vi/jeg/noen har penger.

У нас денег нету

³⁹ Som det blir nevnt i kapittel 4, metode, har jeg benyttet morsmålsbrukere for å få oversatt en del av eksemplene fra ASK, og stilt spørsmålet ”Hva kan den russiskspråklige informanten tenkes å ha villet uttrykke?” For svært mange av eksemplene var responsen at en tydelig kunne se ”det russiske” i eksemplene, og det var liten tvil om informantenes sannsynlige intensjon. ”

⁴⁰ Bailyn nevner også den predikative pausen i større detalj (Bailyn, 2001)

⁴¹ Det russiske verbale uttrykket for besittelse er ikke *har*, som på norsk, men *Hos meg finnes* (*У меня есть/u menja est'*)

U nas deneg netu
 Hos oss+gen.pl penger+gen.pl ikke-er+3.p.sg
Vi har ingen penger.

Ved nektelser får man uttrykket *не есть (*ne est'*) (ikke-er+3p.sg) som betyr *finnes/eksisterer ikke*, sammentrasket til нет(у) (*net(u)*). Genitivkonstruksjoner er obligatorisk ved denne formen, og ved korresponderende preteritums- og futurumsform.

Спичек нет
Spiček net
 fyrstikker +gen.pl ikke-er+3.p.sg

Спичек не было
Spiček ne bylo
 fyrstikker +gen.pl ikke var+fort.n.sg

Спичек не будет
Spiček ne budet
 fyrstikker +gen.pl ikke blir+fut.n.sg

I den negative formen kan vi altså se kopulaverbet som en del av nektingen. Dette er, sitt avvikende utseende til tross å betrakte som et verb – ikke å forveksle med adverbene не (*ne*), ikke, og нет (*net*), nei.

3.6.3.5 Halvkopula

Halvkopulaet *bli* oversettes på russisk enten med futurumsformen av быть (*byt'*) (å være) (som har et fullt utbygd paradigme) eller verbet стать (*stat'*), og *forbli* oversettes med остаться (*ostat'sja*). Andre russiske halvkopula er становиться (*stanovit'sja*) (*bli*) оказ(ыв)аться (*okazyvat'sja*) (synes), казаться (*kazat'sja*) (synes), называться (*nazyvat'sja*) (hete, kalles) og родиться (*rodit'sja*) (fødes). Som kopula på russisk regnes også verbet являться (*javljat'sja*), som betyr å i sin essens være, å ha kvaliteten *x*. Etter disse halvkopulaene er instrumentalis den fremherskende formen. Også bks har en serie verb som kan kalles halvkopula, i all hovedsak de samme verb som her er nevnt.

Instrumentalis er også kasus i predikative setninger i fortid, altså etter verbet быть (*byt'*) i preteritum: был. Følgelig heter det

Она красавица

Ona krasavitsa

Hun+nom skjønnhet+nom

Hun er en vakker kvinne .

men

Она была красавицей

Ona byla krasavicej

Hun+nom Var+f.fortid skjønnhet+inst.sg

Hun var en vakker kvinne

og

Она является красавицей

Ona javljaetsja krasavicej

Hun+nom er-i-essens+3.p.sg skjønnhet+inst.sg

Hun er en vakker kvinne

Derimot kan man som forventet ikke si

***Она есть красавица**

Ona est' krasavitsa

Hun+nom er+kop.3.p.sg skjønnhet+inst.sg

Hun er en vakker kvinne

Denne presensformen av kopula hører hjemme i tidligere tider, og var i bruk helt til langt inn på attenhundretallet, slik man kan se det i Dostojevskijs tekster. I dag brukes det eventuelt bare for sin arkaiske effekt (Mathiassen, 1990)

3.6.3.6 Hjelpesverb

Den moderne russiske fortidsformen dannes uten hjelpeverb, og representerer både preteritum, perfektum og pluskvamperfektum (Mathiassen, 1990:376). Passive partisipper i

presens opptrer nærmest som verbalpredikativer, og som i setninger med substantiv- og adjektivpredikativer, er kopula utelatt også i dette tilfellet, men kommer igjen i fortid.

Школа была основана в прошлом веке

Škola byla osnovana v prošlom veke

Skole+nom.sg var+fort.f.sg. grunnlagt+pass.part.fort.nom. i forrige+m.lok århundre+lok.

Skolen ble grunnlagt i forrige århundre.

3.6.3.7 Oppsummering

Mange regler og ulikheter i bruken taler for at selv om det i utgangspunktet er Ø-kopula i presens på russisk, er det ikke et fravær av regler som eventuelt overføres. En person med russisk som morsmål kan kanskje tenkes å reflektere over *hva slags* kopulasituasjon det er snakk om før hun skriver en kopulasetning på norsk. Kan hende kan man i like stor grad snakke om transfer av systemer og regler som transfer av syntaks. Denne tanken styrkes av at meningsinnholdet i ganske stor grad avgjør hvilken struktur som kommer til anvendelse. For en person med russisk som morsmål utgjør en *er*-setning (i presens) ikke bare et morfosyntaktisk fenomen, men også et semantisk fenomen.

3.6.4 Kopulauttrykk på bks

3.6.4.1 Det rene kopula

Bks har det meningstomme verbet *biti* som kopulaverb. Det brukes overveiende på samme måte som norsk *er* og har i de fleste eksempler samme betydning. I enkelte uttrykk benytter bks andre strukturer der norsk benytter *er*. Disse kommer jeg tilbake til i 3.7, der jeg sammenligner kopulauttrykk og setninger med *er* på de tre språkene.

Biti har fullt utbygd morfologisk paradigme i presens, fortid og fremtid⁴², bøyes i person og tall, og har en kortform som er den vanlige formen, en full form som brukes emfatisk eller som bekreftende kortsvar, og en negativ form som er sammensatt av nektingspartikkel og kortform av kopula. I tillegg benyttes *biti* som hjelpeverb ved fortid. Bks har spesielle syntaktiske regler med mange små finesser for plassering av kopulaverb, som nevnt ovenfor.

⁴² Jeg går ikke inn på fremtidsformen av *biti* her, dels fordi den ikke er relevant for den begrensede problemstillingen jeg har, og dels fordi fremtid både på bks og på norsk uttrykkes ved hjelp av ulike verb avhengig av konteksten, slik at det blir vanskelig å begrense seg til kopulaverbet uten å etterlate en fremstilling med store huller. En sammenligning av fremtidsformer og bruk av futurumsform vs bruk av presens for å uttrykke fremtid i begge språk, i kombinasjon med funn fra ASK, ville kanskje være interessant å gjennomføre som en videreføring av denne undersøkelsen av kopula og uttrykk med *er*.

Fortidsformen av kopulaet er sammensatt av hjelpeverb (*å være*) bøyd i kjønn og tall samt *å være* i fortidsfor. Det kan bøyes i seks varianter: entall og flertall hankjønn, hunkjønn og intetkjønn, henholdsvis *bio, bila, bilo, bili, bile, bila*. Her har jeg for enkelhets skyld bare tatt med hankjønn og hunkjønn. I dagligtale brukes bare denne ene fortidsformen, selv om systemet inneholder en aoristform som brukes i enkelte litterære tekster.

Person/ tall	Personlig pronomen	Full form (<i>er</i>)	Enklitisk form	Negativ form	Fortid (<i>var/ har vært</i>)	Kondisjonal- form	Fremtid (<i>skal..</i>)
1.p. sg	Ja	jesam	sam	nisam	sam bio/bila	bih	budem
2.p.sg	Ti	jesi	si	nisi	si bio/bila	bi	budeš
3.p.sg.m	On	jeste	je	nije	je bio	bi	bude
3.p.sg.f	Ona	jeste	je	nije	je bila	bi	bude
3.p.sg.n	Ono	jeste	je	nije	je bilo	bi	bude
1.p.pl m/f	Mi	jesmo	smo	nismo	smo bili/bile	bismo	budemo
2.p.pl	Vi	jeste	ste	niste	ste bili/bile	biste	budete
3.p.pl.m	Oni	jesu	su	nisu	su bili	bi	budu
3.p.pl.f	One	jesu	su	nisu	su bile	bi	budu

3.6.4.1.1 Kortform

Som vist i tabellen ovenfor finnes kortformen av *biti* bøyd i person og tall, og det er denne som brukes som hjelpeverb. Det negative kopula (*er-ikke*) og de fleste kondisjonalisformene er også varianter av kortformen. På bks muliggjør personbøyning av verbet at man kan utelate subjektet i umarkerte setninger, men ikke før kortformen av kopulaverbet på bks, som ikke brukes alene, bare på andre plass etter subjektet eller tematisert adverbial eller objekt.

Dette er tillatt bare om setningen har en tematisering, et adverb eller lignende som første ledd. Ved umarkert leddstilling og kortform av kopula må subjektet være til stede. Kortformen brukes også i spørrekonstruksjoner med *da li* (at om).

Ona je ovde.

Hun er^{3.p.sg} her

Hun er her.

Ovde je.

Her er^{+3.p.sg}

Her er hun

Da li si bila kod lekara?

Spørrepart. Hj.verb^{+2.p.sg} vært^{+fort.sg.f} hos legen^{+genitiv}

Har du vært hos legen?

3.6.4.1.2 Langform

Langformene av kopula brukes emfatisk, i spørsmål som begynner med kopulaverbet , som kort svar. Normalt utelater man her subjektet, bortsett fra når man vil understreke noe, med tilleggsbetydningen ”jo”.

Da li si bila kod lekara?

Spørrepart. Hj.verb^{+2.p.sg} Vært^{+fort.sg.f} hos legen^{+gen}

Jesam.

Langf.hj.verb^{+1.p.sg}

Har du vært hos legen? Det har jeg.

3.6.4.1.3 Nektende form og kondisjonalpartikkel

Den nektende formen har ingen enklitisk form, siden den er satt sammen av nektingspartikkel og enklitisk form. Den kan brukes i alle posisjoner beskrevet ovenfor, både som kortformene og langformene. For å markere spørsmål ved negativ *er* har man en valgfri spørrepartikkel *zar*, som kan oversettes med ”virkelig”:

(Zar) nisu dunje procvale?

Virkelig er-ikke^{+3.p.pl} kvedetrær^{+f.nom.pl} avblomstret^{+fort.f.pl}

Har kvedetrærne (virkelig) ikke blomstret av?

Den nektende versjonen kan, på samme måte som langformene, brukes både med og uten subjekt.

Nisam bila kod Marije

Er-ikke^{+1.p.sg} vært^{+fort.f.sg} hos Maria^{+f.gen.sg}

Jeg har ikke vært hos Marija.

Ja nisam bila kod Marije.

Jeg^{+nom} er-ikke^{+1.p.sg} vært^{+fort.f.sg} hos Marija^{+f.gen.sg}

Jeg har ikke vært hos Marija.

Den kondisjonale partikkelen står på hovedverbets plass, mens nektingspartikkelen er foranstilt. I muntlig og uformelt språk kan den smeltes sammen med koplaverbet etter modell av den negerende versjonen. Den erstatter også hjelpeverbet i kondisjonelle setninger.

Ja nebih rekao.

Jeg^{+nom} neg.kond^{+1.p.sg} sagt^{+fort.m.sing}

Det ville jeg ikke sagt

3.6.4.2 Eksistensielt er og annen betydning

I uttrykk med det betydningsbærende *er* i eksistensiell betydning, som eksisterer, eller finnes, bruker bks *biti-paradigmet* på samme måte som norsk bruker *er*, men har i tillegg verbet *imati*, som brukt i 3. person entall betyr finnes, eksisterer.

Mnogo je riba u moru.

Mange ^{er+3.p.sg} fisker^{+f.gen.pl} i havet^{+m.lok.sg}

Det er mange fisker i havet.

Da li ima života na Marsu?

Spørrepart. finnes^{S+3.p.sg} liv på Mars^{+m.lok.sg}?

Finnes det liv på Mars?

3.6.4.3 Hjelpeverb

I en serie med enklitika, som lett oppstår fordi også personlige pronomen og det refleksive pronomen har klitiske kortformer, er det en bestemt rekkefølge der hjelpeverbet først kommer etter direkte objekts, og eventuelt indirekte objekts, enklitika.

On ga je video

Han^{+nom} ham^{+akk} hj.verb^{+3.p.sg} så^{+fort.m.sg}

Han så ham

Kortformene av hhv hjelpeverb og kopula har ulik fleksibilitet i ordstillingen. Det finnes en svært subtil forskjell i hvordan verbformene kan splitte en syntaktisk konstituent (som illustrert av Choo (Choo, 2006) nedenfor), ettersom hjelpeverbet kan innsettes mellom determinant og nominalledd i et tematisert objekt, mens kopula ikke kan settes inn mellom determinant og nominalledd i en ekvativ kopulasetning.

Tog čovjeka je vidjel.
 Den+m.akk.sg person+m.akk.sg hj.verb+3.p.sg Så+fort.m.sg
Han så den personen (hjelpeverb).

Tog je čovjeka vidjel.
 Den+m.akk.sg hj.verb+3.p.sg person+m.akk.sg Så+fort.m.sg
Han så den personen (hjelpeverb).

Men ved kopulaverb kan determinant og nominalledd ikke skilles:

Taj čovjek je moj brat.
 Den+m.nom.sg person+m.nom.sg hj.verb+3.p.sg min+m.nom.sg bror+m.nom.sg
Den personen er min bror (kopula)

***Taj je čovjek moj brat.**
 Den+m.nom.sg hj.verb+3.p.sg person+m.nom.sg min+m.nom.sg bror+m.nom.sg
Den personen er min bror (kopula)

Her ser man at hjelpeverbet er kan komme både etter den første konstituenten i setningen, eller inne i dette nomenuttrykket. Dette er ulikt for kopula, som ikke tillates inne i konstituenten (Choo 2006).

3.6.4.4 Oppsummering

Det er mange likheter mellom bks og norsk når det gjelder anvendelsen av både kopula, hjelpeverb før passiv partisipp og betydningsbærende varianter av *er/ biti*-paradigmet i presens/Ø-kopula. Man kan antagelig ikke bruke TVI som forklaring på utelatelser av *er* i norsk2-tekster skrevet av innlærere med bks som morsmål. Det betyr likevel ikke at slike utelatelser ikke kan forekomme, bare at man eventuelt må finne andre forklaringsmodeller.

3.6.5 Nominativ- eller instrumentalispredikativ?

En større diskusjon innen temaet slaviske kopulauttrykk er det litt uklare skillet mellom nominativpredikat og instrumentalispredikat, se for eksempel J. F. Bailyn (2001). Skillet går veldig grovt mellom primær- og sekundærpredikasjon, eller rent kopula og de uttrykkene der vi på norsk ville brukt *som*-uttrykk eller andre verb (for eksempel *kalle, bli, virker som/ fremstår som*). I tillegg til det rene kopula *быть* (*byt'*), *å være*, i fortid, har både russisk og

bks som nevnt en del halvkopula, eller verb med kopula-lik funksjon⁴³, som tar instrumentalis. Oversettelse av norske kopulauttrykk med *som* til russisk eller bks gir ofte slike uttrykk med instrumental kasus i predikatet. Betydningen er ofte subjektivitet, knyttet til den semantiske meningen til det aktuelle verbet i uttrykket (*synes som, anse som* etc.). Disse uttrykkene tar som regel instrumentalispredikat, mens primærpredikasjon, eller rene kopulapredikasjoner, uttrykkes med nominativpredikat. Bks bruker i mindre grad enn russisk instrumentalpredikativ. Instrumentalis regnes som default-2-kasus, det vil si det kasuset som brukes i andre situasjoner enn de som er forhåndsdefinert (genitiv for eiendomsforhold, dativ for indirekte pronomen) og brukes derfor i disse setningene heller enn genitiv og dativ.

Ved Ø-kopula i presens på russisk kan predikative adjektiver bare står i nominativ form, enten som kortform eller langform av adjektivet. Russiske predikative kopulasetninger får som oftest instrumentalis i fortid, mens de i nåtid står i nominativ. I identitetssetninger (ekvative) forekommer det russiske demonstrativpronomenet *это (èto)* (dette), mens det ikke kan brukes i karakteriserende (predikative) setninger.

Ettersom undersøkelsen dreier seg om norsk som målspåk, vil jeg imidlertid ikke gå noe dypere inn verken på verbene som faller under halvkopula eller instrumentalis- og nominativpredikativer her, men konsentrere meg om kopulasetninger med *er*.

3.7 Sammenligninger

I dette delkapittelet oversetter jeg eksemplene på bruk av kopulaverbet *er* og andre betydninger av *er* til bks og russisk. Enkelte uttrykk på norsk benytter kopulaverbet *er*, mens russisk eller bks bruker andre uttrykksmåter, uten kopula. Det er mindre hensiktsmessig å se kopuladropping som tegn på overføring fra morsmålet i slike tilfeller. For å belyse eventuell transfer i funnene fra materialet, velger jeg ut tilfellene der alle tre språkene sammenfaller, dvs. at alle bruker *er*, enten som kopula eller en av de andre kategoriene. De uttrykkene og betydningene av *er* på norsk som på russisk og bks blir oversatt med omskrivninger eller andre verb velger jeg bort. Fokus er på språkernes sammenfallende uttrykksmåte heller enn hvilken syntaktisk kategori *er* tilhører i det aktuelle tilfelle. Det er lagt vekt på at eksempelsetningene skal være grammatisk korrekte, men representative for naturlig norsk spåk. Oversettelsen er gjort av morsmålsbrukere i de respektive språkene med norskkompetanse som *Test i norsk (høyere nivå)* eller tilsvarende, og er i etterkant sjekket av personer med fremmedspråkskompetanse i de aktuelle språkene. Å bruke ekvivalent oversettelse (lexical

⁴³ Slike verb kalles linking verbs på engelsk, og det russiske begrepet er svjazocnye glagoly (Pereltsvaig, 2007)

equivalents) fra ett språk til et annet er, i følge C. James det beste sammenligningsgrunnlag for CA⁴⁴.

3.7.1 Uttrykk med kopulaverbet *å være*

Når *er* brukes ekvativt, som kopula, er det en beskrivelse av subjektet, en tillegging av egenskap eller tilskrivning av kvalitet (10). Det kan også presentere noen eller erklære fakta.

(1) Jon er lærer

(ru) **Юн – учитель**

Jon- učitel'

Jon + nom. – lærer + nom.

(bks) Jon je učitelj.

Jon+ nom er+3.p.sg. lærer+ nom

Dette er min bror.

(ru.) **Это мой брат.**

Èto moj brat

Det+n.nom. min+m. bror+nom.

(bks) **Ovo je moj brat.**

Dette+n.nom. er+3.p.sg. min+m.nom. bror+nom.

Han er lege

(ru) **Он врач**

On vrač

Han+nom lege+nom

(bks) **On je lekar**

⁴⁴ "We conclude that translation equivalence, of this rather rigorously defined sort [including interpersonal and textual as well as ideational meaning] is the best available TC [tertium comparationis] for CA [contrastive analysis]." (Carl James 1980: 178) Se også the English-Norwegian Parallel Corpus, og Filipovics (1969) Serbo-Croatian – English Contrastive Project, som også benyttet seg av oversettelser. "The basis of comparison was to be a bidirectional corpus of English texts and their translations into Serbo-Croatian (...) and a corresponding material consisting of texts in Serbo-Croatian and their translations into English. The translations were especially commissioned for the project and were made by 'reasonably competent professional translators' who were 'deliberately chosen outside the Project' (Filipovic 1971: 84). Samme modell ble senere brukt for the English-Norwegian Parallel Corpus, med den lille forskjellen at man her i hovedsak benyttet seg av publiserte oversettelser av originale tekster, både skjønnlitterære og ikke-skjønnlitterære.

Han+nom er+3.p.sg lege+nom

(1) Sommeren er varm i år.

(ru) **Лето в этом году тёплое.**
Leto v ètom godu tëploë
Sommer+nom i dette+lok år+ lok varm+ n.

(bks) **Leto je toplo ove godine.**
Sommer+nom er+3p.sg. varm+n.nom dette+n.sg år+nom.

Her ser vi at russisk utelater kopulaverbet, mens bks bruker 3.personsformen *je*. I futurum og preteritum får vi imidlertid følgende resultater:

Sommeren blir varm i år.

(ru) **Лето в этом году будет тёплым**
Leto v etom godu budet tëplym
Sommer+nom. i dette+lok år+ lok. blir + 3.p.sg. fut. varm+ inst.

(bks) **Leto će biti toplo ove godine**
Sommer+ nom. vil+ 3.p.sg. pres. være. varm+ n. dette+akkn. år+akk

Der norsk bruker et annet verb, *å bli*, som står i komplementær distribusjon til *å være* (*bli* er overgangsformen av *være* og brukes i enkelte fremtidskonstruksjoner heller enn *skal være*), bruker russisk fremtidsformen *будет* (*budet*), blir av *быть* (*byt'*): *å være*, og bks bruker en sammensatt fremtidsform, *će biti*, som tilsvarende norsk *skal være*. Kopulaverbet uttrykkes altså i fremtidsformen på russisk.

Sommeren har vært varm i år.

(ru) **Лето в этом году было тёплым.**
Leto v ètom godu bylo tëplym
Sommer+nom. i dette+lok år+ lok. var + 3.p.sg. fort. varm+ inst

(bks) **Leto je bilo toplo ove godine**
Sommer+nom. er+3.p.sg.pres. vært+3.sg.fort. varm+ n. dette+n. år+nom

Her har russisk igjen uttrykt kopula, denne gangen i fortidsformen *было* (*bylo*), var, mens bks har en sammensatt fortidsform av *være* med presens av *være* som hjelpeverb. *Je bilo* kn oversettes med norsk *er vært*. Man kan merke seg at temporaliteten er den samme, det er altså ikke noe skille mellom preteritum- og perfektumstemporalitet i verken bks eller russisk.

Utelatelse av *er* i presens, men ikke i preteritum, gjør kanskje sitt til at russiskspråklige innlærere har færre kopula-utelatelser i preteritum enn i presens. I ASK finner jeg bare 2 tilfeller av utelatt kopula eller hjelpeverb korrigert til var blant de russiskspråklige informantene. Blant bks-informantene er tallet 0.

Ettersom verbale framtidsuttrykk er sammensatt av flere temmelig ulike konstruksjoner på norsk, er det vanskelig å forlenge spekulasjonene til futurum, som på russisk er enten sammensetninger av *будет* (*budet*), blir, pluss infinitiv, eller aspektuell futurum, altså presensbøyning av perfekte verb.

3.7.2 Uttrykk med det fullverdige verbet å være

Uttrykkene med *er* som har en betydning utover det predikative kan også i svært mange tilfeller oversettes med utelatelse eller personbøyning av *biti* (å være). Jeg går gjennom eksemplene fra delkapittelet ovenfor.

Eksistensiell betydning

(a) Er det liv på Mars?

(ru) **Есть ли жизнь на Марсе?**
 Jest' li žizn' na Marse?
 Finnes +3.p.sg. pres. spørrepartikkel liv+nom. på Mars+ lok.?

(bks) **Da li ima života na Marsu?**
 Spørrepart. spørrepart finnes+3.p.sg. pres. liv+gen.sg. på Mars+ lok.

(b) Jeg tenker, altså er jeg.

(ru) **Я мыслю, следовательно, я существую.**
 Ja mislju, sledovatel'no, ja sušestvuju.
 Jeg+nom tenker+1.p.sg.pres., følgelig+adv. n. jeg+nom. eksisterer+1.p.sg.pres.

(bks) **Mislim, dakle postojim.**
 Tenker+1.p.sg. pres., derfor eksisterer+1.p.sg. pres.

Den eksistensielle betydningen av *er* ser ut til å oversettes med andre verb både på russisk og bks, og denne betydningen av *er* har ikke nullkopula på russisk. For *er* i betydningen å finnes benytter russisk *есть* (*jest'*), som kan sammenlignes med det franske *Il y a* og spansk *Hay*, og

существовать (*sušestvovat'*) som betyr å eksistere. Bks bruker *imati* (å ha), som i likhet med russisk *есть* (*jest'*) i 3. person- og bare 3. person- har en eksistensiell betydning.

(c)(bks) **A ima li para za to?**⁴⁵

Men finnes + 3.p.sg spørrepart. penger + gen.pl til det+akk

Men finnes det penger til det?

Man kan merke seg at verbet *imati* ikke kan ha betydningen *finnes* om det er bøyd i første eller andre person. *Jeg fins* heter således Ja postojim (Jeg+nom eksisterer+1.p.sg), og Ja imam (Jeg+nom har+1.p.sg) betyr *Jeg har*. Eksempel 11 (c) viser for øvrig subjektsdropping ved personbøying av verb i bks.

3.7.3 Andre betydninger av er

(12) I betydningen å oppholde seg et sted

(a) Hvor er boka?

(ru) Где книга?

Gd'e kn'iga?

Hvor bok+f.nom

(bks) **Gde je knjiga?**

Hvor er+3.p.sg. bok+nom?

(b) Syltetøyet er i kjøleskapet.

(ru) **Варенье в холодильнике.**

Varenje v holodil'nike

Syltetøyet +nom i kjøleskapet + lok

(bks) **Džem je u ormaru.**

Syltetøyet +nom er +3.p.sg.pres i kjøleskapet + lok

⁴⁵ (<http://www.capital.ba/ima-li-para-za-prijevremeno-penzionisanje-vojnika/>)

Denne betydningen av *er* utviser samme mønster som eksemplene med kopulaverbet *er*, nemlig at russisk utelater i presens og bks bruker presens av *biti* (å være).

En annen betydning er (13) å finne sted, skje.

(a) Møtet er i dag.

(ru) **Встреча назначена на сегодня.**

Vstrečā naznačēna na sevodnja.

Møte_{+nom.} fastsatt_{+perf.part.f.} til i dag_{+adv}

(bks) Sastanak je danas.

Møte_{+nom.} er_{+3.p.sg.pres} i dag_{+adv}

Videre har vi *er* etter foreløpig subjekt i utbrytingssetninger (14). Leddet som utbrytes er tidsadverbialet *i morgen*. En eventuell ekvivalent uttrykksmåte kan kanskje være en struktur som tematiserer tidsadverbialet ved å plassere det forrest.

(a) Det er i morgen de kommer.

(ru) **Приходят завтра**

Prihodjat zavtra

Kommer_{+3.p.pl} i morgen

Doćiće sutra

Kommer_{+3.p.pl} i morgen

En annen betydning er *bety, vil si, innebære* (15).

(a) Hva er livet? Det er fravær av døden.

(ru) **Что такое жизнь? Жизнь – это отсутствие смерти.**

Što takoje žizn'?' Žizn' - èto otsutsvije sm'erti.

Hva slik_{+n.sg.} liv_{+nom?} Liv_{+nom-} det_{+n.} fravær_{+nom.} død_{+gen.}

(bks) **Šta je život? Život je odsutnosti smrti.**

Hva er_{+3.p.sg} liv_{+nom?} Liv er_{+3.p.sg.pres.} fravær_{+nom} død_{+gen.}

Her ser russisk ut til å benytte et annet, eget uttrykk for betydningen *vil si, innebærer*: **что такое** (*što takoje*), "hva slik", med et beskrivende adledd. På norsk tilsvarer det nærmest uttrykket Hva for noe. Vi kan erstatte er i den norske setningen med utgjør, innebærer, og det synes tydelig at det er snakk om et karakteriserende kopula. En kan imidlertid påvise et utelatt kopula i dette uttrykket også. Beviset finner en ved å sette uttrykket i fortid, der det tomme kopulaet igjen manifesterer seg på det som er verbets plass i denne konstruksjonen. Slik fremgår det at *что такое (što takoje)* fungerer som spørreord før den tomme kopulaplassen, og ikke som eget annet (ikke-verbalt) uttrykk for Hva er/ hva innebærer. Uttrykket på bks er likt det norske, šta je- hva er.

(b) Hva var nå Stalins død for noe?⁴⁶

(ru) **Что такое был смерть Сталина?**

Što takoje byl smert' Stalina?

Hva slik+n.sg. var+fort.f. død+ nom. Stalin+ gen.?

(c) De vet hva arbeid er.

(ru) **Они знают, что такое работа.**

Oni znajut, što takoje rabota

De+nom vet+3.p.pl.pres. hva slik+n.sg. arbeid+nom.

(bks) **Znaju, šta je rad.**

Vet+3.p.pl.pres., hva er+3.p.sg.pres. arbeid+ nom.

3.7.4 Uttrykk med hjelpeverbet er

En sammenligning av *er* brukt som hjelpeverb ved overgangs- og bevegelsesverb får lignende resultater som ved sammenligningen av *er* som kopula(1). Russisk har ikke hjelpeverb i fortid, mens bks har det. Spørsmålet blir da om russisk fortsatt har nullmorfem i stedet for *er*, eller om fortidsformen blir regnet som setningens finitte verb.

(15)

(a) Semesteret er begynt

⁴⁶ Tatt fra nettstedet <http://www.world-war.ru>, mai 2011

(ru) **Семестр начался.**

Semestr načalsja.

Semester+ nom. begynt+fort.m.

(bks) **Semestar je počeo.**

Semester+nom. er+ 3.p.sg.pres. begynt+fort.m.

Det gjelder også hjelpeverb ved bevegelsesverb

(b) Han er reist hjem.

(ru) **Он уехал домой.**

On uehal domoy

Han+nom. reist+fort.m. hjem+ adv.

(bks) **On je otputovao kući.**

Han+nom. er+3.p.sg. reist+fort.m. hjem+adv.

og passivkonstruksjoner

(c) Huset er bygget i 1973.

(ru) **Дом построен в 1973. году.**

Dom postrojen v 1973. godu

Hus+nom. bygget+perf.pass.part. i 1973. år+ lok.sg.

(bks) **Kuća je ugrađena u 1973. godine.**

Hus+nom er+3.p.sg bygget+perf.pass.part i 1973+akk.sg år+akk.sg

3.7.5 Uttrykk med kopula der russisk og bks bruker andre konstruksjoner

Her viser jeg kort tilfellene der russisk og bks bruker andre strukturer enn hhv nullkopula/ je i uttrykk der man på norsk bruker *er*. På bks benyttes som nevnt verbet *imati* (finnes) for enkelte eksistensielle betydninger av *er*.

(bks) **Ima li para za to?**

Har+3.p.sg spørrepartikkel penger+gen sg til det+nom.sg.neut

Er det penger til det?

På norsk bruker man *det er/ dette er* ved presentering, mens bks og russisk har hhv. **evo og это** (*èto*), dette. Det demonstrative pronomenet **это** (*èto*) brukt uten substantiv forekommer i kopulasetninger i betydningen *det, dette*.

(bks) **Evo moj brat**

Her min+mask nom bror+nom⁴⁷

Dette/her er min bror

(ru) **Это что?**

Eto što

Dette+nom, neut hva?

Hva er dette?

(ru) **Что такое война?**

Što takoye vojna

Hva slik+neut krig?

Hva er krig?

3.8 Oppsummering

Oversettelsen viser samsvar mellom norsk *er*, det russiske nullmorfemet og biti-paradigmet på bks, i mange tilfeller. Med unntak av de fire siste eksemplene, kan alle kategoriene ovenfor hjelpe meg å belyse en eventuell morsmålstransfer. Både som hjelpeverb, regulær ekvativ og predikativ kopula, samt 3 homonyme varianter av betydningsbærende *å være*, gir ordrett⁴⁸ samsvar med russisk *Ø-kopula* og *biti*-paradigmet på bks.

⁴⁷ Bks har konstruksjonen Evo+akk/nom for å si Se her/dette er/se der er etc. Russisk bruker *вот* (*vot*) (se her, vel, her er, der er) på omtrent samme måte, og ingen av språkene bruker en kopulakonstruksjon for å uttrykke dette. Evo ga! (Der han+akk) Der er han! Вот она (Vot ona!) (Der hun+nom) Der er hun!

⁴⁸ Ordrett om man anser det russiske nullkopulaet i presens for en oversettelse av det norske kopulaet *å være* i presens.

4. Metode

I dette kapittelet vil jeg først beskrive den metodiske tilnærmingen til undersøkelsen, og deretter fortsetter jeg med å beskrive videre metodene jeg har brukt i arbeidet med korpuset for å generere data. Videre gjør jeg greie for arbeidet med sortering og analyse av funnene, samt de statistiske og kvalitativt analytiske metodene jeg bruker i behandlingen av funnene.

Undersøkelsen tar i bruk både kvantitativ og kvalitativ metode. I den kvantitative delen bruker jeg frekvensopptellinger og signifikanstesting for å teste hypotesene. Målet er å generere data som sier noe om undersøkelsens validitet, og se om jeg kan si noe generelt om morsmålstransfer i materialet. Tanken er å teste hypotesene jeg har satt fram, og prøve ut Jarvis og Pavlenkos metode for identifisering av TVI (Jarvis og Pavlenko 2008:41). Med resultatet av den kvantitative delen håper jeg å kunne trekke noen meningsfulle slutninger om metoden.

Avhandlingen består også av en kvalitativ del. I tillegg til en analyse av funnene med tanke på Jarvis og Pavlenkos kriterier for evidens for morsmålstransfer, mer spesifikt det tredje kriteriet, nemlig tverrspråklig performansekongruens, gjør jeg en typologisk analyse av utvalgte funn som jeg regner som representative. Til sist går jeg nærmere inn på to hele tekster, en fra hver språkgruppe. Jeg har med hensikt valgt tekster fra to informanter som hadde forekomster av både ukorrekt utelatt og korrekt brukt *er*. Dette gjøres for å komme nærmere en framstilling av informantenes faktiske performanse, og holde hele og autentiske tekster opp mot den generaliserte fremstillingen av fenomenet jeg undersøker. Til sammen vil den kvalitative analysen forsøke å trekke noen linjer fra teoriene om TVI til den tilegnelsen av S2 som mellomspråket vitner om.

4.1 Tilnærming til forskningsspørsmålet

Det finnes, som nevnt i kapittel 1.1 ikke én foretrukket forskningstilnærming for ethvert fenomen innen andrespråkstilegning. En forskningsmetode kan variere med forskerens filosofi, teorien som motiverer undersøkelsen, og objektive faktorer som forholdene undersøkelsen utføres under og selve forskningsspørsmålet (Seliger og Shohamy 1989:23). Som nevnt i teorikapittelet vil undersøkelser av andrespråkstilegning som oftest være grunnet på flere disipliner og ta utgangspunkt i metodologi fra så ulike felt som lingvistikk, antropologi, psykologi, sosiologi, utdanningsfag og andre (ibid).

Seliger og Shohamy hevder at denne kompleksiteten gjør det nødvendig med et konsistent sett av karakteriserende parametre som kan bidra til å kategorisere tilnæringer, mål, forskningsdesign og innsamlingsmetoder innen feltet andrespråksforskning. De nevner fire parametre, som alle henger sammen, og kan anvendes som en metateoretisk base i utviklingen av forskningsmetoder på andrespråksfeltet. De to første omhandler tilnærmingen til forskningsspørsmålet og formålet med forskningen. De to siste er av metodologisk art, og omhandler forskningsdesign og analyse. Parametrene beskrives ved hjelp av følgende spørsmål, ett per parameter:

Spørsmål 1. Hvilke føringer legger selve det komplekse og sammensatte fenomenet andrespråk på hvordan vi tilnærmer oss forskningsspørsmålene? Forsker vi på enkeltfenomenene hver for seg (analytisk -/konstituentperspektiv), eller ser vi på et sammensatt og sammenhengende hele (holistisk/syntetisk perspektiv)?

Spørsmål 2. Hva er forskningens overordnede formål og mål; å innhente informasjon med tanke på å beskrive eller oppdage mønstre, eller å teste en spesifikk hypotese om forhold mellom andrespråksfenomener? Er undersøkelsen beskrivende, hypotese genererende eller hypotesetestende?

Spørsmål 3. Hva må man ta hensyn til når det gjelder kontroll og manipulering av fire ulike faktorer implisert i andrespråksforskning, nemlig forskningskontekstens fokusområde, grad av kontroll med variabler, oppmerksomhet på form og forskersubjektivitet?

Spørsmål 4. Hvordan defineres, innsamles og analyseres data innen ulike andrespråks-forskningskontekster? Hvordan kan tilnærming, forskningsformål og – design påvirke prosedyrene for datainnsamling?

Ikke all forskning vil passe inn i distinksjonene som parametrene oppsummerer (Seliger og Shohamy 1989:25). I et forsøk på å definere denne undersøkelsens metodologi nærmere vil jeg prøve å besvare spørsmålene ovenfor.

4.1.1 Forskningens objekt

Det jeg undersøker er effekt og overføring av morsmålet på andrespråkstillegningen, eller TVI, og jeg begrenser det til syntaktisk overføring, nærmere bestemt oppfylling av verbkravet, mer spesifikt i kopulasetninger i presens på norsk. I naturlig andrespråkstillegning læres dette samtidig som en mengde andre fenomener, og mitt forsøk på å undersøke det som et enkeltstående fenomen må underkaste seg andrespråkstillegningens realitet: flere prosesser og

fenomener griper alltid inn i, og påvirker, hverandre (Seliger og Shohamy, 1989:26). Om jeg ikke kan nøste videre på alle tråder, bør jeg i alle fall notere meg fenomener som grenser opp mot og griper inn i mitt undersøkelsesobjekt, og vurdere hvilken påvirkning de kan ha. I motsetning til et syntetisk eller holistisk perspektiv, som tar for seg en helhet sammensatt av mange gjensidig avhengige deler, velger jeg et analytisk perspektiv, eller delperspektiv, og ser på rollen som en enkeltdel utgjør i den totale andrespråkstilegningen.

Faren ved en analytisk tilnærming er at man går glipp av sammenhenger, og derved kompromitterer undersøkelsens validitet. Men i undersøkelsen er jeg til dels ute etter helt isolerte fenomen, nemlig statistisk bekreftelse av intergruppeterogenitet og intragruppehomogenitet, som er faktorer i identifisering av TVI, og en analytisk tilnærming er i så måte passende.

4.1.2 Forskningens formål

Mens en heuristisk eller beskrivende tilnærming søker å ta med så mye kontekst som mulig, unngå forutantagelser, utlede mønstre og hypoteser fra data som foreligger eller er innsamlet (induktiv tilnærming) og ofte opererer uten en bestemt modell (Seliger og Shohamy, 1989:30), befinner denne undersøkelsen seg mer i en deduktiv eller hypotesetestende gate, og går også ut fra en modell for identifisering av transfer. Med utgangspunkt i forskjeller identifisert gjennom en språktypologisk sammenligning ser jeg etter overføring fra russisk som morsmål til innlærernes norske mellomspråk. Et viktig poeng er imidlertid at undersøkelsens utgangspunkt er observasjoner av russiskspråklige innlæreres mellomspråkperformanse. Hypotesen om at mangelen på presenskopula i russisk vil overføres til russiskspråkliges norske IL kan derfor sier å ha et heuristisk utgangspunkt. Undersøkelsen er likevel i utgangspunktet motivert av forskningsspørsmålet, og det er det som styrer utvalget og setter rammene for den systematiske analysen av dataene. I tillegg ønsker jeg å teste Jarvis og Pavlenkos metode for identifisering av TVI.

4.1.3 Forskningsdesign og forskersubjektivitet

Graden av kontroll med et utvalg og de innsamlede data kan være sterk eller svak/nærmest ikke-eksisterende. Seliger og Shohamy viser at faktorene har intern sammenheng ved å peke på at et smalt fokus henger sammen med tilsvarende høy grad av kontroll på identifiserbare faktorer, og omvendt proporsjonalt lavere grad av forskersubjektivitet (ibid:33). Min undersøkelse har et ganske smalt fokus, som definert ovenfor i 4.1.1, fordi jeg ønsker å kunne begrense antall variabler som kan påvirke fortolkningen av dataene så mye som mulig, og fordi jeg har en konkret hypotese jeg vil teste, som nevnt i 4.1.2. Dette påvirker valget av

forskningsdesign, for eksempel hvordan man velger å behandle dataene for å få mening ut av dem (eksempelvis sorteringskriterier), og valg av metode for å teste hypotesen (eksempelvis statistiske tester).

Innen lingvistikkfeltet skiller man ofte mellom språk som kommunikasjon og språk som objekt i seg selv, et skille som også er manifest i landskapet av andrespråkstilegningsteorier. Denne undersøkelsen befinner seg nærmere ytterpunktet for form enn for kommunikasjon, selv om meningsinnhold også kommer inn i bildet. Undersøkelsen tar for seg bruken av verbet *er* i informantenes mellomspråk, og er slik sett fokusert på form. Men ettersom *er* i en del tilfeller behandles forskjellig etter hvilken betydning taleren søker å uttrykke, er det ikke tilstrekkelig bare å se på forekomster av ordet *er*, men også på meningsinnholdet i det informantene prøver å uttrykke. Når det gjelder forskersubjektivitet, hevder Seliger og Shohamy (1999:36) at høy grad av kontroll på identifiserbare faktorer henger sammen med lav grad av forskersubjektivitet. Det er kanskje riktig for en undersøkelse der forskeren i noen grad interagerer med informantene, men stemmer ikke helt med forholdene denne undersøkelsen er foretatt under.

4.1.4 Analyse og datainnsamling

Ettersom dataene er innsamlet på forhånd uten å være knyttet til noe spesifikt undersøkelsestema er bekymringen om informantenes bevissthet om innsamlings situasjonen, og derved kontrollaspektet, kanskje ikke like stor som ved undersøkelser med smalt fokus og direkte interaksjon med informanter i en testsituasjon. Slik kan jeg unngå at testsituasjonen risikerer å påvirke performansen under innsamlingen. Informantene befinner seg allerede i en viktig testsituasjon når de produserer tekstene som korpuset er bygd opp av. Det er sannsynlig at de mest av alt er bevisste på språktesten og egne resultater. Om de i tillegg har kapasitet til å tenke på, og la seg påvirke av, at en del av testen deres skal brukes i et språkkorpus, er mer tvilsomt.

Et bredt fokus og en heuristisk tilnærming åpner opp for mer fortolkning og inviterer til større påvirkning av forskerens subjektive oppfatninger, mens en undersøkelse med et smalere fokus, som denne, dikterer at forskeren må benytte andre verktøy i tillegg til egne fortolkende evner. Prosedyrene blir derved mer objektive og etterrettelige, og forenkler en gjentakelse av undersøkelsen. Resultatet er mindre subjektivitet. I sorteringen av eksemplene ser jeg på ulike fortolkningsmuligheter for setningene som har utelatt *er*, og det medfører et element av subjektivitet. Det er ikke sikkert at en annen forsker ville fortolket setningene og informantens

mulige intensjon på samme måte. I de øvrige trinnene av undersøkelsen gjør imidlertid det smale fokuset og de mange faste variablene at framgangsmåten blir objektiv. Trinn for trinn bør det være mulig å gjenskape undersøkelsen med samme resultater, om ikke 100%.

Alle faktorene nevnt ovenfor er av en slik art at de vil ha innflytelse på datainnsamlingen. Innsamlingen styres også av teorien, forskningsdesignet, problemstillingen og forskerens posisjon. Forhåndsinnsamlede data medfører at det blir færre valg å ta. Databasen inneholder informantenes skriftlige totalprestande i en testsituasjon, ikke enkeltelementer av prestanden. Testsituasjonen begrenser likevel datautvalget med sin innflytelse på psykologiske faktorer som konsentrasjon og stress. I tillegg legger oppgaveformulering til essayet en viss føring på hvilken del av sitt ordforråds- og grammatiske repertoar informantene har kunnet ta i bruk. I jakten på evidens har jeg støtte fra metodiske kriterier og statistiske tester, som også er med på å kontrollere graden av objektivitet.

4.2 Undersøkelsens utforming

I tråd med S2-tilegningens komplekse natur er også S2-forskning som oftest av en sammensatt, tverrfaglig og kompleks art. Jeg finner det nødvendig å benytte både kvalitative og kvantitative metoder i denne undersøkelsen av morsmålstransfer. Den kvantitative delen består av opptellinger av forekomster og analyse/fortolkning av dataene som fremkommer, og statistiske beregninger. Den kvalitative delen består av en funksjonell typologisk basert analyse av funnene opp mot den språktypologiske beskrivelsen fra kapittel 2. Jarvis og Pavlenkos metode for identifikasjon av morsmålstransfer kombinerer en kvantitativ tilnærming (intergruppeheterogenitet og intragruppehomogenitet) med mer kvalitative beskrivelser av morsmåls- og målspråksgrammatikk.

4.2.1 Kvantitativ undersøkelse

Den kvantitative delen består av søk etter relevante data i databasen ASK, sortering av søkeresultatene etter grammatiske kriterier (se 4.5.2) og statistisk behandling av endelige data. Etter opptelling ble resultatet satt opp i tabeller med russisk og bks illustrert side ved side. I tabellene oppgis antall manglende *er* både totalt, fordelt på forekomster i *Språkprøven* og *Test i norsk(høyere nivå)*, samt antall ukorrekt utelatt *er* per kandidat⁴⁹. Videre inkluderer tabellene opptellinger av korrekte anvendelser av *er*, både totalt, per testtype og per kandidat. Av hensyn til de statistiske utregningene inkluderer tabellene også en sammenslåing av korrekte pluss utelatte forekomster av *er*, et tall som er ment å illustrere hvor mange obligatoriske

⁴⁹ Av plasshensyn presenteres bare utdrag av tabellen for manglende og korrekt *er* i kapittel 6, men hele tabellen er å finne i vedlegget.

kontekster som forekommer per tekst. Antall feil delt på antall obligatoriske kontekster gir grunnlaget for utregning av feilprosent. I tillegg er det beregnet gjennomsnitt av antall feil, antall riktige og antall obligatoriske kontekster i hvert utvalg, gjennomsnittlig feilprosent og standardavvik samt konfidensintervall for hvert utvalg. Konklusjonen i den kvantitative delen utgjøres av en sammenligning av gjennomsnittene og en vurdering av statistisk signifikans av forskjellene som fremkommer.

4.2.2 Kvalitativ undersøkelse

I den kvalitative delen gjør jeg en nærlesing av enkelte av treffene fra søket. Formålet er å hente fram eksempler på utelattelse av *er* og illustrere tendenser i mellomspråks-performansen. Dette elementet kommer ikke så tydelig frem i statistikken. Ved bruk av oversettelse som tertium comparationis (se fotnote 44) forsøker jeg å vise hvordan treffet kan tenkes å se ut på morsmålet, og ser om det kan tjene til å belyse morsmålstransfer fra en annen vinkel. Det er også et element av fortolkning i denne delen. Ut fra et prinsipp om minimal korreksjon ser jeg på det enkelte eksempel og vurderer om innsetting av *er* der dette er utelatt virkelig er den minste mulige korreksjonen av informantens setning. Man kan ikke dedusere seg fram til informantens hensikt med å skrive som hun/han har gjort, men man kan fortolke setningen ”i best mulig mening”. Om innsetting av *er* også betinger innsetting av andre ord, mens en annen fortolkning bare krever innsetting av ett ord eller endret morfologi, er kanskje sistnevnte fortolkning å foretrekke.

I et forsøk på å vise en kvalitativ forskjell mellom mellomspråksperformansen til gruppene av bks- og russiskspråklige informanter studerer jeg to hele tekster, én fra hvert språk, som inneholder eksempler på både utelatt og riktig bruk av *er*. Konklusjonen på den kvalitative delen er en vurdering av om de kvalitative funnene er i tråd med hva jeg mener å ha funnet i den kvantitative delen.

4.2.3 Jarvis' metode for identifisering av transfer

Jarvis utviklet i sin undersøkelse av morsmålstransfer fra finsk til engelsk (Jarvis, 2000) en metodologi som han mente ville sette til side mange av uenighetene rundt selve naturen til morsmålstransfer og tydeliggjøre transferfenomenet. For å oppnå det, mente han at alle studier av transfer som et minimum måtte ta for seg tre effekter av morsmålstransfer, nemlig intra-S1-gruppelikheter, inter-S1-gruppe-forskjeller og S1-målspråksperformanselikheter (min oversettelse av begrepene). I sin undersøkelse av finske og finlandssvenske informanter som lærte engelsk, fant Jarvis alle tre formene for evidens, og han konkluderte med at resultatet

antydning et diskret men påviselig tilstedeværelse av S1-innflytelse på informantenes mellomspråk.

Jeg sjekker utvalgene i undersøkelsen for intergruppeheterogenitet og intragruppehomogenitet ved å bruke resultatene fra de statistiske beregningene i 4.2.1. Det siste kriteriet, nemlig likheter mellom mellomspråksperformansen og morsmålsgrammatikken, er allerede diskutert i 4.2.2. Konklusjonen på denne siste delen av undersøkelsen er en vurdering om hvorvidt man kan si at funnene fra de to utvalgene gir evidens for morsmålstransfer.

4.3 Forskningsetikk, validitet og reliabilitet

4.3.1 Reliabilitet

Et kriterium for en undersøkelses vitenskapelighet, er at den må kunne dupliseres av andre som har tilgang til det samme materialet, og muligheten for etterprøving og duplisering må sies å være en av styrkene ved korpusbaserte undersøkelser. Ved å oppgi alle detaljer i søkestrengen og være eksplisitt med tanke på sorteringskriterier og definisjoner, mener jeg å ha tilrettelagt for at funnene som har kommet frem i undersøkelsen kan etterprøves av leseren, som også vil være i posisjon til å prøve ut andre søkestrenger og tilnærminger til det samme materialet og sammenligne sine funn med mine. Variabler som er usikre eller som baserer seg på vurderinger heller enn helt objektive kriterier er, så langt mulig, forklart og forbehold tatt.

4.3.2 Validitet

Spørsmålet enhver forsker bør stille seg under hele undersøkelsens forløp, er hvorvidt hun undersøker det hun mener å undersøke, eller sier at hun skal undersøke. Hvor godt, eller relevant, representerer data fenomenet jeg ser på? (Johannesen og Tufte, 2002) Metoden og utvalget er det best tilgjengelige for å teste hypotesene jeg har. Kunne jeg ha valgt andre kriterier i undersøkelsens ulike stadier? Ville en annen tilnærming til forskningsspørsmålet gitt andre, eller mer presise, resultater? Variablene jeg kunne vurdert innenfor undersøkelsen, er blant annet kopulakonstruksjoner både i nåtid og fortid, som-uttrykk, og halvkopula. Da kunne jeg generalisert til noe mer helhetlig og konseptuelt om kopulabruk og – utelatelse. I tillegg kunne jeg inkludert flere språk for å representere ulike typologiske modeller for realisering av kopula. Med tanke på utformingen av ASK har jeg inkludert de to nivåprøvene som er tilgjengelige.

4.3.3 Etikk

Det meste av humanistisk forskning, og kanskje spesielt anvendte disipliner, involverer undersøkelser av mennesker og menneskers atferd. Det reiser kanskje ikke flere, men andre

typer, forskningsetiske problemstillinger, enn for eksempel naturvitenskapelig forskning. Det gjelder både i forhold til forskningsobjektene/informantene, og i behandlingen og bruken av resultatene som fremkommer. Bruk av informanter medfører for forskeren en posisjonering som helst bør være bevisst, nemlig spørsmålet om hvorvidt man forsker *på*, *med* eller *for* sitt forskningsobjekt (Cameron, 1992). Forskning *på* noe innebærer distanse fra objektet, og forskeren blir en ekspert på sitt felt som analyserer uten at informantene har noen innflytelse på fortolkningen (knyttet til et positivistisk kunnskapssyn). Forskning *med* innebærer å ta informantene med i fortolkningsprosessen, og gjennom samhandling komme til økt innsikt. Dette perspektivet medfører også en risiko for at forskeren kan påvirke subjektet (knyttet til et sosiointeraksjonistisk perspektiv). Forskning *for* innebærer forskning som en del av en mektiggjøringstanke (empowerment), og knyttes ofte til forskning på bestemte grupper som kan tenkes å ha behov for at noen gir dem en stemme, for eksempel minoritetsgrupper.

Valg av innfallsvinkel, informanter og metode er faktorer som spiller inn i denne posisjoneringen, og disse valgene er beskrevet i kapittel 3.2 ovenfor, der jeg forsøker å karakterisere undersøkelsen gjennom Seliger og Shohamys fire parametre.

Korpusundersøkelser med anonymiserte informanter vil, etter definisjonene ovenfor, bli forskning *på* subjektene. Denne tilnærmingen er også den som i størst mulig grad sikrer objektiviteten av undersøkelsen, noe som er ønskelig med tanke på en videre generalisering fra funnene i undersøkelsen. I en forlenging av denne undersøkelsen hadde det imidlertid vært mer interessant å forske *med*, i en tilnærming der man ser på forekomster av utelatelse sammen med informanter, og benytter introspeksjon og retrospeksjon som metoder for å se hvorvidt informantenes egne erfaringer støtter transferhypotesen.

4.4 Utvalget

For at en kvantitativ undersøkelse skal være statistisk pålitelig, må et minimum antall informanters språkbruk ligge til grunn. Disse kalles et utvalg, og representerer en større populasjon. Gjennomsnittet av et utvalg er tenkt å gjenspeile populasjonsgjennomsnittet. Gjennom statistiske beregninger som standardavvik og konfidensintervaller kan man si noe om utvalgets representativitet og eventuelt muligheten for å generalisere resultatet til hele populasjonen. Et for lite utvalg kan skape usikkerhet rundt generaliserbarhet/representativitet. Øker man utvalget kan det bli mer representativt, men også tyngre å arbeide med. Det er mulig, men ikke særlig vanlig, å ha et utvalg som er lik hele populasjonen der det er snakk om mindre grupper.

I ASK finner man 200 representanter for hvert språk, hundre per testnivå, og de utgjør et utvalg av personer som har tatt og bestått de to språktestene. Utvalget i ASK er representativt for en gruppe, nemlig andrespråksinnlærere som tar *Språkprøven* eller *Test i norsk (høyere nivå)*. Det er imidlertid ikke nødvendigvis representativt for alle med russisk språkbakgrunn som lærer seg norsk, og man kan ikke automatisk generalisere fra dette utvalget til hele sistnevnte populasjon. Det er heller ikke alle som lærer norsk som andrespråk som tar en av disse testene. Det tryggeste er nok å si at utvalget kan være representativt for innlærere som tar, og består, en av disse testene, som finner sted to eller flere ganger per år.

4.5 Data

4.5.1 Søkekriterier

For et best mulig søkeresultat i ASK er en avhengig av et godt formulert søk. Det er problematisk å merke og sortere bort irrelevante funn i konkordansen, og alternativet til et presist søk er manuell sortering, det vil si gjennomlesing. Om man ikke har variabler for å avgrense søket til det man trenger å finne, er utfordringen å lage et søk som i alle fall ikke ekskluderer noen av tilfellene man ser etter. Deretter sorteres funnene manuelt. Det er tidkrevende, men en fin mulighet til å verifisere at treffet virkelig dokumenterer det man ser etter, og ikke noe helt annet, og dessuten oppstår gjerne nye tanker om hypotesene, eller nye hypoteser, mens man er ”inne i” materialet.

Tekstene i ASK er kodet med fem hovedtyper av feilkoder. De tre vanligste er leksikalske, morfologiske og syntaktiske feil. I tillegg kommer tegnsettingsfeil og litt mer obskure feil som er vanskelige å definere. Selv om det i arbeidet er lagt spesielt vekt på at kodingen skal være lik og entydig, kan feil i noen tilfeller kategoriseres på mer enn en måte. Det er også en liten, men eksisterende mulighet for at de mange koderne har tatt ulike valg i noen typer situasjoner. I ASKs brukerveiledning kan man lese ”(...) man kan komme til å måtte lete under ulike koder for å finne det en er ute etter”. Hver hovedtype av feil inneholder videre et sett koder som beskriver feil av samme gruppe. Flere av typene og kodene var interessante for mitt søk, og jeg vurderte flere av feilkodene til bruk i søket mitt før jeg bestemte meg. Alle søkene er enten gjort først med russisk, deretter med serbokroatisk som språk, eller uten å definere språk, og deretter bruke kolligasjonsvalget *språk* til å sortere funnene.

Jeg prøvde først kombinasjonen *F (feil morfosyntaktisk kategori) + korreksjon: er*. Det resulterte i en del treff, men de gjaldt som oftest korreksjon av tempus, det vil si korreksjon til *er* fra var eller annen form. Et alternativ som fungerte bedre, var *M (ord som mangler) + korreksjon: er*. Dette genererte et mindre antall treff enn mitt endelige søk, men nesten alle var relevante. Det alternativet jeg til slutt falt ned på, var *korreksjon: er*, uten noen feilkode i det hele tatt. Dette førte til noen irrelevante treff, men også flere relevante treff som ikke kom opp med *M (syntaktisk feilkode): ord som mangler + korreksjon "er"*. Treffene måtte sorteres ved gjennomlesing, men i alt var det under hundre treff til sammen, ikke noen uoverkommelig jobb. Videre la jeg til testtype (*Test i norsk (høyere nivå)*) eller *Språkprøven*) som variabel da jeg repeterte søket, slik at det ble litt færre tekstutsnitt å lese gjennom og vurdere i hver sortering. Fra ASKs database kopierte jeg treffene over i en Word-fil, og videre behandlet jeg dem som tekst.

I forbindelse med de statistiske beregningene fikk jeg bruk for å finne feilprosent, det vil si antall feil over antall mulige forekomster av *er*. Søkstrengen var ganske enkelt *ord: er*, med kolligasjonsvalget *språk* til å sortere funnene. Derfra så jeg på konkordansen for russisk og serbokroatisk hver for seg.

4.5.2 Sortering

Analyse av innsamlede data innebærer siling, organisering, oppsummering og syntetisering av data for å kunne trekke konklusjoner og oppnå resultater (Seliger og Shohamy, 1989:201).

Ved en gjennomgang av treffene i kontekst ble det klart at noen av funnene ikke var relevante og måtte sorteres bort. Det var altså ikke snakk om utelatt kopula, hjelpeverb, utbryting, foreløpig subjekt eller annen betydning av *er*. Typiske tilfeller var bruk av *har* eller *blir* i uttrykk der det burde vært *er*, eller bruk av preteritum, *var*, der konteksten tilsa presens, *er*. Andre ganger var inversjonsfeil tagget med innsatt *er*, selv om ordet forekom i frasen, bare på feil plass (ordstillingsfeil). Setninger som er korrigeret til *er* der informanten har brukt *gjør*, *blir*, *har* eller *var* i stedet for *er*, er heller ikke relevante for denne undersøkelsen.

De gjenværende funnene ble videre organisert i flere omganger og i ulike kategorier. Gjennom flere opptellinger av forekomstene etter ulike kriterier fant jeg først totalt antall utelatelser i begge språkgruppene, deretter, innen hvert språk, antall utelatelser for gruppene som hadde tatt hhv. *Språkprøven* og *Test i norsk (høyere nivå)*, og til sist antall utelatelser per

kandidat. Til sist fant jeg antall riktig bruk, og sammenlagt med den utelatte bruken gir det et tall på obligatoriske kontekster for bruk av *er*, eller mulige ”item” / luker for *er*.

I søket etter rett bruk av *er* var det snakk om atskillig flere treff, og jeg så det ikke som mulig å lese igjennom alle de 2230 og 2543 treff for hhv russisk og serbokroatisk og gjøre en sortering. Imidlertid kan noen av forekomstene også her kategoriseres som irrelevante. For eksempel finner man i setningen ”Det er bare 15 minutter, men det er nok” verbet *er* korrigert til *varer*. Det er imidlertid snakk om så få irrelevante treff at jeg av tidshensyn valgte å ikke sortere bort disse treffene ved manuell gjennomgang av funnene⁵⁰.

4.5.2.1 Nærlesing av funn

I sin masteroppgave fra 2006 viser Hagland at kopulautelatelse hos russiskspråklige innlærere forekommer i komplekse sammenhenger, men mener ikke å finne evidens på morsmålstransfer. I analysen av materialet vil jeg derfor skille mellom enkle og komplekse setninger. Definisjonen på en enkel setning er en helsetning uten innskutte ledd eller leddsetninger som predikatskomplement, og komplekse setninger blir alle de andre. I tillegg til å analysere de fleste forekomstene av utelatt *er*, noe som er mulig på grunn av det lave antallet treff, vil jeg se på en hel tekst fra hvert av språkene for å illustrere hvordan riktig bruk og utelatelse forekommer parallelt. I den statistiske beregningen i appendiks 6 får man et bedre bilde av hvordan utelatelsene fordeler seg på kandidatene. Jeg velger bevisst de to av de tekstene som har høyest antall utelatelser, for å bedre illustrere at *er* samtidig brukes riktig og utelates.

4.6 Analysemetode

Dette delkapittelet omhandler de statistiske metodene brukt i undersøkelsen, og hva jeg mener å sjekke med dem. Videre ser jeg litt på hvordan resultatene av de statistiske beregningene kan fortolkes, og hvordan konklusjonen av den statistiske behandlingen kan brukes.

Testingen av hypotesene som ble satt frem i kapittel 4 gjøres ved å sammenlikne de to gruppene for å finne ut om det er forskjell mellom dem. En forskjell må være tydelig for at man kan si at hypotesen stemmer i noen grad, eller at nullhypotesen ikke er sann. Graden av tydelighet i forskjellen refereres til som statistisk signifikans i forskjell mellom de to gruppene. En signifikanstest undersøker om eventuelle forskjeller mellom utvalg kan

⁵⁰ En skumlesing av kolonnen for korreksjon i konkordanstabellene viste ca 10 irrelevante treff for de russiskspråklige informantene og 25 for de som har bks som morsmål.

generaliseres til også å gjelde mellom populasjonene utvalgene er trukket fra (Johannessen og Tufte, 2002:219).

4.6.1 Statistikk

Ved hypotesetesting vil jeg se om jeg, ut fra statistiske beregninger, kan akseptere eller avvise forskningshypotesen. Jeg benytter funksjonelle og enklest mulige statistiske tester for å etablere hva dataene sier om evidens for morsmålstransfer, nemlig frekvensopptelling, beregning av standardavvik, konfidensintervall og gjennomsnittlig feilprosent for ulike grupperinger av dataene, samt en enkel t-tail-test. I det videre vil jeg greie kort ut om de ulike statistiske beregningsmetodene. Alle statistiske tabeller er vedlagt i appendiks 6.

4.6.1.1 Statistisk signifikans

Når man skal teste en hypotese, brukes begrepet statistisk signifikans for å beskrive sannsynligheten for at sammenhenger er et resultat av tilfeldigheter. Et årsak-virkning-forhold vil vises som en statistisk sammenheng. Når resultatet av en test er statistisk signifikant, er det lite sannsynlig at resultatet har oppstått tilfeldig, og man sier at man har et signifikant resultat hvis det ligger innenfor et spesifisert signifikansnivå. Signifikans kan uttrykkes som p-verdi, konfidensintervall eller vises ved en t-test. Et viktig poeng er at statistisk signifikans ikke alltid er det samme som praktisk signifikans.

4.6.1.2 Gjennomsnittlig feilprosent og standardavvik

Den gjennomsnittlige feilprosenten er beregnet ved å dividere antall utelatte *er* med antall obligatoriske kontekster for bruk av *er*. Standardavvik er et mål for hvor stor spredningen er i utvalget i forhold til gjennomsnittet, og beregnes med kvadratroten av variansen. Man går ut fra at de fleste verdiene i et datasett vil ligge opp mot, eller nær gjennomsnittet i utvalget, og begrepet ”nær” defineres altså av verdien til standardavviket. Et høyt standardavvik indikerer at det er stor spredning i utvalget, med flere verdier som ikke er nær gjennomsnittet. Et lavt standardavvik indikerer at verdiene i utvalget ligger nær opp til gjennomsnittet.

4.6.1.3 Konfidensintervall

Konfidensintervallet er en måte å angi en feilmargin på, og angir intervallet utover gjennomsnittet som, med en signifikans, eller spesifisert prosent sannsynlighet (som oftest på 0,05-nivå), inneholder den sanne verdien av en variabel som man måler. Den sanne verdien kan sies å være det sanne populasjonsgjennomsnittet, i motsetning til utvalgsgjennomsnittet. Begrepet konfidens sier noe om tilliten man har til at det gitte intervallet inneholder den sanne verdien. Et bredere konfidensintervall vil være sikrere på å inneholde den sanne verdien, men vil være mindre informativt, så man søker helst å holde seg innenfor 0,05-nivået, mens noen

undersøkelser vil si at det holder med at det er innenfor 0,10-nivået. Konfidensmarginen regnes ut som en funksjon av det valgte signifikansnivået (vanligvis 0,05), utvalgsstørrelse og standardavvik, og konfidensintervallet er området mellom gjennomsnittet minus konfidensmargin til gjennomsnittet pluss en konfidensmargin.

4.6.1.4 T-test

En t-tail test viser hvor sannsynlig det er at det er en forskjell mellom to sett av data, og om forskjellen er signifikant. Dette gjøres ved hjelp av en plotting av gjennomsnittene og konfidensintervallene for hvert utvalg. Forskjellen mellom gjennomsnittene kan sies å være signifikant hvis konfidensintervallene ikke overlapper på y-aksen, og t-testen gir et statistisk mål på hvor forskjellige de to gjennomsnittene i undersøkelsen er, basert på utvalgsstørrelsen.

4.6.1.5 Generalisering fra utvalg til populasjon

For å kunne generalisere funnene fra utvalget og over til en bredere populasjon, må man være i stand til å estimere fordelingen i populasjonen basert på de tilgjengelige data fra utvalget. Gjennomsnittet av utvalget vil kunne, om utvalget virkelig er tilfeldig, gi en tilnærming til gjennomsnittet i populasjonen. Et annet utvalg ville kanskje gitt et litt annet gjennomsnitt, og man kan følgelig ikke estimere det nøyaktige gjennomsnittet, men området gjennomsnittet i populasjonen vil befinne seg i (Johannessen og Tufte, 2002:204). Jeg forventer å finne ut hvor statistisk generaliserbare funnene er ved å bruke konfidensintervallene i en t-test til å se på om det er signifikant forskjell mellom gruppene, samt bruke standardavviket til å si noe om likhet eller varians innad i gruppen. Disse resultatene er nødvendige for å anvende Jarvis' metode for evidens på morsmålstransfer på dataene. Slutningsstatistikk kan hjelpe oss å gjøre en slutning fra fordeling i et utvalg til fordelingen i populasjonen.

Dersom utvalget er trukket tilfeldig, er det sannsynlig at gjennomsnittet (...) ligger i området til populasjonsgjennomsnittet. (...) jo mindre utvalg, desto mer usikkert estimat, og omvendt (Johannessen og Tufte, 2002:212-13).

4.6.2 Typologisk analyse

Den typologiske analysen av funnene, som er ett av de metodiske verktøyene jeg bruker i avhandlingen, er en kontrastiv funksjonell analyse. Jeg har delt funnene opp i flere omganger; først språk for språk, deretter hvert testnivå innen hvert språk, og til sist ser jeg på setningstyper verbet *er* brukes i. Den siste inndelingen er sentral for å kategorisere hvilken realisering av *er* det er snakk om, slik at jeg kan sammenlikne det med morsmålsgrammatikken, og se om det er uttrykksmåter som sammenfaller med noen type *er*-

setninger på norsk. Dette utgjør tredje trinn av Jarvis og Pavlenkos modell for å påvise evidens for morsmålstransfer.

I behandlingen av eksemplene benytter jeg meg av oversettelser som er gjort til hhv russisk og bks av morsmålsbrukere med svært god kompetanse i norsk. Jeg har kontaktet morsmålsbrukere som jeg har erfart har god forståelse for både norsk grammatikk og idiomatikk. De ble forelagt utvalgte eksempler av funnene (19 for russisk og 16 for bks) som representerer ulike setningstypene, forklart at dette var norsk produsert av innlærere som var i et opplæringsforløp, og spurt om de kunne se hva informantene på morsmålet kunne tenkes å ha prøvd å uttrykke. Responsen var gjennomgående at de tydelig gjenkjente sitt eget morsmål i ASK-informantenes norske mellomspråk, og kjapt kunne gjenskape setningen på morsmålet. I analysen benytter jeg disse oversettelsene og viser til kapittel 2, språktypologi, der *er* sammenlignes på tvers av språkene.

5. Hypoteser og hypotesetesting

5.1 Introduksjon

Som nevnt i teorikapitlet, benyttet den sterke versjonen av den kontrastive tilnærmingen seg av en deduktiv metode, der man basert på språklige likheter og ulikheter formulerte en hypotese for å forutsi problemer i språktilegningen. Når man så på prediksjonene, slo de imidlertid ikke alltid til. Avviket ble forklart med at flere faktorer enn språkets sammenlignede grammatikker spilte inn, for eksempel generelle læringsprosesser og individuelle faktorer.

Fra et praktisk lingvistisk ståsted kan det altså være mindre hensiktsmessig å begynne med teorien for å forutsi problemstillinger. I en svak versjon kan imidlertid den kontrastive tilnærmingen, som har som mål å forklare feil, ikke forutse dem, være et nyttig verktøy både for forskere og lærere. Virkeligheten i språkundervisningen og i språktilegning består som oftest av konkrete problemstillinger som man kan tilnærme seg ved hjelp av språkvitenskapelige teorier.

Utelatelse av presenskopula/hjelpeverb i presens i mellomspråket hos russiskspråklige innlærere er frekvent nok til å bli lagt merke til, mens det ikke er noe lignende som slår en ved mellomspråket til innlærere med bks som morsmål. Den språktypologiske sammenligningen i kapittel 2 viser at bks og russisk er temmelig like i de fleste grammatiske henseende. Ø-kopulaet i presens i russisk utgjør derfor en relativt markant syntaktisk forskjell mellom språkene, og gjør dette til et lett tilgjengelig trekk å teste.

Jeg har valgt å bruke transferbriller for å se denne utelatelsen i det norske mellomspråket hos et utvalg språkinnlærere. Jeg benytter Jarvis og Pavlenkos kriterier for identifisering av TVI sammen med statistiske verktøy og språktypologiske sammenligninger for å se på mulige forklaringer på dette trekket i innlærernes mellomspråk. Mitt mål med denne undersøkelsen er å øke egen kunnskap om tilegnelsesprosessen og bruke denne kunnskapen for om mulig å finne nye og mer effektive måter å støtte språkinnlærerne i sin tilegning

5.2 Hovedhypotese

Hypotesen jeg setter frem i denne oppgaven, altså min hovedhypotese, springer ut fra teorier om tverrspråklig påvirkning og detaljerte språkbeskrivelser av de relevante trekkene i russisk

og bks. Jeg har videre formulert en nullhypotese, som vil være det statistiske sammenligningsgrunnlaget for å teste sannsynligheten for at resultatet ikke er tilfeldig.

Hovedhypotese (H1): Det vil være flere feil av typen manglende kopulaverb/hjelpeverb i presens, i tekster skrevet av innlærere med russisk som morsmål, enn i tekster skrevet av innlærere med bks som morsmål.

Nullhypotese (H0a): Det vil ikke være noen forskjell i antall kopula-/hjelpeverbfeil hos innlærere med hhv russisk og bks som morsmål.

5.3 Underhypoteser

I sin masteroppgave fra 2005, der hun ser på russiskspråklige informanternes norske mellomspråk, konkluderer Grethe Hagland (Hagland, 2005) med at utelatt kopula på lavt nivå ofte kan forklares med morsmålstransfer. På høyere nivå mener hun å kunne vise at det mest sannsynlig skyldes kompliserte syntaktiske kontekster, som fører til regresjon i allerede innlærte prosesser- for eksempel innsetting av kopula i predikative setninger i presens.

Den første påstanden kan jeg teste med en ekspansjon av hovedhypotesen, eller en oppdeling av funnene i høyere og lavere nivå.

Underhypotese (UH1): Det vil i være flere ukorrekt utelatte kopulaverb/hjelpeverb i presens i tekster skrevet av russiske innlærere på lavere nivå, enn i tekster skrevet av bks-språklige innlærere på lavere nivå.

Den tilhørende nullhypotesen blir

(H0b): Det vil ikke være noen forskjell i antall ukorrekt utelatte kopula-/hjelpeverb i presens hos innlærere med hhv russisk og bks som morsmål på lavere nivå.

Med bakgrunn i funnene fra Haglands masteroppgave, ønsker jeg å teste om det stemmer at forekomsten av manglende kopula i kompliserte syntaktiske kontekster ikke er morsmålsrelatert. Her blir hennes konklusjon nullhypotesen, mens jeg for å teste påstanden formulerer en hypotese som forutsier forskjell mellom ulike morsmålsgrupper. Hvis

manglende kopula i kompliserte setninger ikke har noen sammenheng med morsmålet, burde det ikke gi utslag på intergruppeheterogenitetskriteriet (Jarvis and Pavlenko, 2008:45). Den andre underhypotesen min, med nullhypotese, blir da som følger:

Underhypotese 2(UH2): I tekster på høyere nivå vil det være flere ukorrekte utelatelser av kopula-/hjelpeverb i presens i kompliserte setninger blant russiskspråklige innlærere enn blant bks-språklige innlærere.

(H0c): Det vil ikke være noen forskjell i antall ukorrekte utelatelser av kopula-/hjelpeverb i presens i komplekse setninger hos russiskspråklige og bks-språklige innlærere.

For å kunne sortere funnene etter setningstyper, ordner jeg i andre omgang funnene etter kompleksitet. Jeg går ut fra enkle utsagn- og spørresetninger, og ser etter tilleggsfaktorer som bidrar til at den blir mer kompleks, for eksempel småsetninger eller leddsetninger. En enkel setning er en hovedsetning som ikke har en avhengig setning Ettersom jeg har bruk for en dikotomi her, definerer jeg en kompleks setning slik at alle setninger som ikke strengt tatt er enkle, er å anse som komplekse.

5.4 Søk/ hypotesetesting

Som vist i metodekapittelet var det flere muligheter da jeg skulle velge variabler for søket.

Her vil jeg kort oppsummere hvilke variabler jeg velger for den enkelte hypotese, og hvordan jeg sorterer funnene.

5.4.1 Hovedhypotesen

For å få fram de stedene i tekstene der kopula- /hjelpeverbet i presens er utelatt, søker jeg på korreksjon: *er*. Variabelen Korpusvalg har *andrespråk* som default, så det trenger jeg ikke spesifisere. Jeg spesifiserer heller ikke verken nivå eller språk. Resultatet er 517 treff, og jeg lager en kolligasjon sortert etter språk, og deretter etter absolutt frekvens. For å få en konkordans over funnene som er nyttige i denne undersøkelsen, velger jeg ut hhv russisk og bks, i to omganger, slik at jeg kan lese hver språkspesifikk konkordanse for seg. En nærlesning av konkordansen, som beskrevet i 1.2.6.1, lar meg sortere bort irrelevante funn, og jeg står igjen med frekvensen for utelattelse av kopulaverb/hjelpeverb/annen bruk av *er*.

Videre behandler jeg funnene statistisk, slik det er beskrevet i metodekapittelet.

5.4.2 Underhypotesene

Når jeg skal undersøke frekvensen av utelatte kopulaverb på lavere nivå, må jeg i tillegg til korreksjon: *er* spesifisere at jeg søker blant innlærere som har avlagt *Språkprøven*, og derved befinner seg på lavere nivå, relativt sett. Igjen gjør jeg ett søk per språk. Deretter gjentar jeg nærlesningen av det enkelte treff for å sortere ut irrelevante eksempler, og står igjen med sammenlignbare tall.

Hva gjelder underhypotese to, som foreslår at det på høyere nivå er setningskompleksitet, heller enn morsmålstransfer, som er årsaken til utelatt kopula eller hjelpeverb, er det vanskelig å formulere et søk som vil spesifisere konteksten så nøyte som til en kompleks setning. Her blir nærlesing eneste måte å få fram tall på. Jeg bruker altså kriteriene for en kompleks setning, og sorterer funnene etter dem. Jeg står igjen med tall for kopula-utlatelser i hhv enkle og komplekse setninger.

5.4.2.1 Utvikle og teste nye hypoteser

Med frekvensen for et gitt fenomen i en gitt gruppe, kan man benytte seg av søkeverktøyets kolligasjonsmuligheter for å fordype seg videre i funnene. Det er mulig å lage 34 ulike kolligasjoner av enhver konkordans, og sortere funnene etter så ulike variabler som oppholdstid, feiltyper, bruk av språket, alder og andre. Noen nye kolligasjoner av funnene fra hovedhypotesen viser for eksempel at resultatet for russisk har M som vanligste feilkategori, at innlærerne i hovedsak kommer fra kommunale norskkurs, mange praktiserer norsk daglig og har sosial omgang på jobb/skole, men bare ca. halvparten bruker norsk på fritiden. Med andre ord er det mange muligheter for å gå dypere inn i funnene og se etter andre årsakssammenhenger.

5.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg lagt frem avhandlingens tre hypoteser, i all hovedsak framkommet ved direkte kontakt med materialet og annen empiri, og fremgangsmåten for selve søket. I kapittel 5 presenterer jeg resultatet av søkene i databasen, og behandler funnene med tanke på å teste hypotesene.

6. Presentasjon og analyse av funnene

I dette kapitlet vil jeg presentere og oppsummere funnene og analysere dem kvantitativt ved hjelp av statistiske og teoretiske verktøy, og kvalitativt ved hjelp av oversettelse/sammenligningsmetode og nærlesing av hele tekster. Sammenligningen av disse resultatene med resultatene fra den kvantitative analysen vil være sentral i konklusjonen.

6.1 Kvantitativ del

Min analyse vil i første omgang ta for seg tallene som kommer frem, altså en relativ og absolutt frekvensanalyse, som i bunn og grunn er sluttproduktet fra ASK, men satt sammen av flere søk, enkelte manuelle opptellinger og en utsiling av irrelevante treff. Deretter analyserer jeg overføringsverdien til den virkelige og anvendte verden ved hjelp av en statistisk signifikansanalyse, og til sist holder jeg funnene sammen med kriteriene i Jarvis og Pavlenkos modell som beskrevet i kapittel 1, teori, for å bestemme morsmålstransfer.

6.1.1 Søkeresultater

Primærsøket mitt i ASK har som nevnt vært *er+korr*. Når jeg velger funksjonen *vis kolligasjon*, får jeg opp følgende tabell som viser resultatet av et søk i hele databasen, altså blant alle ti språk, sortert på frekvens.

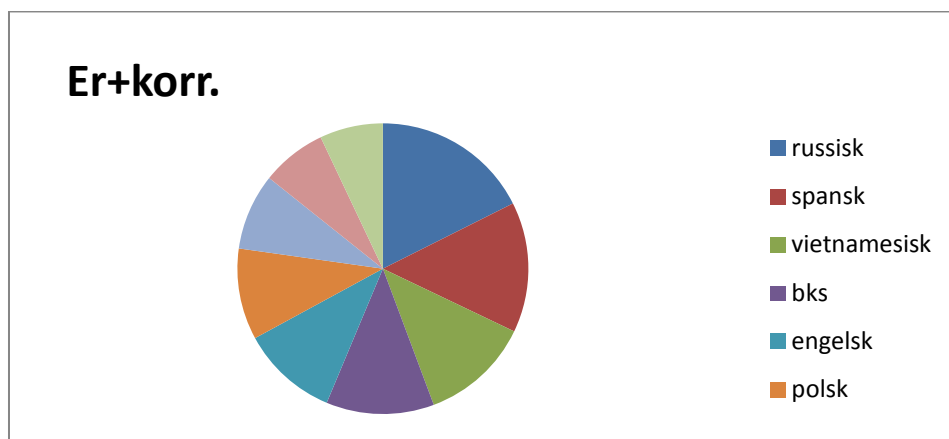
match	absolutt	relativ
lang	frekvens	frekvens
☐ russisk	85	0.16441
☐ spansk	70	0.13540
☐ vietnamesisk	59	0.11412
☐ serbokroatisk	58	0.11219
☐ engelsk	52	0.10058
☐ polsk	49	0.09478
☐ albansk	41	0.07930
☐ tysk	35	0.06770

☐	nederlandsk	34	0.06576
☐	somali	34	0.06576

Tabell 5.1

Søket gir 517 treff i 10 forskjellige kolligasjoner, eller språk. Det fremkommer at russisk har den høyeste frekvensen av korrigert *er*, med 85 tilfeller og en relativ frekvens på 16 %.

Spansk kommer på andreplass, og bks kommer på fjerdeplass med 58 tilfeller og en relativ frekvens på 11 %. Foreløpig tyder altså tallene på at HA peker på noe virkelig.

Tabell 5.2

Dette søket inkluderer, som nevnt, alle kontekster der teksten har blitt korrigert enten for feil verb eller manglende verb, til *er*.

6.1.2 Sortering og siling

Det nødvendigvis en siling av resultatet slik at jeg sitter igjen med bare de treffene som er korreksjoner av manglende finitt verb *er*, altså tilfeller der koderen har ment at riktig norsk språkbruk i det aktuelle tilfellet ville være å erstatte en tom verbplass i ordstillingen med enten kopula eller et annet uttrykk med *er* (for eksempel hjelpeverb eller eksistensielt *er*). Det relativt lave antallet forekomster muliggjør en gjennomlesing både av hver enkelt forekomst, og hver enkelt tekst forekomsten står i. Her sorterer jeg altså ut irrelevante treff, for eksempel setninger der verbformen er korrigert fra *blir* til *er*. Dette er mer en semantisk eller tekstgrammatisk korreksjon enn en syntaktisk, og har ikke sammenheng med utelatelse av koplaverb/ hjelpeverb/ annen bruk av *er*, som jeg ser etter.

H0511 *Men jeg tror alle blir enige med meg hvis jeg sier at det er umulig å leve uten venner.*

Det kan være mange grunner til at informanten har brukt *blir* i stedet for *er* her. Det kan være et forsøk på å uttrykke noe hypotetisk (hvis jeg hadde sagt det, ville de ha vært enige med meg). Å *være enig med noen* er et verb på russisk, og i denne teksten ville det tilsvare ”kommer til å være enige med meg”, altså en sammensatt fremtidskonstruksjon. Kanskje har *blir* lydlikhet med *будет* (*budet*), framtidsformen av *быть*, som betyr *blir*? Det er i alle fall ikke eksempel på en setning der man har utelatt kopula, hjelpeverb eller annen bruk av *er*, og jeg sorterer den bort.

Når slike treff er sortert ut, sitter jeg igjen med 60 treff fra de russiskspråklige informantene og 17 fra bks-informantene. Søket generer altså tall som illustrerer en forskjell mellom språkene, og i tillegg en forskjell som er i tråd med min hypotese. Ved hjelp av den operasjonaliserte definisjonen på en enkel versus en kompleks setning (se 4.5.2.1) deler jeg de relevante treffene videre inn etter setningskategori. De endelige tallene kan leses ut av skjemaet nedenfor, der treffene er kategorisert nærmere etter språk, setningstype og hvorvidt det dreier seg om *Test i norsk (høyere nivå)* eller *Språkprøven*. Tallene viser til antall forekomster, og prosenttallet står i parentes.

6.1.3 Frekvensopptelling

Hovedhypotese

		Russisk		Bks	
Totalt antall utelatt		60(100 %)		17(100 %)	
kopula/hjelpeverb/er					
Høyere nivå	Språkprøven	20 (33 %)	40(67 %)	6 (35 %)	11 (65 %)

Underhypotese

		Russisk		Bks	
Utelatt <i>er</i> i kompliserte setninger		43		12	
Høyere nivå	Språkprøven	15	28	3	9
Utelatt <i>er</i> i enkle setninger		17		5	
Høyere nivå	Språkprøven	5	12	3	2

Tabell 6.3

Her ser man altså at blant de russiskspråklige informantene gjøres 33 % av de ukorrekte utelatelene på *Test i norsk (høyere nivå)*, mens 67 % gjøres på *Språkprøven*. Bks-språklige informanter fra gruppen *Test i norsk (høyere nivå)* utelater kopula i 35 % av sin språkgruppes utelatelser totalt, mens informantene fra *Språkprøven* står for 65 %. Videre ser man at 43 av 60 utelatelser i den russiskspråklige gruppen skjer i komplekse setninger. Det tilsvarende tallet for den bks-språklige gruppen er 12 av 17. Disse funnene støtter Haglands hypotese om at den komplekse ytringskonteksten kan være ansvarlig for at presens kopula utelates blant russiskspråklige innlærere også etter at trekket er tilegnet (Hagland 2005). I tabellen står også antall utelatelser per testtype og setningstype.

6.1.4 Er dette representativt for performansen?

Kritikerne av feilanalysen som teoretisk modell hevdet at det ikke var nok å se på feilene, man måtte se på hele performansen (ref kapittel 1.2.4) i mellomspråket, og dette resultatet kan virke litt nærsynt. Spriket egentlig ikke er så stort fra 60, som er høyeste antall forekomst av kopula utelatelser hos de russiske informantene til 17 treff hos bks-informantene, hvis man skal ta høyde for hvor stor del dette utgjør av hele performansen. Spørsmålet blir da hva man egentlig *kan* si på bakgrunn av en frekvensopptelling av feil. Selv om det første tallet er mer enn dobbelt så høyt som det siste tallet, er begge lave sett i sammenheng med det totale antallet riktig brukte kopula. For å sette tallene i perspektiv gjør jeg i tillegg et søk på hvor mange riktige forekomster av *er* det finnes i de samme tekstene. Summen av riktig og feil brukt *er* gir et totaltall for obligatoriske kontekster der *er* bør forekomme, og jeg kan regne ut prosentvis feil bruk. Prosenttallet vil vise hvor stor andelen feil faktisk er sammenlignet med antallet riktig brukte *er*.

Illustrert ved samme type kolligasjonstabell som ovenfor, ser vi her andelen ukorrigert bruk av *er*, sortert etter absolutt frekvens.

	match lang	absolutt relativ frekvensfrekvens
☐	engelsk	2892 0.14225
☐	polsk	2798 0.13763

☐	tysk	2714	0.13350
☐	serbokroatisk	2543	0.12509
☐	spansk	2318	0.11402
☐	nederlandsk	2236	0.10999
☐	russisk	2230	0.10969
☐	albansk	1054	0.05184
☐	vietnamesisk	808	0.03974
☐	somali	737	0.03625

Tabell 5.4

Det viser seg da at de russiskspråklige informantene har brukt ordet *er* riktig til sammen 2230 ganger i de hundre tekstene de er representert med, og bks-informantene har brukt *er* riktig 2543 ganger⁵¹. Jeg sorterer treffene på den enkelte informant slik at jeg sitter igjen med antall riktig brukt kopula og antall ukorrekt utelatt kopula per informant på begge nivåer. Det er for mange treff til å lese gjennom alle, men en kjapp gjennomlesing viser at ca 10 av treffene for de russiskspråklige informantene har blitt korrigert fra *er* til noe annet. For de bks-språklige informantene er dette tallet rundt 25. Fordi jeg ikke har det nøyaktige tallet, og fordi det er så lavt, velger jeg å ikke trekke det fra antall totalt brukte *er*.

Inkludert tallene for riktig bruk ser tabellen for feilprosent slik ut, og søylediagrammet under illustrerer antall utelatelse etter sortering på relevans.

Forhold mellom	Russisk		Bks	
korrekt/utelatt <i>er</i>				
Totalt antall obligatoriske kontekster for <i>er</i>	2295		2560	
Feilprosent(utelatt/oblig.)	60/2290	2,62 %	17/2560	0,66 %

⁵¹ Begge gruppene viser korrekt bruk av *er* godt over gjennomsnittet av informantene fra alle de ti språkgruppene, og skiller seg ikke nevneverdig fra hverandre i faktisk bruk av verbet. De overraskende lave tallene i nederste del av tabellen ansporer imidlertid til tanker om unnvikelsesstrategier, og til Schachters påvisning av feil i feilanalysen, om hvordan ting som blir utelatt noen ganger ikke kan identifiseres i en feilanalyse, men selve utelatelsen er et tilfelle av tverrspråklig innflytelse (Schachter, 1974). Det ligger dessverre utenfor det jeg kan inkludere i denne undersøkelsen, men utgjør muligens interessant materiale for en annen undersøkelse av TVI.

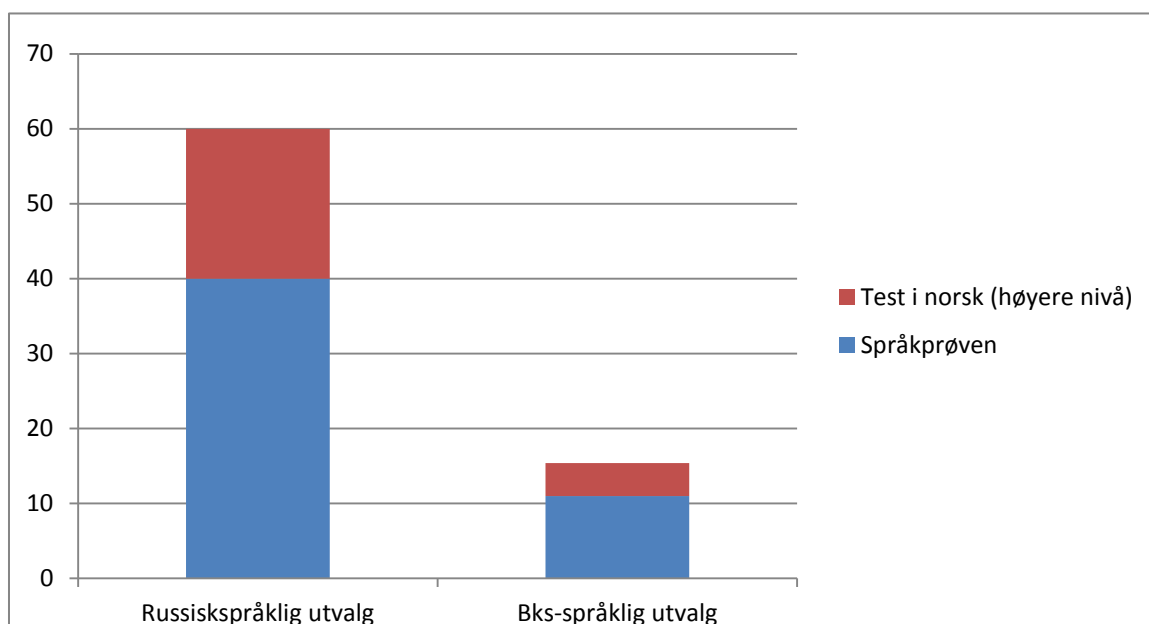
alle nivå

Feilprosent (utelatt/oblig) 20/1503 1,33 % 6/1560 0,38 %

Høyere nivå

Feilprosent (utelatt/oblig) 40/787 5,08 % 11/1000 1,10 %

Språkprøven

Uttrykt i prosent innebærer dette at *er* er brukt feil i 2,62 % av de obligatoriske kontekstene og riktig i 97,48 % av tilfellene for russere. Bks-informantene, som vi sammenligner de russiske informantene med i denne undersøkelsen, viser en ukorrekt utelatelse av *er* på bare 0,66 %, og altså 99,44 % korrekt performanse.

En problemstilling som melder seg ved en nærmere kikk på dataene er fordelingen av forekomstene på utvalget. Det er 200 tekster fra hver språkgruppe, og 100 tekster på hvert nivå. Er det én, eller noen få, studenter som har gjort alle feilene? En gjennomgang av treffene viser at blant de 200 russiskspråklige informantene er det 15 informanter fra *Test i norsk (høyere nivå)* som er tagget for utelatt *er*, og 23 informanter på *Språkprøven*. Ingen av dem har mer enn fire feil hver, de fleste bare én eller to. Blant bks-informantene er det bare fem av 100 informanter fra *Test i Norsk (høyere nivå)* og 10 av 100 på *Språkprøven* som er tagget for utelatt *er*, og her har ingen mer enn to feil hver. For å systematisere funnene, setter jeg opp en tabell med antall feil, antall riktige og summen av feil og riktig bruk, som tilsvarer det totale

tallet mulige er per tekst. Følgende utdrag av tabellen illustrerer fordelingen av forekomstene. Resten av tabellen finnes i appendiks 5 og 6.

Kandidat	Antall riktig	Totalt antall	Antall feil	Feil/total	Feilprosent av total
s0506	13	13	0	0/13	0,00 %
s0507	0	0	0	0/0	0,00 %
s0508	9	10	1	1 av 10	10,00 %
s0509	1	2	1	1 av 2	50,00 %
s0510	5	5	0	0/5	0,00 %
s0511	12	12	0	0/12	0,00 %
s0512	9	11	2	2 av 11	18,18 %
s0513	13	13	0	0/13	0,00 %
s0514	8	8	0	0/8	0,00 %
s0515	3	3	0	0/3	0,00 %
s0516	7	7	0	0/7	0,00 %
s0517	11	11	0	0/11	0,00 %
s0518	6	6	0	0/6	0,00 %
s0519	8	8	0	0/8	0,00 %
s0520	8	9	1	1 av 9	11,11 %
s0521	4	4	0	0/4	0,00 %
s0522	12	12	0	0/12	0,00 %
s0523	4	6	2	2 av 6	33,00 %
s0524	6	6	0	0/6	0,00 %
s0525	8	9	1	1 av 9	11,00 %
s0526	2	2	0	0/2	0,00 %
s0527	6	6	0	0/6	0,00 %
s0528	4	8	4	4 av 8	11,00 %
s0529	2	2	0	0/2	0,00 %

Tabell 5.5

Dette betyr flere ting. For det første kan vi slå fast at majoriteten av informantene, på begge språk, ikke utelater kopulaverb, hjelpeverb eller andre betydninger av *er* i det hele tatt i tekstene sine. Videre, at i tekstene som er tagget for utelatte kopula finner man i all hovedsak mer enn, eller som et minimum like høy andel riktig bruk av *er* i presens som utelatelse av *er*.

Hvis man bare ser på de rene tallene, kan man lese det som at russiskspråklige informanter gjør feil mer enn tre ganger så ofte som bks-informantene, henholdsvis 60 mot 17 forekomster av ukorrekt utelatt *er*. Når man ser på feilprosenten, altså antall utelatte mot antall riktige forekomster, forteller resultatene oss at det er en noe større forskjell, en feilprosent på henholdsvis 2,62 % i den russiskspråklige gruppen mot 0,66 % i gruppen av bks-språklige.

De foreløpige konklusjonene man kan trekke er at bruken av kopula/hjelpesverb/annen bruk av *er* ser ut til å bli mye mer frekvent på høyere nivå for undersøkelsens to språk. Det er interessant, men en tråd jeg ikke kan nøste videre på her. Det kan for eksempel være knyttet til noe så enkelt som tekstenes lengde.

For å få et videre innblikk i hvordan kopulautelatelsen arter seg i totalperformansen, vil jeg til sist i dette kapitlet gjøre en kvalitativ analyse av én tekst fra hvert språk, der jeg ser på forekomsten av korrekt brukt *er* opp mot utelatt *er* i hele teksten.

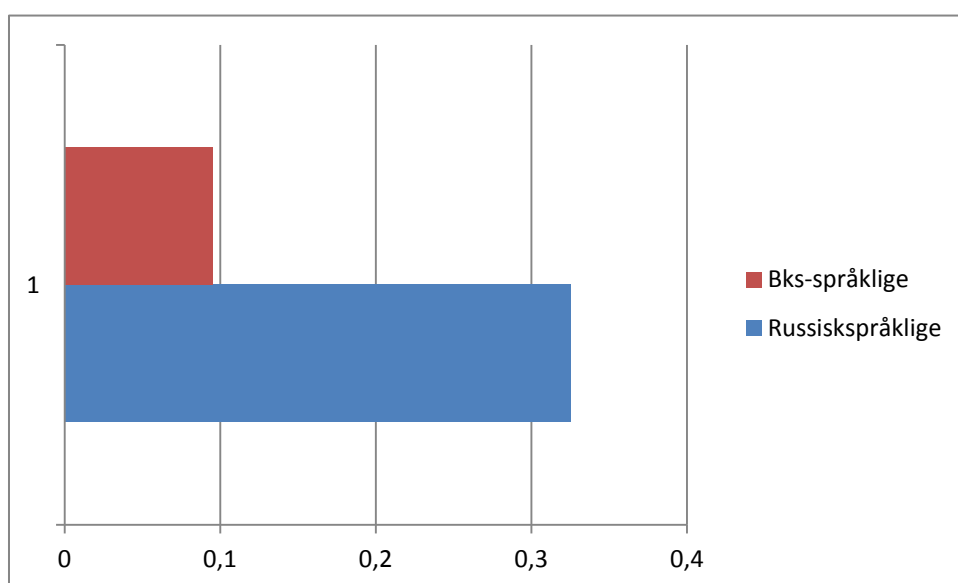
6.1.5 Statistikk

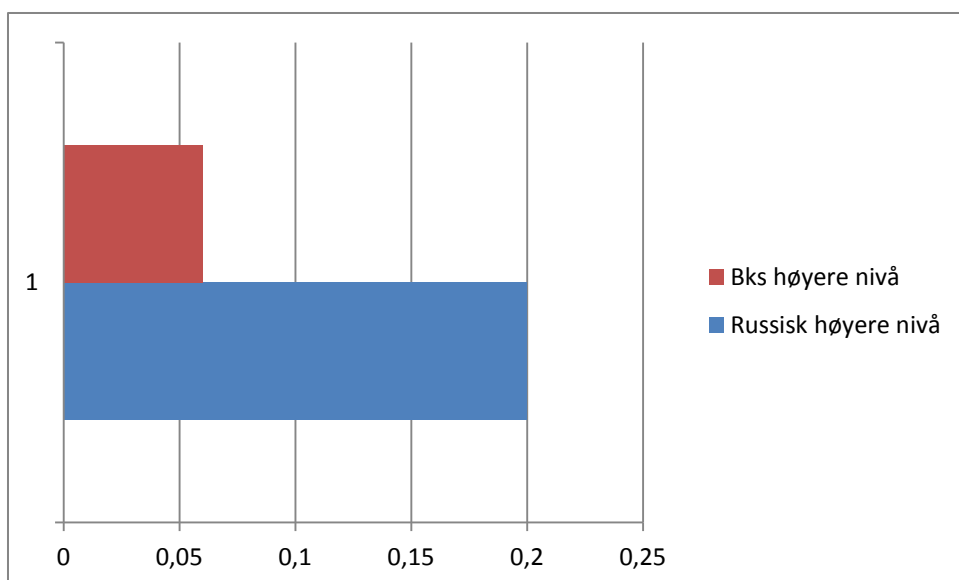
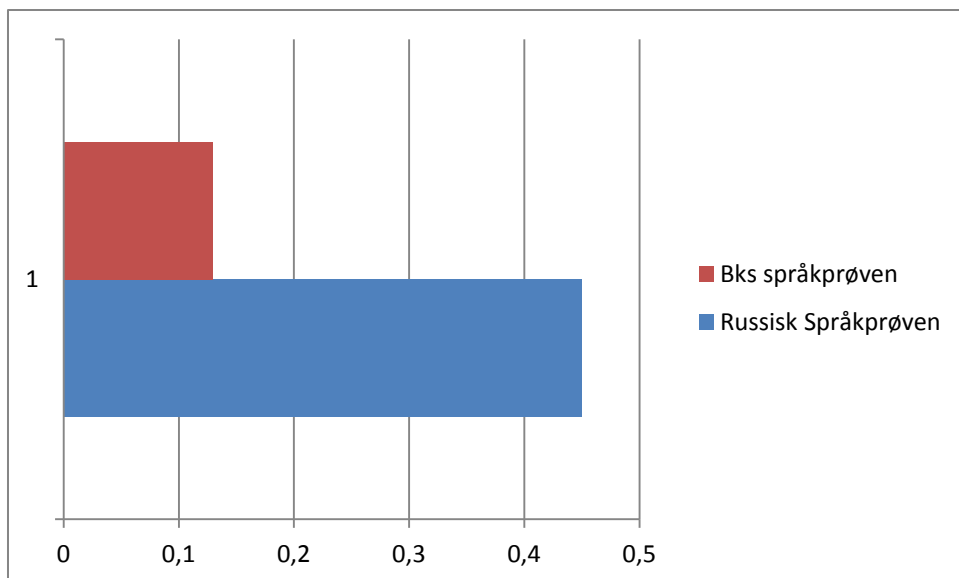
For å kunne si noe om hvorvidt resultatet er generaliserbart, og eventuelt hvor generelle funnene er, må jeg undersøke funnenes statistiske signifikans. Kan man i det hele tatt si at det er påvist en forskjell mellom de to gruppene som er testet?

6.1.5.1 Gjennomsnittlig antall feil

Forskjellen i gjennomsnittlig antall feil representeres ved grafene nedenfor.

Frekvensopptellingen så imidlertid ut til å indikere at det var forskjellige resultater på de to testnivåene som databasen omfatter. Jeg viser derfor først en graf for de to språklige utvalgene inkludert begge testnivåene, deretter separate grafer for *Språkprøven* og *Test i norsk (høyere nivå)*. Her ser man at de russiskspråklige informantene som gruppe i snitt hadde 0,325 ukorrekt utelatte *er*, mens bks-informantene hadde 0,095 i gjennomsnitt.

6.1.5.2 Feilprosent og standardavvik

Videre ser jeg på gjennomsnittet av antall feil fordelt på antall informanter for de ulike gruppene, undersøker standardavviket og etablerer et konfidensintervall.

Russiskspråklige informanter

Russ. kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk	feil%
Total	2230	2290	60	60/2290	
Gjennomsnitt	11,15	11,45	0,325	0,03	3,09 %
Standardavvik			0,73		7,89 %
Konfidensintervall			0,11		

Bks kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk	feil%
Total	2543	2560	17	17/2560	

Gjennomsnitt	12,715	12,8	0,095	0,01	0,91 %
Standardavvik			0,31		4 %
Konfidensintervall			0,05		

Gjennomsnittlig feilprosent for den russiskspråklige gruppen er 3,09 % med et standardavvik på hele 7,89 %, det vil si 0,73 feil unna gjennomsnittet. Gjennomsnittlig feilprosent blant de bks-språklige informantene er 0,91 %, og standardavviket er 4 %, eller 0,31 feil.

6.1.5.3 Korrelasjonstest

En enkel korrelasjonstest av alle resultatene samlet gir resultatet 0,4. Det er et middels sterkt positivt korrelat, og viser ikke til noen signifikant forskjell i performansen til de to gruppene.

Korrelasjon totalt	0,04
Korrelasjon høyere nivå	-0,01
Korrelasj språkprøven	0,05

Som i gjennomsnittsberegningen er det grunn til å dele opp materialet ytterligere og se på korrelasjonen mellom informantene på høyere og lavere nivå i separate korrelasjonstester. Resultatet blir da -0,01 for informantene som har tatt *Språkprøven*, og 0,05 for informantene som har tatt *Test i norsk (høyere nivå)*. Det er ett svakt positivt og ett svakt negativt korrelat, noe som ikke indikerer noen forskjell mellom performansen fordelt over hele gruppen. Denne testen gir med andreord ingen indikasjoner på at vi har intergruppeheterogenitet.

6.1.5.4 T-test og konfidensintervall

I 6.1.5 påviser jeg en forskjell i gjennomsnittlig feilprosent. For å finne ut om den observerte forskjellen er signifikant (eller et resultat av tilfeldigheter eller feil i utvalget) regner jeg ut konfidensmarginene, som er det statistiske "slingringsmonnet" for feil. Det blir 0,13 for det russiske utvalget. Dette tallet antyder at variasjonen innen utvalget er stor. Utvalget er antakeligvis ikke representativt for befolkningen. For å kunne generalisere fra dette utvalget måtte jeg hatt flere informanter, slik at den enkelte informant med høy feilprosent ikke gir et så høyt standardavvik. Dette svekker vurderingen av intragruppehomogenitetskriteriet noe.

Konfidensmarginen for gruppen med bks-språklige gir derimot et konfidensintervall innenfor 0,05-konfidens, noe som tyder på at gruppen er mer konsistent og representativ for populasjonen. En t-test gjort på 0,05 signifikansnivået viser at gjennomsnittsskåren for de russiskspråklige informantene, 0,035 mot bks-informantenes 0,010, utgjør en statistisk signifikant forskjell. Konfidensintervallet for utvalgssnittet er 0,023 - 0,048 for russerne og

0,004 - 0,015 for bks-gruppen. Det betyr at maksimumsverdien for bks-gruppen er langt under minimumsverdien for den russiskspråklige gruppen. Når forskjellen er signifikant på 0,05-nivået, kan man være 95 % sikker på at resultatene er representative for populasjonen av russisktalende og bks-talende, og det er 95 % sannsynlighet for at feilskåren for russiskspråklige informanter er signifikant større enn feilskåren for bks-språklige informanter.

Russiskspråklige informanter

Feilfrekvens		
Gjennomsnitt:	0,035	
St.avvik	0,090	
Konf. margin	0,013	
	Minimum	Maximum
Konf.intervall	0,023	0,048

Bks-språklige informanter

Feilfrekvens		
Gjennomsnitt:	0,010	
St.avvik	0,041	
Konf. margin	0,006	
	Minimum	Maximum
Konf.intervall	0,004	0,015

6.1.5.5 Statistisk konklusjon

De statistiske testene viste altså litt blandede resultater. På samme tid som frekvensopptellingene virket tydelige, tydet resultatet av standardavviksberegningen på at kriteriet for intragruppehomogenitet ikke var til stede i utvalget av russiskspråklige informanter. Det er en konsekvens av at variasjonen var svært stor mellom medlemmene av den russiskspråklige gruppen, noe som igjen indikerer at utvalget ikke er tilstrekkelig representativt til å generaliseres til hele populasjonen. Men frekvensopptellingen støtter hypotesene, om man ser på absolutte tall, og også gjennomsnittsberegningen og tallet på feilprosent viser en forskjell mellom gruppene som er statistisk signifikant.

6.2 Kvalitativ del

6.2.1 Fortolkning av funnene

Selv om den enkelte språktekst i ASK er kodet og på en måte ferdig fortolket, tar jeg den frihet å vurdere enkelte av setningene markert for ukorrekt utelatt *er* på ny, kanskje spesielt de tilfellene som virker litt uklare, og ikke som opplagte tilfeller av utelatt *er*. Jeg velger så langt mulig å fortolke funnene etter et prinsipp om at innlærernes IL skal anses som så korrekt som mulig i sin opprinnelige form. Det medfører en fortolkning av funnene som tilsier at den

minst mulige endringen jeg kan gjøre for å oppnå en målspråksakseptabel setning, vil være å anse som den beste fortolkningsmuligheten.

I mange av eksemplene fra bks-informanter er det ikke entydig at de har villet skrive en predikativ setning. Selinker (1972:42) sier også at enkelte feil er vanskelige å kategorisere som den ene eller andre typen. Jeg vil med eksempler vise noen tilfeller der det kan være bedre for tolkingen av funnene om man gir seg tid til å se på hvilke andre mulige strukturer enn utelatt er som kan ligge bak uttrykket i informantenes norske IL.

Eksempel 16 i 6.2.2.2 kan leses

Det er veldig fint å ha venner som er nordmenn.

men man kan for eksempel også tolke den som et forsøk på å skrive

Det er veldig fint å ha (slike) venner som nordmenn,

eksempelvis i betydningen tolerante og imøtekommende.

Bks-eksemplene sett under ett gir inntrykk av uklarhet rundt syntaktiske regler mer enn ren kopulautelatelse, mens de russiske informantenes eksempler er tydeligere.

s0528 Min datter / |uenig med meg fordi hun synes at troll bor i tonnelen .

h0323 Å være sosial angasjert / | veldig viktig for mennesker .

h0290 Det som er viktig / | at man må føle hvis han kan bruke mobiltelefon eller nei .

Hos de russiskspråklige informantene framstår setningene ofte noe ryddigere, mer i henhold til norske syntaktiske regler med unntak av utelattelsen av *er*⁵². Selvfølgelig forekommer det variasjon i begge språkgruppene, men det er langt flere tydelige kopulautelatelser i de russiske informantenes tekster.

⁵² Forskjellen på beherskelsen av syntaktiske regler hos russiske læringer og BKS-innlærere er kuriøs, og ville vært et interessant tema å studere. Stemmer det at de russiske informantenes tekster har færre syntaktiske feil, og i så fall hvorfor? Kan det være transfer av læringsstrategi, eller forskjeller i de to landenes relative avstand mellom skriftspråk og talespråk?

Russisk, og i litt mindre grad bks, har en rekke halvkopula, hvorav mange tilsvarer de norske som-uttrykkene. Hagland anfører følgende eksempel fra ASK i sin masteroppgave

Jeg opplever den norske samfunnen veldig fredelig og ærlig

og foreslår at det er to mulige utelatelser innlæreren kan ha foretatt:

1. *Jeg opplever den norske samfunnen [som] veldig fredelig og ærlig,*

eller

2. *Jeg opplever [at] den norske samfunnen [er] veldig fredelig og ærlig.*

Hagland mener at alternativ 1 mest sannsynlig er det informanten har villet skrive, ”i og med at (...) subjunksjonen ikke er uttrykt”. Den tilsvarende russiske setningen ville vært oversatt med halvkopulaet oppleve som pluss instrumentalispredikstiv (som vi ikke har realiseringsmuligheter for på norsk). Jeg anser det som sannsynlig at kopulautelatelse i denne typen uttrykk også kan indikere TVI for et tilfelle der morsmålet uttrykker et trekk morfologisk som målspråket uttrykker syntaktisk (og til dels semantisk).

6.2.2 Typologis basert analyse

Denne delen vil bestå av en nærlesing av enkelte av funnene, samt av to hele tekster, en fra hver språkgruppe. Som i 3.7 følges eksemplene, om ikke alle så i hvert fall noen, av en oversettelse til kildespråket og en grammatisk annotert og oversatt versjon av denne igjen. Jeg kommenterer funnene i tråd med den funksjonelle typologiske analysen og språksammenligningen fra kapittel 3, og peker på mulig evidens for TVI gjennom å trekke frem eksempler på tverrspråklig performansekongruens, Jarvis og Pavlenkos tredje kriterium for TVI. Eksemplene er gruppert a) etter språk, og b) etter kontekster den ukorrekte utelattelsen forekommer i; enkle eller komplekse setninger. Bokstaven *h* først i informantkoden betyr at teksten er hentet fra *Test i norsk (høyere nivå)*, mens *s* betyr at den er hentet fra *Språkprøven*. Tegnet || markerer stedet der koderen har indikert ukorrekt utelattelse av *er*⁵³.

6.2.2.1 Forekomster av ukorrekt utelatt er blant de russiskspråklige informantene

I enkle ytringer er det relativt lite utelattelse blant de russiskspråklige informantene på høyere nivå, bare 5, men hele 14 på *Språkprøven*. Det kan se ut som om både innskutte setninger,

⁵³ I appendikset oppsummerer jeg eksemplene, inndelt etter språk, setningstype og testnivå.

infinitivsetninger og inversjoner gjør konteksten litt vanskeligere, og bidrar til utelatelse. Det samme gjelder ytringer som kombinerer inversjoner og de andre typene, se eksempel 3 og 4.

2. (h) Dette , tror jeg , || en av de grunnene til at nordmen er så opptatt av problemer med overvekt .

Я думаю, что это одна из причин того, что норвежцы
Ja dumaju, čto èto odna iz pričin togo, čto norvežcy

Jeg^{+nom} tror^{+1.p.sg}, at dette^{+n.sg.nom} en^{+f.sg} av grunner^{+gen.pl} det^{+gen.sg}, at nordmenn^{+nom.pl}

так заняты проблемой излишнего веса.
tak zanjaty problemoj izlišnego vesa

så opptatt^{+nom.pl} problem^{+inst.sg} overflødig^{+gen.sg} vekt^{+gen.sg}

I eksempel 2 har informanten fått med *er* i leddsetningen, mens det glipper i den innskutte hovedsetningen. Det er et godt eksempel på variasjon, ikke bare innenfor ett språklig utvalg, men i en enkeltinformants tekst og til og med i samme setning.

Som nevnt ovenfor blir ytringer mer komplekse ved inversjon, for eksempel etter tematiserte adverbialfraser eller småsetninger, som i eksempel 3 og 4.

3. (h) Etter min mening , || årsaken til slik situasjonen funnet i norsk histori : alt begynte i året da olje ble oppdaget .

4. (h) Å være sosial engasjert || veldig viktig for mennesker .

Быть социально ангажированным очень важно для человека

Byt' social'no angažirovannym očen' važno dlja čeloveka

Være sosialt^{+n.sg} engasjert^{+inst.sg} svært viktig^{+n.sg} for mennesket^{+gen.sg}

Eksempel 4, fortolket som maksimalt korrekt i sin opprinnelige form, mangler *er* for å være en akseptabel norsk ytring. Men en målspråksriktig ytring ville nok benyttet en konstruksjon med foreløpig subjekt i tillegg til *er* for å oppnå en tema-remastruktur i stedet for en ytring med det nye elementet fremst i setningen.

I eksempel 5 er hjelpeverbet før passivt partisipp utelatt i en enkel setning. Det kommer flere eksempler på utelatelse av hjelpeverbet *er* i de mer komplekse setningene.

5. (h) Også de alle || frita fra jobb 1,5 år, til å oppdra barn

I materialet fantes et par eksempler på bindestrekskopula, som jeg også nevner i kapittel 3.

21. (s) Han ofte sa til mora : Du mamma || sammen med pappa , Bente || sammen med Kristofer og jeg er alene (da kan de kjøpe en liten hund til meg .)

Он часто говорил матери: Ты, мама, вместе с
On často govoril materi: Ty, mama, vmeste s
Han+nom. ofte sa+fort.m.sg til mora+f.dat.sg: Du+nom, mamma+nom, sammen med

папой, Бэnte вместе с Кристофером, а я - один (...).
papoj, Bente vmeste s Kristoferom, a ja- odin (...)
pappa+m.inst.sg, Bente sammen med Kristofer+m.inst.sg, og jeg+nom – alene+m.nom.sg

Det er interessant å se at den eneste forekomsten av *er* som forekommer i informantens norske IL-setning i eksempel 2, blir gjengitt med bindestrek i den russiske oversettelsen. De to utelatelene gjelder kopula både i andre- og tredjeperson entall. Også i eksempel 22 uttrykkes kopula eksplisitt som bindestrek. Her oversettes det med bindestrek + **это** (*èto*)(dette).

22. (s) Norsk natur - stor verdi i Norge og det er bra at nordmenn forstår det .

Норвежская природа - это ценность Норвегии, и хорошо, что
Norvežskaja priroda- èto cennost' Norvegii, i horošo, čto
Norsk+f.nom.sg natur+f.nom.sg – det+n.nom verdi+m.nom.sg Norge+m.gen.sg, og bra+n.nom, at

норвежцы это понимают
norvežcy èto ponimajut
nordmenn+m.nom.pl det+n.nom forstår+3.p.pl

Eksempel 23-28 er, i en norsk2-lærers øyne, veldig klassiske og forventede russiske utelatelser av *er* før adjektiv (23-26) og preposisjonsfraser (27 og 28).

23. (s) Jeg || gift med norsk mann .

24. (s) Min datter || uenig med meg fordi hun synes at (...)

Моя дочь с мной не согласна, потому что она
Moja doč' s mnoj ne soglasna, potomu čto ona
Min+f.nom.sg datter+f.nom.sg med meg+1.p.sg.inst ikke enig+f.nom.sg, fordi at hun+nom

думает, что ...
dumaet, čto...

synes+3.p.sg , at (...)

25. (s)Men natura || veldig vakker !

Но природа прелестная!

No priroda prelestnaja

Men natur+f.nom.sg vakker+f.nom.sg

26. (s) Det er frisk luft , veldig høye fjeller , reine innsjøer og jeg || veldig glad at jeg bor i Norge , og har gode venner .

(...) я очень рад, что я живу в Норвегии (...)

(...) ja očen' rad, čto ja živu v Norvegii (...)

Jeg+nom svært glad+m.nom.sg, at jeg+nom bor+1.p.sg i Norge+f.lok.sg

27. (s) Den teksten || fra boka ” Klar til Norge ” .

Текст из книги «Готов к Норвегии»

Tekst iz knigi "Gotov k Norvegii"

Tekst+m.nom.sg fra bok+f.gen.sg "Klar+m.nom.sg til Norge+f.dat.sg

I eksempel 30 ser man noe som ser ut som utelatt *er*, men kanskje ikke er det likevel.

Uttrykket å *være glad i* er et verb på russisk, *любить (ljubit')* . Om innlæreren oppfatter glad i på norsk som et verb kan kravet om et finitt verb ses på som oppfylt i eksempel 30.

30. (s) Danske liker å sitte på restaurant eller på kaffe , svenske liker å spasere i byen mens norske || glad i natur .

Датчаные любят сидеть в ресторанах и кафе, шведы

Datčany ljubjat sidet' v restoranah i kafe, švedy

Dansker+m.nom.pl liker+3.p.pl sitte på restauranter+m.lok.pl og kafé+ubøyd, svensker+m.nom.pl

любят гулять по городу, а норвежцы любят природу.

ljubjat guljat' po gorodu, a norvežcy ljubjat prirodu

liker+3.p.pl gå i byen+m.dat.sg og nordmenn+m.nom.pl liker+3.p.pl naturen+f.akk.sg.

Etter innskutte setninger og inversjoner glipper det også for enkelte informanter fra *Språkprøven*. Eksempel 31 og 32 mangler *er* etter innskutt setning. Ytringene er litt utydelige, i og med at de innskutte setningene ikke er skilt ut med komma, kan man også se for seg leddsetninger med skjult *at*, slik at *er* mangler inne i en leddsetning.

31. (s) Dette synes jeg || veldig viktig for å redusere bilulykker .

32. (s) Det var ikke lett å bo i Norge , til og med 80 år siden , og det synes jeg || hoved grun hvorfor nurmen er rolig og de alltid vil hjelpe hvis du spør om hjelp .

I materialet fant jeg mange kompliserte strukturer og *er*-utelatelser i tilknytning til komplekse setninger, og noen av eksemplene følger her. Analysen viser imidlertid også mange utydelige eksempler på tilsynelatende utelatt *er*. De aller fleste språk kan uttrykke et gitt meningsinnhold på flere måter, strukturelt sett⁵⁴, og en nærlesing av treffene fra databasen viser at ikke alle eksemplene nødvendigvis må fortolkes som setninger med utelatt *er*.

I helsetninger der en leddsetning utgjør komplementet er det flere eksempler på utelatt *er*.

6. (h) En av årsakene til det || at mange unge mennesker etter videregående skole velger å fortsette sin utdanning og bosette seg i byer
7. (h) Viktigste || at man har råd til det man har lyst til
8. (h) Det jeg prøver å si || at mobiltelefon må de som virkelig trenger den og som kan bruke den fornuftig .

I leddsetninger forekommer også flere eksempler på utelatt *er* før adjektiv.

18. (h) De mødre , som har barn som || invalid har en fridag hver uke .
19. (h) Selvfølgelig samtidig kommer økonomiske problemer for staten , særlig nå , når økonomiske situasjon i Russland || så vanskelig .

Конечно, к этому добавляются экономические проблемы
Konečno, k ètomu dobavljajutsja èkonomičeskie problemy
Selvfølgelig⁺ⁿ, til dette^{+n.dat.sg} tillegges^{S+3.p.pl} økonomiske^{+m.nom.pl} problemer^{+m.nom.pl}

государства, особенно сейчас, когда в России такая сложная
gosudarstva, osobenno seičas, kogda v Rossii takaja složnaja
staten^{+n.gn.sg}, spesielt⁺ⁿ nå, når i Russland^{+f.lok.sg} så^{+f.nom.sg} vanskelig^{+f.nom.sg}
økonomisk^{+f.nom.sg}

ситуация.
situacija
situasjon^{+f.nom.sg}.

⁵⁴ Blant annet bygger grammatikkdelen av Test i norsk (høyere nivå) på en oppgavetype som går ut på å uttrykke likt meningsforhold med strukturelt ulike setninger. Det forventes med andre ord at innlærere på høyere nivå mestrer å variere uttrykket sitt, blant annet ved hjelp av ulike strukturer.

I eksempel 20 ser man et eksempel på utelatt *er* i annen betydning enn kopula/hjelpeverb, sannsynligvis tenkt i betydningen *finnes, eksisterer, består*. Ytringen mangler også *det*, ”(...) hvilken forskjell det er mellom våre land.”

20. (h) Jeg kom fra Russland og vil gjerne å fortelle hvilken forskjell || mellom våre land.

På lavere nivå finner man også eksempler på utelatt *er* før leddsetninger..

35. (s) Årsaken til dette || at Tolkien skrev om personer i boka så detaljert .

39. (s) Grunnen ~~er~~ til det || at langs veier står det skilt : " kjør sakte !

Det store flertallet av kopulautelatelsene på lavere nivå finner imidlertid sted inne i leddsetninger, som i eksempel 40-61.

40. (s) Vi kan si at dette || en del av norsk kultur .

Мы можем сказать, что это - часть норвежской культуры.
My možem skazat', čto èto- čast' norvežkoj kultury
Vi+nom kan+1.p.pl si, at det+n.nom- del+f.nom.sg norsk+f.gen.sg kultur+f.gen.sg

41. (s) Hvis du || egoistisk , kan du ikke skape vennskapet .

Если ты эгоист – дружбы ты не найдёшь.
Esli ty ègoist- družby ty ne najděš
Hvis du+nom egoist+m.nom.sg-vennskap+f.gen.sg du+nom ikke finner+2.p.sg.

I eksempel 44 finner vi to korrekt brukte *er*, både et kopula og *er* i foreløpig subjekt, men informanten utelater kopula inne i leddsetningen.

44. (s) De er ikke identisk , det er mange ting som || forskjellige .

Они не идентичны, там много различий.
Oni ne identičny, tam mnogo različij
De+nom ikke identiske+m.nom.pl, der mange forskjeller+n.gen.pl

45. (s) Vi har mange tradisjoner som || like og nesten samme som den norske tradisjonen

I eksempel 45 mangler *er* i en predikativ relativsetning der relativpronomenet er subjekt. Dette gir en veldig kort som-setning, noe som kanskje også kan oppleves som vanskelig?

46. (s) Mennesker tror på disse bildene , og de håper at de hjelper de som || syk , eller de som dødt .
47. (s) Jeg synes at jeg fikk noe opplæring også , fordi barna i Norge || ganske selvstendig , og det er litt uvanlig for meg .
51. (s) Ellers synes jeg at offentlig transport i Norge || alt for dyrt og derfor folk må kjøre sine biler hver dag .

Я, в общем, думаю, что общественный транспорт
Ja, в обščем, думаю, что обščествennyj transport
 Jeg^{+nom}, i øvrig^{+n.lok.sg}, synes^{+1.p.sg}, at offentlig^{+m.nom.sg} transport^{+m.nom.sg}

в Норвегии слишком дорогой.
V Norvegii sliškom dorogoj
 i Norge^{+f.gen.sg} altfor dyr^{+m.nom.sg}.

Eksempel 53 viser nok en gang et tilfelle der det kan være vanskelig å kategorisere noe som ukorrekt utelatt kopula. Som nevnt ovenfor i eksempel 30, er *å være glad i* et verb på russisk, og slett ikke en kopulakonstruksjon.

53. (s) Nå bor jeg i Norge , og det er mange norske rund meg som || glad i natur som jeg.

En av de vanskeligere setningstypene på norsk ser ut til å være ulike uttrykk med *det er*. På russisk finner man heller ikke like mange egne småsetninger for å lage strukturer som utheving, presentering og foreløpig subjekt slik man gjør på norsk. Kanskje oppleves norske setninger med obligatorisk verb og veldig fast struktur som påtrengende full av små unødvendige elementer somkomme før tema i setningen? I eksempel 54 kan man kanskje også fortolke forekomsten av utelatt *er* som *befinner seg*?

54. (s) Jeg er litt konservativ , liker ikke når det || mange folk rundt meg .

55. (s) Mange mennesker synes at det || mye stress i livet .

56. (s) Det var en bevis til at i Norge || skiftende været .

Eksempel 57 mangler *er* i utbrytingskonstruksjonen, men har *det*. I leddsetningen har informanten inkludert kopula.

57. (s) Boka har spesiell filosofi , som viser hva man må prioritere i livet sitt, og hva det || som er det viktigste .

Selv om hele setningen i eksempel 58 er komplisert og har flere nivåer av underordning, er delen der utelattelsen forekommer, ganske enkel.

58. (s) Kanskje på grunn av det at det || veldig trist da på den siste vei folk kan gi til venn eller slektning massa og forskjellige blomster .

Når det gjelder eksempel 60, som ser ut som en enkel kopula utelattelse før substantivpredikativ, skal man passe på. På russisk er nemlig *å være venner med noen* et verb, дружить (*družít'*). Flertallet av *venn* får samme ordbilde som et tenkt verb ”å venne, venner, har vennet.”

59. s0491 Det er vennskapet når en || venner med bare en .

Til sist ser man også på lavere nivå et eksempel på det samme som på høyere nivå, nemlig at hjelpeverbet *er* blir utelatt før passiv partisipp. Det tilsvarende russiske uttrykket ville være passiv fortidspartisipp, og et samsvarsuttrykk som ikke krever kopula, samt instrumentalis kasus for å uttrykke *med, ved hjelp av*.

(...) båter, pyntet blomst+inst. og flagg+inst.

(...) båter, pyntet med blomser og flagg.

Det kan altså hende at informanten ikke overfører en relativsetning med utelatt kopula før adjektivisk brukt partisipp, men blander med den russiske uttrykksmåten med apposisjonell partisipp og instrumentalis.

60. (s)Jeg liker å se i SantHans kveld på de båtene som || pyntet med blomster og flagg .

6.2.2.2 Forekomster av ukorrekt utelatt kopula blant de bks-språklige informantene

I forekomstene fra bks-informantene finner man totalt 17 forekomster av utelatt *er*, men de ser ganske annerledes ut enn eksemplene fra de russiskspråklige informantene. Det er heller ikke noe klart mønster i utelattelsene blant de 17. Her følger noen av funnene som kan illustrere dette, også disse oversatt til idiomatisk korrekt bks med tilhørende grammatisk

transkripsjon⁵⁵. Bokstaven (*h*) først i informantkoden betyr at teksten er hentet fra *Test i norsk (høyere nivå)*, mens (*s*) betyr at den er hentet fra *Språkprøven*.

Det er få utelatelser i enkle setninger hos de bks-språklige informantene, bare 2 på *Språkprøven* og 3 på *Test i norsk (høyere nivå)*. Setningene preges av flere uklarheter enn de man kan se i den russiskspråklige gruppen. Det gjør det ofte vanskeligere å se nøyaktig hva som glipper. Oversettelsen av forekomstene viser imidlertid at man på bks ville hatt en presensform av *biti* (å være) på de samme stedene som koderen har markert ukorrekt utelatelse av *er* på norsk, som i eksempel 1, der forresten bare den setningen som inneholder utelatelsen, er oversatt. Her ser man et inkluderende predikativ, altså kopula der basen er en delmengde av predikativet.

1. (h) (Når vi skal på handle tur for eksempel hos hennes - Maurits det er umulig å finne en sto størrelse i butikken og) Hennes- Maurits | | en av de butikkene som unge jenter synes det er fint og ikke minst billig (men bekostnig av å være slank til å finne riktig størrelse , det er synd men sånn ble det .)

Hennes- Maurits je jedna od prodavnica za
Hennes- Maurits er+3.p.sg en+f.nom av butikker+f.gen.pl for

koju mlade devojke tvrde da je
hvilke+f.akk.sg unge+f.nom.pl jenter+f.nom.pl hevder+3.p.pl at er+3.p.sg

dobra a još uz to i jeftina
bra+f.nom.sg og mer ved det+n.nom også billig+f.nom.sg

Blant bks-informantene forekommer også utelatelse av hjelpeverbet *er* før passiv partisipp. I oversettelsen av eksempel 2 er det brukt vanlig fortid, med hjelpeverb *je* (er) og relativsetning.

2. (h)Bok heter " Kollisjon mellom generasjoner " | | skrevet av en mest berømte Jugoslaviske forfattere Branko Tropic .

Knjiga se zove "Sukob
Bok+f.nom.sg refl.part+3.p.sg heter+3.p.sg "Kollisjon+m.nom.sg

među generacijama" koju je
mellom generasjoner+f.inst.pl " som+f.akk.sg hj.verb+3.p.sg

⁵⁵ Oversetteren var av serbisk opprinnelse, noe en morsmålsbruker vil kunne se.

napisao jedan od najpoznatijih

skrev^{+fort.m.sg} en^{+m.nom.sg} av mest-kjente^{+m.gen.pl}

jugoslovenskih pisaca Branko Ćopić.

jugoslaviske^{+m.gen.pl} forfattere^{+m.gen.pl} Branko^{+noIn} Ćopić^{+noIn}

Ukorrekt utelatelse av *er* i betydningen *finnes* ser man i eksempel 3. Den norske setningen benytter et foreløpig subjekt. Som nevnt i kapittel 2, bruker bks verbet *imati* (å ha) bøyd i 3. person (*ima*) for å uttrykke *finnes*, der vi på norsk bruker *det er*.

- 3 (h)For det første || det veldig mange ting som avgjører vår eget liv og samtidig tid som vi har for oss eller andre .

Kao prvo ima mnogo stvari koje odredju naš

Som første^{+n.nom} finnes^{+3.p.sg} mange ting^{+f.gen.pl} som^{+f.nom.pl} avgjør^{+3.p.pl} Vårt^{+m.nom.sg}

sopstveni život i istovremeno vreme koje imamo za sebe ili

eget^{+m.nom.sg} liv^{+m.nom.sg} og samtidig⁺ⁿ tid^{+n.nom.sg} som^{+n.nom.sg} har^{+1.p.pl} for seg^{+akk} eller

za druge.

for andre^{+m/f.akk.pl}.

Eksempel 7 viser en identifiserende predikasjon med kopula etter referensielt *det*.

7. (s) Det || et sted hvor jeg har opplevd at folk hilser på meg uten at de kjenner meg .

To je zemlja gde sam doživeo da me ljudi

Det^{+n.nom} er^{+3.p.sg} land^{+f.nom} der hj.verb^{+1.p.sg} opplevd^{+fort.m.sg} at meg^{+akk} folk^{+nom.pl}

pozdravljaju a da me i ne poznaju.

hilser^{+3.p.pl} men at meg^{+akk} også ikke kjenner^{+3.p.pl}

Eksempel 8 er svært kort. Det kanvære vanskelig å si sikkert at det er en kopulautelatelse.

Kan hende er det et kolon eller en bindestrek som mangler?

8. (s) Og en ting til || matvaner .

I mer komplekse setninger blant de bks-språklige informantene finner man 12 forekomster av ukorrekt utelatt *er*. I eksempel 4 og 5 står utelatelsen før en leddsetning med subjunksjon.

Selv om *er* ikke forekommer i IL-performansen, inneholder oversettelsen til bks *je*.

4. (h)Hovedgrunn for at folk blir veldig tykke || fordi de spiser masse usunt mat , trener lite, (har ikke tid til å tenke på kroppen , bare jobber , ikke minst de som sitter på

kontoret døgnet rundt , har ikke mulighet til å mosjonere , etter jobben må de hjem til familie .)

Glavni razlog zašto ljudi postaju veoma debeli
Hoved+m.nom.sg grunn+m.nom.sg hvorfor folk+nom.pl blir+3.p.pl veldig tykke+m.nom.pl

je zato što mnogo jedu nezdravu hranu i treniraju malo.
er+3.p.sg for-det at mye spiser+3.p.pl usunn+f.akk.sg mat+f.akk.sg og trener+3.p.pl lite+n.nom

5. (h) Det som skjer || at de begynner å glemme familien sin , vennene sine og ikke minst foreldrene

Događa se to da počinju da zaboravljaju svoju porodicu, svoje prijatelje i što je najgore i svoje roditelje.

Skjer+3.p.sg refl+3.p.sg det+n at begynner+3.p.pl at glemmer+3.p.pl sin+f.akk.sg familie+f.akk.sg, sine+m.akk.pl venner+m.akk.pl og som er+3.p.sg verre+n også sine+m.akk.pl foreldre+m.akk.pl.

I eksempel 6 har informanten på høyere nivå utelatt *er* inne i leddsetningen.

6. (h) Jeg velger dette framfor den idyliske bilde som landet gir , fordi jeg som selv bodde noen lange år på landet vet at det nok bare || idyllisk på utsiden .

Ja biram ovo naspram idilične slike koju
Jeg+nom velger+1.p.sg dette+n.nom framfor idyllisk+f.gen.sg bilde+f.gen.sg som+f.akk.sg

selo daje, zato što sam ja lično živeo
landsbygd+n.nom.sg gir+3.p.sg, for-det at hjelpeverb+1.p.sg jeg+nom selv+n.nom.sg bodd+fort.m.sg

nekoliko dugih godina na selu i znam da je
noen lange+f.gen.pl år+f.gen.pl på landsbygda+n.lok.sg og vet+f.gen.pl at er+3.p.sg

samo naizgled idilična.
bare tilsynelatende idyllisk+f.nom.sg.

Eksempel 9-13 viser utelatelse inne i en leddsetning. I de tre første er et adjektiv predikativ i kopula-leddsetninger, mens i eksempel 12 og 13 er subjunksjonen som også subjekt i setningen, noe som gjør det mer komplisert og mindre oversiktlig. Både leddsetninger og helsetninger har verbtvang på bks, og oversettelsene viser ikke noen sammenheng mellom utelatelsene og morsmålet, ettersom de har en bøydd form av *biti*-paradigmet på samme sted som koderen i ASK har markert for ukorrekt utelatt *er*.

9. (s) Jeg synes at det yrket bør forsette utvikle seg fordi menneskhet || avhengi av det.

Ja sam siguran da zanat treba nastaviti da napreduje
Jeg+nom er+1.p.sg sikker+m.nom.sg at yrke+m.nom.sg må+3.p.sg fortsette at utvikler+3.p.sg

zato što je čovečanstvo zavisno od toga.
for-det at er+3.p.sg menneskehet+n.nom.sg avhengig+n.nom.sg av det+n.gen.sg.

10. (s) Men hvis du || fattig det er vanskelig fordi ingen vil bli venn .

Ali ako si siromašan onda je teško, zato što niko
Men hvis er+2.p.sg fattig+m.nom så er+3.p.sg vanskelig+n.nom, for-det at ingen+nom

neće da ti bude prijatelj
vil-ikke+3.p.sg at deg+dat blir+3.p.sg venn

I eksempel 13 bruker informanten er i hovedsetningen, og også som for å starte en relativsetning, men følger ikke opp med kopulaverbet som gjør at relativsetninga blir grammatisk korrekt. Kanskje er det tilegningen av strukturen for relativsetninger som ikke er helt i mål? Man ser imidlertid i oversettelsen at den tilsvarende bks-setningen kan stå uten *je* (er) i dette tilfellet av utelatelse.

13. (s) Enten er det jobb eller skolen som || årsaken .

Ili je posao ili škola razlog.
Eller er+3.p.sg arbeid+m.nom.sg eller skole+f.nom.sg grunnen+m.nom.sg

Eksempel 14 mangler ikke bare *er*, men *at* også. Her kommer det utelatte *er* imidlertid rett før ei ny kopulasetning som inkluderer *er*. Det kan tyde på at informanten prøver å uttrykke en annen struktur enn kopulasetning. Kan hende er det en slags setningsstabling uten sammenbinding hun eller han prøver på, der *det viktigste for meg* får status som egen setning? Det som mangler for å ha en grammatisk setning er i alle fall ikke bare *er*, det er *er at*. Denne setningen mangler *at*, i tillegg til utelatt *er*. Dette er også ett av de veldig få tilfellene fra de bks-språklige eksemplene på tverrspråklig performansekongruens. Det tilsvarende uttrykket på bks har heller ikke kopulaverb før den siste leddsetningen.

14. (s) I kontakt med norske folk ble jeg kjent at de snakke rølig , ikke høyt , de smille nesten alltid og det viktigste for meg || de er ikke agresive folk .sine .

U kontaktu sa norvežanima saznala sam da pričaju
I kontakt+m.lok.sg med nordmenn+m.inst.pl forsto+fort.f.sg hjelpeverb+1.p.sg at snakker+3.p.pl
sporo, tiho, smeju se gotovo stalno i što je

sakte^{+n.nom}, stille^{+n.nom}, smiler^{+3.p.pl} refl.part^{+3.p.pl} nesten alltid og som er^{+3.p.sg}

najvažnije za mene da nisu agresivni.

viktigst^{+n.nom} for meg^{+akk} at ikke-er^{+3.p.pl} aggressive^{+m.nom.pl}

16. (s) Det er veldig fint å ha venner som || Nordmen .

Lepo je imati prijatelje koji su Norvežani

Fint^{+n.nom.sg} er^{+3.p.sg} ha venner^{+m.akk.pl} som^{+m.nom.pl} er^{+3.p.pl} nordmenn^{+m.nom.pl}

17. (s) Hva er det som jeg tror || en venn for livet .??

Šta je to što ja smatram prijateljem za ceo život?

Hva er^{+3.p.sg} det^{+n.nom.sg} som jeg^{+nom} anser^{+1.p.sg} venn^{+m.inst.sg} for hele^{+m.akk.sg} liv^{+m.akk.sg}?

Eksempel 16 og 17 kan tolkes som setninger med utelatte kopula hhv i leddsetning og etter innskutt setning. Det kan også tenkes at det ikke er et forsøk på å skrive en kopulasetning, men at et annet ord mangler eller har blitt feil. Eksempel 16 kan for eksempel være ” Det er veldig fint å ha slike venner som nordmenn”. I eksempel 17 brukes i oversettelsen verbet *smatrati*, som betyr *anser som, mener med*, og tar instrumentalkasus, men ikke kopulaverb. Setningen kan tolkes som ”Hva mener jeg med en venn for livet?”

6.2.3 Hele tekster

En kort analyse av forekomstene og utelatelsene av *er* gjennom en hel tekst.

6.2.3.1 Russisk hel tekst

(h) Oppgave B. . Familieliv og yrkesliv |

- 1 Det er selvsagt situasjon i samfunnet som påvirker på hvilken måte fordeles arbeid
- 2 mellom kvinner og menn . For ca hundre år siden var det få kvinner som hadde lønnet
- 3 arbeid i mange land i Europa . De fleste var hjemme , passet barn og gjorde husarbeid .
- 4 Det var manns oppgave å tjene penger . Samme situasjonen var det i STED ,
- 5 i mitt hjemland .

- 6 Etter hvert kom store forandringer både i politikk og i økonomisk livet . I 1917 fikk
- 7 kvinner samme rettigheter som menn . Det ble utført likestilling i landet . Det var
- 8 langvarig prosess for å komme kvinner i arbeidslivet .

- 9 Nå kan vi finne kvinner i alle typer yrker . De kan bli flypilot , sjømann og til og med
- 10 var kvinne i rommet ! Undersøkelser viser at på universiteter og høyskoler er jenter i
- 11 flertall . Men kan vi si at likestilling fører bare til gode resultater ?

12 Nå har vi store problemer med barna våre . Foreldre har lite tid til å være sammen med
13 barn , de er for mye opptatt på jobben , av sin karriere . Skole og de offentlige klarer
14 ikke å sette grenser for elever . Kirkens autoritet er blitt svekket . Hvem skal oppdrage
15 neste generasjon ?

16 Før var det kvinnes oppgaver å passe barn og hjemm . Nå er det vanskelig å
17 kombinere full yrkesdeltakelse og husarbeid . Mennene skulle ha vært flinkere til å
18 hjelpe med barna og å dele oppgaver i hjemmet .

19 Ofte tenker de at de har ansvaret bare for inntekter og kvinner for å gjøre ellers . Slike
20 synspunkter fører som regel til skilsmisser .

21 Det || bare forståelse og tolmodighet mellom menn og kvinner kan hjelpe en moderde
22 familie eksistere og utvikle seg . Og det trenges ikke minst støtte fra staten og de
23 offentlige .

24 F.eks. i mitt hjemland , kan man få fødselspermisjon i 3 år , ~~verken~~ enten mann eller
25 kvinne . Da slipper foreldre å tenke på dagmamma eller barnevakt og barn kan få mer
26 oppmerksomhet i de første viktige årene .

27 Det er viktig å utvikle barnehagenssystemet . Alle vet at det er vanskelig å kombinere
28 jobb med små barn . I STED er det nok plasser i barnehager og betaling for en plass
29 er ganske rimlig . Det gir muligheter for bege foreldre å være på jobben på
30 ~~fulltid~~ heltid .

31 En familie kan fungere riktig hvis man og kone respekterer hverandre , gir muligheter
32 til utvikle seg som menneske og person .

33 Samfunnet består av enkle familier , så det er viktig hvilket forhold mellom har
34 familiemedlemmer både i privatlivet og i arbeidslivet .

I denne teksten ser vi hyppig forekommende *er* både i presens (linje 1, 10, 13, 14, 16, 27, 28, 29 og 33) og preteritum (linje 2, 3, 4, 5, 7, 10 og 16), og endog en 2. kondisjonalisform (linje 17). Den ene setningen der en utelatelse forekommer (linje 21) er en hovedsetning med utbryting, der også *som* er borte fra utbrytingskonstruksjonen. Vi ser altså en gjennomgående og systematisk bruk av *er*, med bare en glipp. Denne variasjonen kan tyde på ufullstendig automatisering av reglene for kopulabruk som fører til at det glipper og informanten går tilbake til tidligere mellomspråksvarianter når ytringene blir komplekse (Corder, 1967). Ser man nøye på ytringen som inneholder ukorrekt utelatt *er*, kan man med en fortolkning av setningen som maksimalt korrekt i sin opprinnelige form (slik den er skrevet av informanten) også kan hevde at det ikke nødvendigvis er regler for kopulabruk generelt, men regler for

kopulabruk i utbrytingskonstruksjoner som testes ut. Da er alternativene to: sette inn et manglende er, eller stryke et overflødig det.

Bare forståelse og tolmodighet mellom menn og kvinner kan hjelpe en moderde familie eksistere og utvikle seg.

6.2.3.2 Bks hel tekst

s0600

1. Vet ikke hvorfor har jeg valgt dette oppgave . Det er det vanskeligste og letteste
2. samtidig . Om jeg liker meg her i Norge ? Jo da , det gjør jeg . Hvorfor det ? Fordi
3. først og fremst jeg føler meg sikkert . Når jeg sier sikkert , da mener jeg at mulighet å
4. gjøre noe mer i livet mitt er store nok . Det høres ut kanskje at det har lite å gjøre med
5. norsk kultur , men jeg tolker det sånn . Det er norsk kultur . Å være fri og ha åpent
6. mulighet for alt . Om jeg trives her i Norge ? Jo da , det gjør jeg også . Hvorfor det ?
7. Det største grunnen er akkurat norsk kultur . Jeg kom her ANTALL år siden . Og
8. siden da jeg har lært så mye . Skal ikke skrive " mest " . Hvem kan i all verden ha på
9. seg refleks når man skal ut når er det mørkt ? Bare nordmenn . Nordmenn som vet at
10. det kan rede livet hans . Det er del av kultur . Å være så bevissthet . Å gå på ski og på
11. turer så ofte . Å ha hytter på fjellet . Det tolker jeg som lyst å være sammen med andre
12. menesker . Å være gjestfri . Jeg bodde på STED1 i STED2 ANTALL år . Det || et sted
13. hvor jeg har opplevd at folk hilser på meg uten at de kjenner meg . Er det mulig ,
14. spurte jeg meg selv . Kan folk være så hyggelige og snille mot hverandre . Det var helt
15. uforstoelig for meg som kommer fra en miljø hvor naboer skyter på hverandre . Hva
16. har det med saken å gjøre ? Det har det . Det er også en del av norsk kultur . Å være
17. hyggelige mot hverandre . Den eneste ting som jeg " hater " hos nordmenn er det at de
18. drikker litt for mye og det at alt går sakte . Bokstavelig talt alt.
19. Og en ting til || matvaner . Det klarer jeg ikke å vene meg til . Skal ikke prøve heler .
20. Det holder med NASJONALITET mat .

I denne teksten ser vi hyppig forekommende *er* både i presens (linje 1, 4, 5, 7, 9, 10, 13, 16 og 17) og infinitiv (linje 10, 11, 12, 14 og 16). Informanten utelater *er* to ganger, hvorav den siste er litt uklar (se kommentarene til eksempel 8 i 6.2.2.2). Setningene er ofte korte og et par av dem mangler finitt verb, men informanten har tatt *Språkprøven, ikke Test i norsk (høyere nivå)*. Ellers er det flere innslag av idiomatiske uttrykk som er målspråksriktige. Når det gjelder spørsmålet om hva denne variasjonen skyldes, vil jeg henvise til diskusjonen i 7.3,

7. Konklusjon og avslutning

”Jeg vet jo at det skal være sånn. Men det er mye lettere å bare gjøre det som på (MORSMÅL)!” (Viderekommen språkstudent 1)

”Jeg glemmer hvordan jeg sier det, for det er så mye lettere å bruke (MORSMÅL-) konstruksjonen!” (Viderekommen språkstudent 2)

I dette kapittelet vurderer jeg hypotesene mine på ny, og gjør meg noen refleksjoner over tendensene som kom til syne i analysen. Basert på kriteriene for påvisning av transfer slik de fremkommer i kapittel 2, teori, forsøker jeg å avgjøre om jeg har tilstrekkelig evidens til å hevde at IL-performansen hos informantene jeg har sett på kan relateres til TVI. Jeg ser også som snarest på noen forklaringsmodeller som kan kaste lys over den store variasjonen både innad i de to utvalgene, spesielt det russiskspråklige, og tekst- og setningsinternt. Til sist kommer en forskningsbestilling og noen tanker om mulige bruksområder for funnene.

7.1 Resultat av hypotesetestingen

7.1.1 HA

Min hovedhypotese var at det ville være flere feil av typen ukorrekt utelatte *er* i de russiskspråklige informantenes tekster. Frekvensopptellingen viste at det var totalt 60 slike feil i denne gruppen, mot bare 17 i den bks-språklige gruppen. Hovedhypotesen er dermed bekreftet.

7.1.2 UH1

I en videreføring av Haglands konklusjon om at TVI i hovedsak er synlig på lavere nivå (Hagland, 2005), her representert ved *Språkprøven*, testet jeg også en underhypotese som gikk ut på at man ville finne flere ukorrekt utelatte *er* i tekster skrevet av russiske innlærere på lavere nivå, enn i tekster skrevet av bks-språklige innlærere på lavere nivå. Denne hypotesen baserer seg på intergruppheterogenitetskriteriet som evidens for TVI. Resultatet var 40 ukorrekte utelatelser i den russiskspråklige gruppen, mot 13 i den bks-språklige.

7.1.3 UH2

Min andre underhypotese er kanskje litt kontroversiell, idet den søker å vise at funnene i undersøkelsen ikke passer med Hangelands konklusjon angående innlærere på høyere nivå, her representert ved dem som har tatt og bestått Test i norsk. Påstanden hennes er at ukorrekte utelatelser av kopula-/hjelpeverb i presens i kompliserte setninger på høyere nivå ikke skyldes TVI, men kompleksiteten i ytringene. Påstanden får stå som nullhypotese, mens UH2 postulerer at det vil være flere ukorrekte utelatelser av *er* blant russiskspråklige innlærere enn blant bks-språklige innlærere. Frekvensopptellingen viser at de russiskspråklige innlærerne på høyere nivå har 20 utelatelser i komplekse ytringer, mens de bks-språklige informantene på samme nivå har 3. Som vist i 6.1.5 er forholdet også omtrent det samme når man i stedet for absolutte tall, opererer med feilprosent.

7.2 Evidens for TVI eller tilfeldige feil?

T-testen viste en statistisk signifikant forskjell på undersøkelsens to grupper, og den er stor nok til å være interessant, men kanskje ikke stor nok til å hevde intergruppeheterogenitet.

Den kvalitative analysen peker imidlertid på et tydelig mønster i ukorrekt utelatelse av *er* blant de russiskspråklige informantene. I tillegg til at de gjør til dels mange flere utelatelser enn informantene med bks som morsmål, er det en større likhet mellom utelatelsestypene som gjøres av de russiskspråklige innlærerne enn de bks-språklige. Eksemplene fra bks-informantene er ofte mer uklare, likner ikke innbyrdes og kan gjerne tolkes på flere måter. En finner også mer entydige og klare kopulautelatelser i materialet fra de russiske informantene. Det er altså en systematisk likhet innad i utvalget fra den språkgruppen som *ikke har* trekket undersøkelsen tar for seg i morsmålet, men ingen slik likhet i gruppen som *har* trekket. Denne observasjonen peker mot flere av faktorene ved identifisering av TVI.

For det første kan kriteriet om intragruppehomogenitet nok sies å være delvis oppfylt, om enn i en litt annen utstrekning enn jeg hadde sett for meg i starten- ikke for gruppen russiskspråklige norsk2-innlærere, heller ikke for russiskspråklige norsk2-innlærere som tar, og består, en av norsktestene, men for russiskspråklige norsk2-innlærere som ennå ikke fullstendig har automatisert trekket verbtvang ved kopula/hjelpeverb/annen bruk av *er*. Det er ikke så lett å vise til noen intragruppehomegenitet i den bks-språklige gruppen, men så er det heller ikke de som har trekket Ø-kopula i morsmålet.

For det andre er kriteriet om tverrspråklig performansekongruens oppfylt, men bare for den russiskspråklige gruppen, der man tydelig kan se at utelatelene i all hovedsak finner sted der russisk har Ø-kopula.

Spredningen i den russiskspråklige gruppen er imidlertid for stor til at man kan generalisere fra utvalget til en større populasjon. Det synes også vanskelig, på grunn av den relativt lave feilprosenten (russiskspråklige og bks-språklige innlærere bruker *er* korrekt i hhv. 96,5 og 99 prosent av tilfellene) å si at russiskspråklige innlærere som gruppe har samme mønster i sitt mellomspråk. Dette gjelder både utvalget totalt, og for de to testnivåene hver for seg. Man kan altså ikke si noe mer enn at av og til- statistisk sett ganske sjelden- utelates kopulaverbet i norsk2-innlæreres IL, og informantene med russisk som morsmål gjør det marginalt oftere enn informantene med andre morsmål.

7.3 Noen forklaringsmodeller som belyser utelatelse, og variasjon i utelatelse

Denne undersøkelsen hadde først og fremst et metodisk mål, nemlig å se på om en oppfattet ulikhet mellom to grupper kunne tallfestes og påvises statistisk, og å teste Jarvis og Pavlenkos tretrinns fremgangsmåte for å identifisere TVI på et konkret materiale. Det er fristende å fortsette med en teoretisk eksplorativ undersøkelse og prøve å finne forklaringsmodeller for den variansen som påvises i bruk av, og ukorrekt utelatelse av, *er*. Jeg vil dessverre måtte nøye meg med å kort nevne teoretikere som berører temaet.

En og samme innlærer ser ut til å kunne bruke *er* korrekt og utelate det i samme setning. I tråd med Corders (1967) modell for kategorisering av feil, kan man se på utelatelsen i IL-performansen i begge gruppene som tilfeldige, postsystematiske feil, eller performansesvikten ikke som mangler i IL-kunnskapen. Det er bare systematiske feil som sier noe definitivt om innlærerens IL-kompetanse. Et trekk som er tilegnet, men ufullstendig automatisert, vil gjøre at innlæreren går tilbake til tidligere systematiserte teorier, altså til et tidspunkt der mellomspråket fortsatt prøvde ut hypoteser om trekk som i dag er kjent for innlæreren.. Det er derfor neppe manglende innlæring som kommer til uttrykk, men for de russiskspråklige informantenes del manglende automatisering av verbtvang i presens kopula-ytringer som fører til den observerte variasjonen

En annen forklaring på variasjon av ett og samme trekk i IL, for eksempel bruk eller utelatelse av *er* i presens, går på at innlæreren fortsatt er i ferd med utprøving av mellomspråkhypoteser, men uten å ha falt ned på en variant. Variasjonen viser at innlæreren

ikke har bestemt seg ennå for hvordan hun/han forstår reglene for dette trekket på målspråket (Ellis, 1987).

At utelatelene hos de russiskspråklige informantene ikke bare gjelder kopulaverbet, men i tillegg forekommer ved hjelpeverb for passiv partisipp samt i andre, meningsbærende utgaver av *er*, blir interessant om man holder det opp mot Slobins "Thinking for speaking"-hypotese. Ø-kopulaet forekommer i alle disse situasjonene på morsmålet, og funnene fra ASK gir eksempler på at *er* utelates tilsvarende i de samme situasjonene på norsk. Kan det tenkes at funnene fra den russiskspråklige gruppa ikke viser en syntaktisk type TVI, overføring av trekket Ø-kopula, men konseptuell overføring av en forståelse av denne gruppen grammatisk ulike men formelt like sammenhenger- "setninger der man ikke trenger verb"?

Choo (2006) viser at hjelpeverbet *byti* og kopulaverbet *byti* ikke forsvant ut av bildet i oldrussisk på samme tid. Blant de russiske informantene fordeler de 60 utelatte eksemplene seg på 53 kopulautelatelser (35 i 3.p entall, 14 i 3. p.flertall, 3 i 1.p entall og 1 i 2.p.entall). Bare 7 hjelpeverb er utelatt. Blant de bks-språklige informantene fordeler de 17 utelatelene av *er* seg på 14 kopulautelatelser (11 i 3.p.entall, 1 i 2.p.entall og 2 i 3.p.entall), 1 hjv ved parts og 2 foreløpige subjekt/presenteringskonstruksjoner. Tenker man seg at russisk hadde hatt en representasjon for en av delene, men ikke den andre, er det mulig at det ville ha hatt innflytelse på mellomspråksperformansen ved at innlærerne utelot en type *er* men ikke (eller sjeldnere) den andre? Skulle man undersøke det, måtte man ta utgangspunkt i et språk som har kopula i presens, men utelater hjelpeverbet *er*, eller omvendt. Analysen av dette kunne vært sammenlignet med russisk, og i tillegg til en nærlesing og sortering av funnene fra de russiskspråklige informantene for å finne feilprosenten for de ulike typene utelatt *er*, kunne muligens noe av variasjonen forklares slik.

Setninger med komplisert syntaktisk kontekst oppviser de fleste tilfellene av kopulautelatelse i dette materialet. Ifølge Hagland (Hagland 2005:88) utgjør det å skrive en sammensatt setning med underordning en komplisert operasjon, både strukturelt, morfologisk og syntaktisk, og det kan medføre at det å sette inn et kopulaverb, som kan oppfattes som semantisk tomt, rett og slett blir glemt av og ansett som mindre viktig.

”Kopulautelatelse i avanserte tekster må klassifiseres som et tilbakefall til et tidligere stadium, som et resultat av at informanten må beherske mange andre prosesser som foregår i setningen” (ibid).

Videre kan Ø-morfemet i russisk presens kopula faktisk opptre i ulike former. Det kan være en setning uten eksplisitt verbform til å bære tempus, ettersom nåtidskonteksten er presupponert og dermed default tempus (Hagland 2005:87 ref til Eriksen, 2000), eller en bindestreksform eller muntlig pause, som har en semantisk verdi, nemlig som argumenterende eller forklarende kopula, *”jo, nå skal du høre”*. Intonasjonskonturen til sistnevnte fortolkning er litt annerledes, og høres noe annerledes ut enn en enkel utematisert kopulasetning. Det ligger imidlertid langt utenfor mitt kompetanseområde å tolke intonasjonsmønstre på russisk.

Andre forklaringsmodeller man kan nevne, er Hawkins’ (2001), som peker på at læring av kopula er noe som skjer på et av de laveste trinnene i innlæringsprosessen, en teori som støtter Haglands funn (Hagland, 2005) Parodi (2000) mener at andrespråksinnlærere behandler verb med semantisk - og uten semantisk innhold på forskjellige måter. En nøyere lesing og kategorisering av de russiskspråklige funnene kunne vist om dette gir seg utslag i ulik behandling av *er* som kopula/hjelpeverb og *er* som innholdsverb i målpråket.

7.4 Hva kan resultatet brukes til?

Selv om man i dag har erkjent at den kontrastive analysen ikke kan forutsi alle problemer i språktilegnelsen, og forutsier problemer som ikke oppstår, kan tilnærmingen likevel være et nyttig verktøy i den praktiske språkundervisningen. Nye innlærere møter hele tiden målpråket for første gang, og generelle prediksjoner kombinert med erfaringer fra tidligere innlæreres språktilegnelsesprosess kan hjelpe læreren på flere måter. Den svake utgaven av den kontrastive analysen kan være et nyttig verktøy for å forklare språkvansker og feil i mellomspråksperformansen. Brukt predikativt sammen med undervisningserfaring med ulike morsmålsgrupper mener jeg at denne tilnærmingen også kan brukes til å tilrettelegge bedre for å forebygge kjente feil. Med bakgrunn i egen undervisningserfaring tør jeg si at kjennskap til innlærernes morsmålsgrammatikk kan gjøre dette arbeidet lettere. Læreren hjelp både til å velge fokus og materiale opp i mot spesielle språkgrupper. Kunnskap om morsmålet og TVI er viktige verktøy både når man lager tilpassede undervisningsopplegg, og når man i løpet av språkkurset møter uventede overraskes av uventede lingvistiske problemstillinger.

Tilrettelagt undervisning behøver heller ikke utgjøre mer enn et diskret element på et relativt tidlig nivå i undervisningen. Det kan inkorporeres i læreverket på samme måte som man tidlig i tekstboka Ny i Norge tar opp minimale konsonantpar (Manne, 2003:25). Ikke alle distinksjonene som vektlegges der er relevante for alle språk⁵⁶, og det er opp til læreren hvor mye tid som skal brukes på elementet. Slik kunne kopula i presens med tilhørende verbtvang øves inn med russiskspråklige innlærere ved å sette sammen pronomen/egennavn på den ene siden, via et sentralt felt som bare inneholder ordet ER, med substantiv eller adjektiv på den andre siden. Når innlærerne prøver med egne substantiver og adjektiver, flyttes fokus bort fra kopulaverbet og til innholdsordene, og da kan læreren følge opp med korreksjoner om kopulaverbet utelates.

Jeg		glad
Du		gift
Han		ferdig
Det	ER	viktig
Eva		lærer
Læreren		nordlending
Broren min		politibetjent

Tabell 6.1

7.4.1 Forskningsbestillinger

Den kvalitative analysen ser ut til å gi de mest interessante resultatene. I arbeidet med den fant jeg at jeg stadig vendte tilbake til spekulasjoner om hva informantene kunne tenkes å ha villet si eller uttrykke her; hvilket grammatisk/funksjonelt fenomen/trekk er de i ferd med å teste sin hypotese for nå? Det er selvfølgelig både uvitenskapelig og litt fåfengt å spekulere på språkbrukeres hensikter, og det er ikke til å nekte at ofte vet man ikke, som språkbruker, hva man egentlig prøver på og hvorfor man ”gjør” ting slik man gjør. En longitudinal undersøkelse som kunne kombinere tekstanalyse med retrospeksjon, eller kanskje tekstarbeid

⁵⁶ Distinksjonen b-p er spesielt interessant blant annet for arabiskspråklige innlærere fra Midt-Østen, mens b-v-distinksjonen kanskje først og fremst gjelder spanskaltalende innlærere. For finsktalende kan både d-t og b-p by på problemer, mens nederlandske innlærere kan ha bruk for å øve på distinksjonen v-f.

med introspeksjon, ville antakelig kunne fortelle oss mer om russiskspråklige norsk2-innlæreres utelatelsesmønster.

8. Referanser

- Andersen, R. 1983. "Transfer to somewhere." Pp. 177-201 in: Gass, S. and Selinker, L. (eds) *Language transfer in language learning*. Rowley, MA: Newbury House.
- Archibald, J. (ed). 2000. *Second language Acquisition and Linguistic Theory*. Blackwell Publishers.
- Archibald, J. and O'Grady, W. (eds). 2009. *Contemporary Linguistic Analysis; an introduction*. Pearson Education Canada.
- Bailyn, J. 2001. "The Syntax of Slavic Predicate Case." Pp. 1-26 in: Strigin, A. et. al, (eds.) *ZAS Occasional Papers in Linguistics*, Zentrum für allgemeine Sprachwissenschaft, Berlin
- Bakker, B., Komadinic-Nikolic, Lj., Mazalin-Bøge, D. og Mønnesland, S. 1995. *Norsk-serbisk/kroatisk ordbok*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Berggren, H. og Tenfjord, K. 1999. *Andrespråklæring*. Ad Notam Gyldendal.
- Berkov, V. 1987. *Russisk norsk ordbok*. 1994-utgaven. Universitetsforlaget, Oslo.
- Cameron, D. et al. 1992. *Researching Language. Issues of power and method*. Routledge, London/New York.
- Choo, S. 2006. "The Old Russian Copula byti 'be' and the Auxiliary byti 'be': One Lexeme or Two?" Pp. 273-296 in: *The Journal of Linguistic Science* 36, 273-296. Hankuk University of Foreign Studies.
- Corder, S.Pit. 1967. "The significance of learner errors." Pp 161-170 in: *International Review of applied Linguistics in Language Teaching*, vol. 5/2.
- Corder, S.Pit. 1973. *Introducing applied linguistics*. Harmondsworth, Penguin Education.
- Corder, S. Pit. 1981. *Error analysis and Interlanguage*. Oxford University Press.
- Croft, W. and Cruse, D. A. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cukor-Avila, P. 1991. *The emergence of Black English: text and commentary*. Benjamins.
- Dikken, M. den. 2006. *Relators and linkers: the syntax of predication, predicate inversion, and copulas*. MIT press.
- Eckman, F. 1985. "The markedness differential hypothesis: theory and applications." Pp. 3-21 in: Wheatley, B., Hastings, A., Eckman, F., Bell, L. Krukar, G. and Rutkowski, R. (eds)

- Current approaches to second language acquisition: proceedings of the 1984 University of Wisconsin-Milwaukee Linguistics symposium*. Indiana University Linguistics Club, Bloomington Ltd.
- Eco, U. 2002. *Kunsten å skrive en akademisk oppgave, Hovedoppgave og masteroppgave*. Idem, Oslo.
- Eide, K. M. 1996. *Som-predikativer*. Hovedoppgave. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. NTNU
- Ellis, R. 1987. *Second Language Acquisition in Context*. Prentice Hall.
- Engen, T. & Kulbrandstad, L. 1998. *Tospråklighet og minoritetsundervisning*. Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, P.K. 2000. *On the semantics of the Russian copular verb "byt"*. Universitetet i Oslo, Slavisk-baltisk avdeling.
- Faarlund, J.T. og Vannebo, K.I. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Universitetsforlaget.
- Felix, S.W. 1977. "Interference, interlanguage and related issues." Pp. 184-212 in: Molony, H.Z. & Molony, W.S.C.H. (eds) *Deutsch im Kontakt mit anderen Sprachen*[German in contact with other languages]. Kronberg,
- Ferguson, C. and Huebner, T. 1996. "Absence of copula and the notion of simplicity: a study of normal speech, baby talk, foreigner talk, and pidgins." Pp. 115-125 in: Ferguson, C. and Huebner, T. (eds). *Sociolinguistic Perspectives: Papers on Language in Society, 1959-1994*. Oxford university Press.
- Frassica, A. 2009. *Copula Variation in African American Vernacular English: an investigation of the individual- and stage-level predicate hypothesis*. Honors Thesis. Linguistics Department, Swarthmore College.
- Fries, C. C. 1945. *Teaching and learning English as a foreign language*. University of Michigan Press.
- Geist, L. 2007. "Predication and equation in copular sentences. Russian vs English." In Comorovski, I. and von Hausinger, C. *Semantics and Syntax. Studies in Linguistics and philosophy*. Springer.
- Granger, S., Dagneaux, E., Meunier, F. and Paquot, M. (eds.)2009. *International Corpus of Learner English V2*. Presses universitaires de Louvain, Louvain-la-Neuve.
- Halliday, M. A. K. 2004. *An introduction to Functional Grammar*. Arnold.

- Hagen, J.E. 2006. "Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være?" S. 124-146 i: Sandøy, H. og Tenfjord, K. *Den nye norsken?* Novus forlag.
- Hagen, J.E. og Tenfjord, K. (red).1999. *Andrespråksundervisning*. Ad Notam Gyldendal.
- Hagland, G. 2005. *Kopula i innlæringen av norsk som andrespråk*. Masteroppgave, NTNU.
- Harves, S.A. 2002. *Unaccusative syntax in Russian*. PhD dissertation. Princeton University.
- Hawkins, R. 2001. *Second Language Syntax: a generative introduction*. Blackwell publishers.
- Husby, O. 1991. *Vietnamesisk grammatikk*. Friundervisningens forlag.
- Hvenekilde, A og Ryen, E. 1984. "Kan jeg få ordene dine, lærer?": artikler om norsk som andrespråk, språkfunksjoner, tospråklighet, tokulturell undervisning m.m . LNU, Cappelen.
- James, C. 1980. *Contrastive analysis*. Longman.
- Jarvis, S. 1998. *Conceptual transfer in the interlingual lexicon*. Indiana University Linguistics Club Publications.
- Jarvis, S. 2002. "Methodological rigor in the study of transfer: identifying L1 influence in the interlanguage lexicon." Pp. 245-309 in: *Language learning, volume 50, issue 2*. University of Michigan.
- Jarvis, S. & Odlin, T. 2000. "Morphological type, spatial reference, and language transfer." Pp. 535-556 in: *Studies in Second Language Acquisition, 22*.
- Jarvis, S. and Pavlenko, A. 2008. *Crosslinguistic influence in language and cognition*. Routledge.
- Johannessen, A. og Tufte, P.A. 2002. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag.
- Johannessen, J. B. 2003. "Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus." S. 133-172 i Johannessen, J.B.(red): *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Unipub forlag, Oslo.
- Johansson, Stig. 1998. "On the role of corpora in cross-linguistic research." I Johansson, S. og S. Oksefjell: *Corpora and Cross-linguistic Research*. Rodopi.
- Kellerman, E. and Sharwood Smith, M. 1986. *Crosslinguistic influences in second language acquisition*. Pergamon.

Krashen, S. D. and Terrell, T. D. 1984. *The natural approach. Language acquisition in the classroom*. Pergamon Press/Aleman Press.

Krashen, S. D. 1981. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Pergamon Press.

Krashen, S. D. 1985. *The input hypothesis: issues and implications*. Longman.

Kulbrandstad, L. 2002. ” «Kebabnorsk», «perkerdansk» og «gebrokken»– ord om innvandreres måte å snakke majoritetsspråket på.” I: Sandøy, H.Brunstad, E., Hagen, J.E. og Tenfjord, K (red.): *Den fleirspråklege utfordringa*. Oslo: Novus forlag 2004

Larsen-Freeman, D. og Long, M.H. 1999. *An introduction to second language acquisition research*. Longman Group UK limited.

Labov, W. 1970. *The study of nonstandard English*. National Council of Teachers of English, by special arrangement with the Center for Applied Linguistics.

Lado, R. 1957. *Linguistics across cultures: applied linguistics for language teachers*. University of Michigan Press.

Lohndal, T., Nygård, M. and Åfarli, T.A. 2008. “The structure of copular clauses in Norwegian.” Pp. 23-41 in: *Working Papers in Scandinavian Syntax*, 82.

Long, Michael H. 2003.”Stabilization and Fossilization in Interlanguage Development.” Chapter 16 in: Doughty, Catherine J. and Long, Michael (eds). *The Handbook of Second Language Acquisition*. H. Blackwell Publishing.

Maienborn, C.2007. “Regina Pustet, Copulas. Universals in the Categorization of the Lexicon (Review).” Pp. 232-244 in: *Studies in Language* 31/1. Oxford University press.

Manne, G., Nilsen, G. K. og Kristiansen, T.J. 2003. *Ny i Norge. Tekstbok*. Forlaget Fag og Kultur.

Mathiassen, T. 1990. *Russisk grammatikk*. Universitetsforlaget.

Mønnesland, S. 2002. *Bosnisk Kroatisk Serbisk Grammatikk*. Sypress Forlag.

Maagerø, E. 2005. *Språket som mening. Innføring i funksjonell lingvistikk for studenter og lærere*. Universitetsforlaget.

Nguyễn, Đinh Hoà. 1997. *Vietnamese*. Benjamins.

- Odlin, T. 1989. "Language Transfer: cross-linguistic influence in language learning." Cambridge University Press.
- Odlin, T. 2003. *Cross-Linguistic Influence*. Chapter 15 in: Doughty, Catherine J. and Long, Michael (eds). *The Handbook of Second Language Acquisition*. H. Blackwell Publishing.
- Parodi, T. 1998. *Der Erwerb funktionaler Kategorien im Deutschen: eine Untersuchung zum bilingualen Erstspracherwerb und zum Zweitspracherwerb*. Narr.
- Pehlivanova, K.I og Lebedova, M.N. 1994. *Russian Grammar in illustrations*. Russky Yazyk Publisher, Moscow.
- Pereltsvaig, A. 2007. "Copular sentences in Russian. A Theory of Intra-Clausal Relations." In: *Studies in Natural Language and Linguistic Theory*, 70. Springer.
- Pustet, R. 2003. *Copulas: Universals in the Categorization of the Lexicon*. Oxford studies in typology and linguistic theory. Oxford University Press.
- Raguž, D. 1997. *Praktička Hrvatska gramatika*. Medicinska Naklada, Zagreb.
- Richards, N. 2009. "The Tagalog kopula." Pp. 139–152 in: *Theoretical Linguistics. Volume 35, Issue 1*. MIT.
- Saarik, K. 2006. "Tilegnelsen av V2-regelen hos estisk- og finsktalende innlærere av norsk som andrespråk." S. 246-259 i: Sandøy, H. og Tenfjord, K. (red). *Den nye norsken?* Novus forlag.
- De Saussure, F. 1983. *Course in general linguistics*. Duckworth.
- Schachter, J. 1974. "An error in error analysis." Pp. 205-214 in: *Language Learning*, 24.
- Seliger, H. W. and Shohamy, E. 1989. *Second language research methods*. 2011 edition. Oxford University Press.
- Selinker, L. 1972. *Interlanguage*. Pp. 209-232 in: *International Review of Applied Linguistics*, 10.
- Simonsen, H. G., Endresen, R.T. og Hovdhaugen, E. 1988. *Språkvitenskap. En elementær innføring*. Universitetsforlaget AS
- Sivertsen, I. 1999. *Eléments pour une description logico-syntaxique des phrases à verbe être en français modern*. PhD-avhandling. Romansk institutt, NTNU.

Slobin, D.I. 1991. "Learning to think for speaking, native language, cognition and rhetorical style." Pp. 7-26, in: *Pragmatics 1*.

Slobin, D.I. 1996. "From Thought and Language to Thinking for Speaking." Pp. 70-96 in: Gumperz, J. J. and Levinson, S. C. *Rethinking linguistic relativity*. Cambridge University Press.

Viberg, Å. 1984. *Typologisk språkjämförelse: föreläsningssanteckningar från kursen LI 220 Språktypologi*. Stockholm: Institutionen för lingvistik.

Viberg, Å. 1987. *Vägen till ett nytt språk*. Stockholm: Natur och Kultur

Wardhaugh, R. 1970. *The contrastive analysis hypothesis*. Pp. 123-130 in: TESOL Quarterly 4.

Weinreich, V. 1953. *Languages in contact: findings and problems*. New York: Linguistic circle of New York.

Åfarli, T. A. 1997. *Syntaks. Setningsbygning i norsk*. Samlaget.

9. Appendikser

Appendiks 1: De russiske eksemplene

Her følger eksemplene fra de russiskspråklige informantene, gruppert etter testnivå og enkle/komplekse setninger, med oversettelse/transkripsjoner av enkelte av dem. De russiske oversettelsene er grammatisk og idiomatisk riktige. Bokstaven *h* først i informantkoden betyr at teksten er hentet fra *Test i norsk (høyere nivå)*, mens *s* betyr at den er hentet fra *Språkprøven*. Appendikset oppsummerer de grammatiske kommentarene fra analysen. Det gjøres oppmerksom på at når funnene vises i ASKs konkordansetabell, er stedet der koderen har ment at er skulle inn, markert med et tomrom i setningen. For å gjøre kodingen tydelig her, markeres stedet med ||.

9.1.1 Høyere nivå, eksempler fra enkle setninger.

I enkle setninger er det få utelatelser blant de russiskspråklige informantene på høyere nivå.

1. h0542 Jeg mener , og || dermed helt enig med regjering , at norsk territorial farvann må utvides fra fire nåtiske mil til tolv
2. h0493 Dette , tror jeg , || en av de grunnene til at nordmen er så opptatt av problemer med overvekt .

Я думаю, что это одна из причин того, что норвежцы так заняты проблемой излишнего веса.

(Ja dumaju, čto èto odna iz pričin togo, čto norvežcy tak zanjaty problemoj izlišnego vesa)

(Jeg^{+nom} tror^{+1.p.sg}, dette^{+n.sg.nom} en^{+f.sg} av grunner^{+gen.pl} det^{+gen.sg}, at nordmenn^{+nom.pl} så opptatt^{+nom.pl} problem^{+inst.sg} overflødig^{+gen.sg} vekt^{+gen.sg})

Den russiske setningen har Ø-kopula, noe man hurtig kan sjekke med å sette setningen i fortid. Da får man

- 2b. Dette , tror jeg , |var| en av de grunnene (...)
Я думаю, это было одна из причин того (...)
(Ja dumaju, èto bylo odna iz pričin togo (...))

3. h0411 Etter min mening , || årsaken til slik situasjonen funnet i norsk histori : alt begynte i året da olje ble oppdaget .
4. h0323 Å være sosial angasjert || veldig viktig for mennesker .

Быть социально ангажированным очень важно для человека

Byt' social'no angažirovannym očen' važno dlja čeloveka

Være sosialt_{+n.sg} engasjert_{+inst.sg} svært viktig_{+n.sg} for mennesket_{+gen.sg}

5. h0273 Også de alle || frita fra jobb 1,5 år, til å oppdra barn

9.1.2 Høyere nivå, eksempler fra mer komplekse ytringer

I helsetninger der leddsetningen utgjør komplementet i en kopulasetning er det flere som har utelatt *er*.

6. h0397 En av årsakene til det || at mange unge mennesker etter videregående skole velger å fortsette sin utdanning og bosette seg i byer
7. h0208 Viktigst || at man har råd til det man har lyst til
8. h0272 Det jeg prøver å si || at mobiltelefon må de som virkelig trenger den og som kan bruke den fornuftig .
9. h0290 Det som er viktig || at man må føle hvis han kan bruke mobiltelefon eller nei .
Важно чувствовать, можно ли пользоваться мобильным телефоном или нет.
(Važno čuvstvovat', možno li pol'zovat'cja mobil'nym telefonom ili net)
(Viktig_{+n.sg} føle, tillatt_{+n.sg} spørrepartikkel benytte mobil_{+m.inst.sg} telefon_{+m.inst.sg} eller nei.)

I dette siste eksempelet har ytringen på russisk en knapp struktur med flest innholdsord, mens norsk er mer omstendelig i uttrykket. Den norske setningen inneholder en utbryting og inversjon samt et kopula. Er fra utbrytingen er tatt med, men kopula i setningen er utelatt. Bruken av *det er* for å tilpasse budskapet til den norske informasjonsstrukturen (tema før rema), og samtidig holde tunge ledd som leddsetninger og infinitivssetninger bak det finite verbet, er ukjent på russisk, og en innlærer må sannelig holde tunga rett i munnen for å produsere en slik setning riktig.

10. h0237 Det || bare forståelse og tolmodighet mellom menn og kvinner kan hjelpe en moderde familie eksistere og utvikle seg .
11. h0292 Det er flere yrker hvor kvinner || representert i flertall , som for eksempel selgere , lærere , sykepleiere .
12. h0292 Men det er fremdeles få kvinner som har nådd toppleder posisjonen , mens det er menn som || i sånne stillinger .
13. h0397 Ikke minst ð-er det snakk om yrker som || tilknyttet til lands - og havbruk .

14. h0611 At det || utarbeidet strenge regler for dette er nettopp bra , synes jeg .
То что выработаны жёсткие правила – я думаю, это хорошо.
(To čto vyrabotany žěstkie pravila- ja dumaju, èto horošo)
 Det+n.sg at utarbeidet+part.pl strenge+n.nom.pl regler+n.nom.pl – jeg+nom synes+1.p.sg, det+n.nom.sg
 bra+n.nom
15. h0306 Eksisterer fakta at kvinner || nød å forlate sine arbeidsplasser på grynn av seksuell undertrykkelse fra mannkjønsdirektører .

Является фактом, то что женщинам приходится покидать свои рабочие места из-за сексуальных домогательств своих начальников.

(Javljaetsja faktom, to čto ženščinam prihoditsja pokidat 'svoi rabočie mesta iz-za seksual'nyh domogatel'stv svoih načal'nikov)

(Hender+3.p.sg.refl , kvinner+f.dat.pl nødt+3.p.sg.refl forlate sine+n.nom.pl arbeids+n.nom.pl plasser+n.nom.pl ut-fra seksuelle+n.gen.pl fordringer+n.gen.pl sine+m.gen.pl sjefer+m.gen.pl)

16. h0590 Nylig foreslo regjeringen et prosjekt som || rettet mot å gjennomgå integreringsprosess endå lettere for innvandrere .
Недавно правительство предложило проект направленный на облегчение интеграционного процесса.
(Nedavno pravitel'stvo predložilo proèkt predložilo proekt napravlennyj na oblegčenie integracionnogo processa)

I leddsetninger forekommer også utelatt kopula før adjektiv.

17. h0611 Derfor må paret tenke veldig godt først om de virkelig || klare over dette .
18. h0273 De mødre , som har barn som || invalid har en fridag hver uke .
19. h0273 Selvfølgelig samtidig kommer økonomiske problemer for staten , særlig nå , når økonomiske situasjon i Russland || så vanskelig .
Конечно, к этому добавляются экономические проблемы государства, особенно сейчас, когда в России такая сложная экономическая ситуация.
Konečno, k ètomu dobavlajutsja èkonomičeskie problemy gosudarstva, osobenno seičas, kogda v Rossii takaja složnaja èkonomičeskaja situacija
 Selvfølgelig+n, til dette+n.dat.sg tillegges+3.p.pl. økonomiske+m.nom.pl problemer+m.nom.pl staten+n.gn.sg, spesielt+n nå, når i Russland+f.lok.sg så+f.nom.sg vanskelig+f.nom.sg økonomisk+f.nom.sg situasjon+f.nom.sg.
20. h0273 Jeg kom fra Russland og vil gjerne å fortelle hvilken forskjell || mellom våre land.

9.1.3 Lavere nivå, eksempler fra enkle setninger

21. s0530 Han ofte sa til mora : Du mamma || sammen med pappa , Bente || sammen med Kristofer og jeg er alene (da kan de kjøpe en liten hund til meg .)
Он часто говорил матери: Ты, мама, вместе с папой, Бэнте вместе с Кристофером, а я - один (...).
(On často govorel materi: Ty, mama, vmeste s papoj, Bente vmeste s Kristoferom, a ja- odin (...))

22. s0528 Norsk natur - stor verdi i Norge og det er bra at nordmenn forstår det .
Норвежская природа - это ценность Норвегии, и хорошо, что норвежцы это понимают
Norvežskaja priroda- èto cennost' Norvegii, i horošo, što norvežcy èto ponimajut
Norsk+f.nom.sg natur+f.nom.sg – det+n.nom verdi+m.nom.sg Norge+m.gen.sg, og bra+n.nom, at nordmenn+m.nom.pl det+n.nom forstår+3.p.pl

I eksempel 23-28 er kopulaverbet utelatt før adjektiv (23-26) og preposisjonsfraser (27 og 28).

23. s0493 Jeg || gift med norsk mann .

24. s0528 Min datter || uenig med meg fordi hun synes at (...)
Моя дочь с мной не согласна, потому что она думает, что ...
(Moja doč' s mnoj ne soglasna, potomu što ona думаet, što)

25. s0512 Men natura || veldig vakker !
Но природа прелестная!
(No priroda prelestnaja)
Men natur+f.nom.sg vakker+f.nom.sg

26. s0493 Det er frisk luft , veldig høye fjeller , reine innsjøer og jeg || veldig glad at jeg bor i Norge , og har gode venner .
(...) я очень рад, что я живу в Норвегии (...)
(...) ja očen' rad, što ja živu v Norvegii (...)
Jeg+nom svært glad+m.nom.sg, at jeg+nom bor+1.p.sg i Norge+f.lok.sg

27. s0523 Den teksten || fra boka ” Klar til Norge ” .
Текст из книги «Готов к Норвегии»
(Tekst iz knigi "Gotov k Norvegii")

28. s0523 Den romanen || om kjærlighet , om norske mennesker som har vart overtroiske , om vanskeligheter som hadde fattige og rike beboender (...).

Eksempel 29 er en ytring med inversjon, der det kan hende er snakk om verbet *er* som *befinner seg*. I målspråksnormert utgave ville man nok brukt en konstruksjon med foreløpig subjekt og sagt ”Overalt er det fine blomster, trær og busker.”

29. s0528 Overalt || fine blomstene , trær , busker .
Везде красивые цветы, деревья, кусты.
Veзде krasivye cvety, derev'ja, kusty
Overalt fine+m.nom.pl blomster+m.nom.pl, trær+n.nom.pl, busker+m.nom.pl.

I eksempel 30 ser man noe som ser ut som utelatt Uttrykket *å være glad i* er et verb på russisk, og om man oppfatter det slik på norsk, oppfyller man kravet om et finitt verb i eksempel 30. Se også eksempel 62.

30. s0158 Danske liker å sitte på restaurant eller på kaffe , svenske liker å spasere i byen mens norske || glad i natur .
Датчаные любят сидеть в ресторанах и кафе, шведы любят гулять по городу, а норвежцы любят природу.
(Datčany ljubjat sidet' v restoranah i kafe, švedy ljubjat guljat' po gorodu, a norvežcy ljubjat prirodu)
Dansker+m.nom.pl liker+3.p.pl sitte på restauranter+m.lok.pl og kafé+ubøyd, svensker+m.nom.pl liker+3.p.pl gå i byen+m.dat.sg og nordmenn+m.nom.pl liker+3.p.pl naturen+f.akk.sg.

Eksempel 31 og 32 mangler *er* etter innskutt setning. Ytringene er litt utydelige, i og med at de innskutte setningene ikke er skilt ut med komma, kan man også se for seg leddsetninger med skjult at, slik at er mangler inne i en leddsetning.

31. s0938 Dette synes jeg || veldig viktig for å redusere bilulykker .
32. s0480 Det var ikke lett å bo i Norge , til og med 80 år siden , og det synes jeg || hoved grun hvorfor nurmen er rolig og de alltid vil hjelpe hvis du spør om hjelp .
33. s0508 Hver gang || som første gang !
34. s0528 Fine fuglene – måka , kråka og skura som || sjefene i hagen snakke vanlig veldig høyt , kanskje på norsk...

9.1.4 Lavere nivå, eksempler fra mer komplekse ytringer

På lavere nivå finner man også eksempler på utelatt *er* før leddsetninger, som i eksempel 35-39.

- 35. s0038 Årsaken til dette || at Tolkien skrev om personer i boka så detaljert .
- 36. s0070 Men en ting som gjore forskjellig || at Norge er rikeste land enn Russland .
- 37. s0494 Som regler || at alle skal samles i kirke .

Eksempel 37 og 38 er litt uklare.

- 38. s0494 Det er tragiske tradisjonene , men som jeg merker hver år begravelser || at det er litt spesiell situasjon .
- 39. s0938 Grunnen ~~er~~ til det || at langs veier står det skilt : " kjør sakte !

Det store flertallet av kopulautelatelsene på lavere nivå finner sted i leddsetninger, som i eksempel 40-61.

- 40. s0490 Vi kan si at dette || en del av norsk kultur .
Мы можем сказать, что это - часть норвежской культуры.
My možem skazat', čto èto- čast' norvežkoj kultury
Vi+nom kan+1.p.pl si, at det+n.nom- del+f.nom.sg norsk+f.gen.sg kultur+f.gen.sg
- 41. s0479 Hvis du || egoistisk , kan du ikke skape vennskapet .
Если ты эгоист – дружбы ты не найдёшь.
Esli ty ègoist- družby ty ne najděš
Hvis du+nom egoist+m.nom.sg-vennskap+f.gen.sg du+nom ikke finner+2.p.sg.
- 42. s0479 Hvis du || ensom , angår du mange morsome ting .
- 43. s0476 Jeg mener at vennskap || et viktig det av live ditt .

I eksempel 44 finner vi to *er*, både kopula og kopula i foreløpig subjekt, men informanten utelater kopula inne i leddsetningen.

- 44. s0480 De er ikke identisk , det er mange ting som || forskjellige .
Они не идентичны, там много различий.
Oni ne identičny, tam mnogo različij
De+nom ikke identiske+m.nom.pl, der mange forskjeller+n.gen.pl

45. s0480 Vi har mange tradisjoner som || like og nesten samme som den norske tradisjonen

I eksempel 46 mangler *er* i en relativsetning der relativpronomenet er subjekt.

46. s0520 Mennesker tror på disse bildene , og de håper at de hjelper de som || syk , eller de som dødt .

47. s0116 Jeg synes at jeg fikk noe opplæring også , fordi barna i Norge || ganske selvstendig , og det er litt uvanlig for meg .

48. s0475 Det er bra at nordmenn respekterer sin historie og || stolt av sitt land .

I eksempel 49 er det en leddsetning med *at* etter *jeg synes*. Sammenlign med eksempel 31 og 32 som bruker *jeg synes* uten *at*.

49. s0525 Jeg synes at naturen i Norge || veldig fint og rik .

50. s0512 Klima er forskjellig også på grunn av Norge || et ” lang ” land . (skjult at)

51. s0938 Ellers synes jeg at offentlig transport i Norge || alt for dyrt og derfor folk må kjøre sine biler hver dag .

Я, в общем, думаю, что общественный транспорт в Норвегии слишком дорогой.

Ja, v obščem, dumaju, čto obščestvennyj transport v Norvegii sliškom dorogoj

Jeg^{+nom}, i øvrig^{+n.lok.sg}, synes^{S+1.p.sg}, at offentlig^{+m.nom.sg} transport^{+m.nom.sg} i Norge^{+f.gen.sg} altfor dyr^{+m.nom.sg}.

52. s0971 Om vinteren kan vi se hvor skilten snøen || på kanter av veier hvor det er mye trafikk

53. s0158 Nå bor jeg i Norge , og det er mange norske rundt meg som || glad i natur som jeg

En av de vanskeligste setningstypene på norsk ser ut til å være ulike uttrykk med det er. For øvring kan man lure på om eksempel 54 har en forekomst av utelatt *er* i betydningen *befinner seg*.

54. s0479 Jeg er litt konservativ , liker ikke når det || mange folk rundt meg .

55. s0484 Mange mennesker synes at det || mye stress i livet .

56. s0509 Det var en bevis til at i Norge || skiftende været .

Eksempel 57 mangler er i utbrytingskonstruksjonen, men har tatt med kopula i leddsetningen.

57. s0038 Boka har spesiell filosofi , som viser hva man må pri-oritere i livet sitt , og hva det || som er det viktigste .

Selv om hele setningen i eksempel 58 er komplisert og har flere nivåer av underordning, er setningen der utelattelsen forekommer, ganske enkel.

58. s0494 Kanskje på grunn av det at det || veldig trist da på den siste vei folk kan gi til venn eller slektning massa og forskjellige blomster .

Når det gjelder eksempel 60, som ser ut som en enkel kopulautelatelse før substantivpredikativ, skal man passe på. På russisk er nemlig *å være venner med noen* et verb, дружить (*družít'*). Flertallet av *venn* får samme ordbilde som et tenkt verb ”å venne, venner, har vennet.”

59. s0491 Det er vennskapet når en || venner med bare en .

Til sist ser man også på lavere nivå et eksempel på det samme som på høyere nivå, nemlig at hjelpeverbet er blir utelatt før passiv partisipp.

60. s0486 Jeg liker å se i SantHans kveld på de båtene som || pyntet med blomster og flagg .

Russisk: 85 treff/60 relevante

Appendiks 2: BKS-eksemplene

I forekomstene fra bks-informantene finner man 17 forekomster av utelatt kopula, men de ser ganske annerledes ut enn eksemplene fra de russiskspråklige informantene. Det er heller ikke noe klart mønster i utelattelsene innad i gruppen. Eksemplene er også her gruppert etter testnivå og enkle/komplekse setninger, og de fleste setningene er oversatt til idiomatisk korrekt bks og følges av en grammatisk transkripsjon⁵⁷. Bokstaven *h* først i informantkoden betyr at teksten er hentet fra *Test i norsk (høyere nivå)*, mens *s* betyr at den er hentet fra *Språkprøven*. Appendikset oppsummerer de grammatiske kommentarene fra analysen. Det gjøres oppmerksom på at når funnene vises i ASKs konkordansetabell, er stedet der koderen

⁵⁷ Oversetteren var av serbisk opprinnelse, noe en morsmålsbruker vil kunne se.

har ment at er skulle inn, markert med et tomrom i setningen. For å gjøre kodingen tydelig her, markeres stedet med | |.

9.2.1 Høyere nivå, eksempler fra enkle setninger

1. h0564 (Når vi skal på handle tur for eksempel hos hennes - Maurits det er umulig å finne en sto størrelse i butikken og) Hennes- Maurits | | en av de butikkene som unge jenter synes det er fint og ikke minst billig (men bekostnig av å være slank til å finne riktig størrelse , det er synd men sånn ble det .)

Hennes- Maurits je jedna od prodavnica za
Hennes- Maurits er+3.p.sg en+f.nom av butikker+f.gen.pl for

koju mlade devojke tvrde da je
hvilke+f.akk.sg unge+f.nom.pl jenter+f.nom.pl hevder+3.p.pl at er+3.p.sg

dobra a još uz to i jeftina
bra+f.nom.sg og mer ved det+n.nom også billig+f.nom.sg

Også blant bks-informantene forekommer utelatelse av hjelpeverbet *er* før passiv partisipp.

2. h0149 Bok heter " Kollisjon mellom generasjoner " | | skrevet av en mest berømte Jugoslaviske forfattere Branko Tropic .

Knjiga se zove "Sukob
Bok+f.nom.sg refl.part+3.p.sg heter+3.p.sg "Kollisjon+m.nom.sg

među generacijama" koju je
mellom generasjoner+f.inst.pl " som+f.akk.sg hj.verb+3.p.sg

napisao jedan od najpoznatijih
skreV+fort.m.sg en+m.nom.sg av mest-kjente+m.gen.pl

jugoslovenskih pisaca Branko Ćopić.
jugoslaviske+m.gen.pl forfattere+m.gen.pl Branko+nom Ćopić+nom

Eksempel 3 viser en utelatelse av *er* i betydningen finnes der man i den norske setningen benytter et foreløpig subjekt. Som nevnt i kapittel 2, bruker bks verbet *imati* (å ha) bøydd i tredje person (*ima*) for å uttrykke *finnes*, der vi på norsk bruker *det er*.

- 3 h0724 For det første | | det veldig mange ting som avgjører vår eget liv og samtidig tid som vi har for oss eller andre .

Kao prvo ima mnogo stvari koje određuju naš sopstveni život i istovremeno vreme koje imamo za sebe ili za druge.

Som første^{+n.nom} finnes^{+3.p.sg} mange ting^{+f.gen.pl} som^{+f.nom.pl} avgjør^{+3.p.pl} vårt^{+m.nom.sg} eget^{+m.nom.sg} liv^{+m.nom.sg} og samtidig⁺ⁿ tid^{+n.nom.sg} som^{+n.nom.sg} har^{+1.p.pl} for seg^{+akk} eller for andre^{+m/f.akk.pl}.

9.2.2 Høyere nivå, eksempler fra mer komplekse setninger

I eksempel 4 og 5 finner man utelatelsen før en leddsetning med subjunksjon. Oversettelsen viser igjen at selv om *er* ikke forekommer i mellomspråksperformansen, har oversettelsen til bks *je*.

4. h0564 Hovedgrunn for at folk blir veldig tykke || fordi de spiser masse usunt mat , trener lite (, har ikke tid til å tenke på kroppen , bare jobber , ikke minst de som sitter på kontoret døgnet rundt , har ikke mulighet til å mosjonere , etter jobben må de hjem til familie .)

Glavni razlog zašto ljudi postaju veoma debeli je zato što mnogo jedu nezdravu hranu i treniraju malo.

Hoved^{+m.nom.sg} grunn^{+m.nom.sg} hvorfor folk^{+nom.pl} blir^{+3.p.pl} veldig tykke^{+m.nom.pl} er^{+3.p.sg} for-det at mye spiser^{+3.p.pl} usunn^{+f.akk.sg} mat^{+f.akk.sg} og trener^{+3.p.pl} lite^{+n.nom}

5. h0384 Det som skjer || at de begynner å glemme familien sin , vennene sine og ikke minst foreldrene

Događa se to da počinju da zaboravljaju svoju porodicu, svoje prijatelje i što je najgore i svoje roditelje.

Skjer^{+3.p.sg} refl^{+3.p.sg} det⁺ⁿ at begynner^{+3.p.pl} at glemmer^{+3.p.pl} sin^{+f.akk.sg} familie^{+f.akk.sg} , sine^{+m.akk.pl} venner^{+m.akk.pl} og som er^{+3.p.sg} verre⁺ⁿ også sine^{+m.akk.pl} foreldre^{+m.akk.pl}.

I eksempel 6 har informanten på høyere nivå utelatt *er* inne i leddsetningen.

6. h0702 Jeg velger dette framfor den idyliske bilde som landet gir , fordi jeg som selv bodde noen lange år på landet vet at det nok bare || idylisk på utsiden .

Ja biram ovo naspram idilične slike koju selo daje, zato što sam ja lično živeo nekoliko dugih godina na selu i znam da je samo naizgled idilična.

Jeg^{+nom} velger^{+1.p.sg} dette^{+n.nom} framfor idyllisk^{+f.gen.sg} bilde^{+f.gen.sg} som^{+f.akk.sg} landsbygd^{+n.nom.sg} gir^{+3.p.sg} , for-det at hjelpeverb^{+1.p.sg} jeg^{+nom} selv^{+n.nom.sg} bodd^{+fort.m.sg} noen lange^{+f.gen.pl} år^{+f.gen.pl} på landsbygda^{+n.lok.sg} og vet^{+f.gen.pl} at er^{+3.p.sg} bare tilsynelatende idyllisk^{+f.nom.sg}.

9.2.3 Lavere nivå, eksempler fra enkle setninger

På lavere nivå finnes utelatelsene i hovedsak i mer kompliserte setninger, og bare to på utelatelse i enkle setninger. Eksempel 7 er kopula i en presentasjonssituasjon. Eksempel 8 er

så kort at det er litt vanskelig å si sikkert at det er en kopula-utelatelse- det kan være et kolon eller en bindestrek som mangler.

7. s0600 Det || et sted hvor jeg har opplevd at folk hilser på meg uten at de kjenner meg .
To je zemlja gde sam doživeo da me ljudi pozdravljaju a da me i ne poznaju.
Det+n.nom er+3.p.sg land+f.nom der hj.verb+1.p.sg opplevd+fort.m.sg at meg+akk folk+nom.pl
hilser+3.p.pl men at meg+akk også ikke kjenner+3.p.pl
8. S0600 Og en ting til || matvaner .

9.2.4 Lavere nivå, eksempler fra mer komplekse setninger

Eksempel 9-13 viser utelatelse inne i en leddsetning. I de tre første er et adjektiv predikativ i kopula-leddsetninger, mens i eksempel 12 og 13 er subjunksjonen som også subjekt i setningen, noe som gjør det mer komplisert og mindre oversiktlig. Både leddsetninger helsetninger har verbtvang på bks, og oversettelsene viser ikke noen sammenheng mellom utelatelsetene og morsmålet.

9. s0673 Jeg synes at det yrket bør forsette utvikle seg fordi menneskhet || avhengi av det.
Ja sam siguran da zanat treba nastaviti da napreduje zato što je čovečanstvo zavisno od toga.
Jeg+nom er+1.p.sg sikker+m.nom.sg at yrke+m.nom.sg må+3.p.sg fortsette at utvikler+3.p.sg for-det
at er+3.p.sg menneskehet+n.nom.sg avhengig+n.nom.sg av det+n.gen.sg.
10. s0601 Men hvis du || fattig det er vanskelig fordi ingen vil bli venn .
Ali ako si siromašan onda je teško, zato što niko neće da ti bude prijatelj
Men hvis er+2.p.sg fattig+m.nom så er+3.p.sg vanskelig+n.nom, for-det at ingen+nom vil-
ikke+3.p.sg at deg+dat blir+3.p.sg venn
11. s0609 Jeg håper de || voksen til å skjønne hva det betyr .
Ja se nadam da će oni kad porastu shvatiti šta to znači.
Jeg+nom refl.part+1.p.sg håper+1.p.sg at vil+3.p.pl de+nom når vokser+3.p.pl forstå hva det+n.nom
betyr+3.p.sg
12. s0801 Det er noe som || veldig populært i hele verden .
To je nešto što je veoma popularno u celom svetu.
Det+n.nom er+3.p.sg noe+n.nom som er+3.p.sg svært populært+n.nom i hele+m.lok.sg verden+m.lok.sg
13. s0151 Enten er det jobb eller skolen som || årsaken .
Ili je posao ili škola razlog.
Eller er+3.p.sg arbeid+m.nom.sg eller skole+f.nom.sg grunnen+m.nom.sg

Eksempel 14 og 15 mangler ikke bare *er*, men *at* også.

14. s0613 I kontakt med norske folk ble jeg kjent at de snakke rølig , ikke høyt , de smille nesten alltid og det viktigste for meg || de er ikke agresive folk .sine .
U kontaktu sa norvežanima saznala sam da pričaju sporo, tiho, smeju se gotovo stalno i što je najvažnije za mene da nisu agresivni.
I kontakt+m.lok.sg med nordmenn+m.inst.pl forsto+fort.f.sg hjelpeverb+1.p.sg at snakker+3.p.pl sakte+n.nom, stille+n.nom, smiler+3.p.pl refl.part+3.p.pl nesten alltid og som er+3.p.sg viktigst+n.nom for meg+akk at ikke-er+3.p.pl aggressive+m.nom.pl
15. s0612 Problem i andre europeiske landene || de har ikke noe støtte mot alkoholisme .
Problem u drugim zemljama evrope je da oni nemaju nikakvu podršku u borbi protiv alkoholizma.
Problem+m.nom.sg i andre+f.lok.sg land+f.lok.sg Europa+f.gen.sg er+3.p.sg at de+nom har-ikke+3.p.pl noen-slags+f.akk.sg støtte+f.lok.sg i kampen+f.lok.sg mot alkoholisme+m.gen.sg.
16. s0597 Det er veldig fint å ha venner som || Nordmen .
Lepo je imati prijatelje koji su Norvežani
Fint+n.nom.sg er+3.p.sg ha venner+m.akk.pl som+m.nom.pl er+3.p.pl nordmenn+m.nom.pl
17. s0616 Hva er det som jeg tror || en venn for livet .??
Šta je to što ja smatram prijateljem za ceo život?
Hva er+3.p.sg det+n.nom.sg som jeg+nom anser+1.p.sg venn+m.inst.sg for hele+m.akk.sg liv+m.akk.sg?

Bks: 58 treff/17 relevante

Appendiks 3: Grammatiske forkortelser

Grammatiske forkortelser brukt i transkripsjoner

m. maskulinum

f. femininum

n. nøytrum

nom. Nominativ

akk. Akkusativ

gen. Genitiv

dat. Dativ

lok. Lokativ

inst. Instrumentalis

sg. Singularis

pl. Pluralis

1.p 1. person

2.p 2. person

3.p 3. person

Inf. Infinitiv

Pres. Presens

Fut. Futurum

Fort. Fortid

Pret. Preteritum

Perf. Perfektum

Part. Partisipp

Akt. Aktiv

Pass. Passiv

(ru) Russisk

(bks) Bosnisk/kroatisk/serbisk

(sp, isl etc)Spansk, islandsk, andre språk, det fremgår av konteksten hvilket.

Appendiks 4: Transkripsjonsnøkkel

Til transkripsjonen av kyrilliske bokstaver har jeg benyttet meg av den vitenskapelige (scholarly) transkripsjonsnøkkelen som har vært i bruk gjennom det meste av 1900-tallet, og som er basis for GOST- og ISO-systemene. Den baserer seg på det tsjekkiske alfabetet, som også lå til grunn da stavingen av kroatisk med latinske bokstaver ble etablert. Systemet baserer seg på at hver bokstav direkte tilsvarener ett tegn i det kyrilliske alfabetet, med ytterst få unntak. Hensikten med å velge denne nøkkelen foran for eksempel den engelske, er å skape et skriftbilde som gjør sammenligningen mellom russisk og bks mer tydelig.

А а	a
Б б	b
В в	v
Г г	g
Д д	d
Е е	e
Ё ё	Ë (uttales [jo])
Ж ж	ž
З з	z
И и	i
Й й	j
К к	k
Л л	l
М м	m
Н н	n
О о	o
П п	p
Р р	r
С с	s
Т т	t
У у	u
Ф ф	f
Х х	x
Ц ц	c
Ч ч	č
Ш ш	š
Щ щ	šč
Ъ ъ	"(det harde tegn)
Ы ы	y
Ь ь	' (det myke tegn)
Э э	è
Ю ю	ju
Я я	ja

Appendix 5: Gjennomsnitt og korrelasjonsberegninger, statistiske tabeller

9.5.1 Statistikk russiske kandidater

Russ. kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk	feil%
h0177	24	24		0 0/24	0,00 %
h0185	21	21		0 0/21	0,00 %
h0186	22	22		0 0/22	0,00 %
h0188	23	23		0 0/23	0,00 %
h0190	9	9		0 0/9	0,00 %
h0194	10	10		0 0/10	0,00 %
h0197	14	14		0 0/14	0,00 %
h0199	8	8		0 0/8	0,00 %
h0204	18	18		0 0/18	0,00 %
h0208	21	22		1 1 av 22	4,55 %
h0209	18	18		0 0/18	0,00 %
h0220	11	11		0 0/11	0,00 %
h0223	15	15		0 0/15	0,00 %
h0232	9	9		0 0/9	0,00 %
h0233	25	25		0 0/25	0,00 %
h0237	10	11		1 1 av 11	9,09 %
h0240	16	16		0 0/16	0,00 %
h0243	16	16		0 0/16	0,00 %
h0247	18	18		0 0/18	0,00 %
h0254	16	16		0 0/16	0,00 %
h0256	11	11		0 0/11	0,00 %
h0257	31	31		0 0/31	0,00 %
h0264	21	21		0 0/21	0,00 %
h0272	10	11		1 1 av 11	9,09 %
h0273	11	15		4 4 av 15	26,67 %
h0274	7	7		0 0/7	0,00 %
h0275	4	4		0 0/4	0,00 %
h0279	12	12		0 0/12	0,00 %
h0284	18	18		0 0/18	0,00 %
h0286	10	10		0 0/10	0,00 %
h0288	11	11		0 0/11	0,00 %
h0290	19	20		1 1 av 20	5,00 %
h0292	25	27		2 2 av 27	7,41 %
h0299	13	13		0 0/13	0,00 %
h0302	15	15		0 0/15	0,00 %
h0304	16	16		0 0/16	0,00 %
h0306	12	13		1 1 av 13	7,69 %
h0318	19	19		0 0/19	0,00 %
h0319	21	21		0 0/21	0,00 %
h0323	14	15		1 1 av 15	6,67 %
h0326	12	12		0 0/12	0,00 %
h0327	7	7		0 0/7	0,00 %

h0367	25	25	0 0/25	0,00 %
h0370	13	13	0 0/13	0,00 %
h0371	14	14	0 0/14	0,00 %
h0373	15	15	0 0/15	0,00 %
h0375	11	11	0 0/11	0,00 %
h0379	14	14	0 0/14	0,00 %
h0383	10	10	0 0/10	0,00 %
h0387	24	24	0 0/24	0,00 %
h0391	17	17	0 0/17	0,00 %
h0392	19	19	0 0/19	0,00 %
h0394	9	9	0 0/9	0,00 %
h0397	15	17	2 2 av 17	11,76 %
h0406	15	15	0 0/15	0,00 %
h0410	13	13	0 0/13	0,00 %
h0411	8	9	1 1 av 9	11,11 %
h0415	15	15	0 0/15	0,00 %
h0416	16	16	0 0/16	0,00 %
h0417	9	9	0 0/9	0,00 %
h0418	26	26	0 0/26	0,00 %
h0419	25	25	0 0/25	0,00 %
h0422	12	12	0 0/12	0,00 %
h0427	5	5	0 0/5	0,00 %
h0448	16	16	0 0/16	0,00 %
h0450	15	15	0 0/15	0,00 %
h0455	19	19	0 0/19	0,00 %
h0459	17	17	0 0/17	0,00 %
h0466	23	23	0 0/23	0,00 %
h0483	9	9	0 0/9	0,00 %
h0486	12	12	0 0/12	0,00 %
h0493	19	20	1 1 av 20	5,00 %
h0511	16	16	0 0/16	0,00 %
h0512	10	10	0 0/10	0,00 %
h0522	13	13	0 0/13	0,00 %
h0525	12	12	0 0/12	0,00 %
h0537	19	19	0 0/19	0,00 %
h0538	25	25	0 0/25	0,00 %
h0540	14	14	0 0/14	0,00 %
h0541	16	16	0 0/16	0,00 %
h0542	21	22	1 1 av 22	4,55 %
h0543	20	20	0 0/20	0,00 %
h0547	12	12	0 0/12	0,00 %
h0548	17	17	0 0/17	0,00 %
h0554	6	6	0 0/6	0,00 %
h0570	13	13	0 0/13	0,00 %
h0574	5	5	0 0/5	0,00 %
h0576	16	16	0 0/16	0,00 %

h0589	14	14	0 0/14	0,00 %
h0590	8	9	1 1 av 9	11,11 %
h0592	22	22	0 0/22	0,00 %
h0593	8	8	0 0/8	0,00 %
h0595	16	16	0 0/16	0,00 %
h0596	7	7	0 0/7	0,00 %
h0598	4	4	0 0/4	0,00 %
h0602	17	17	0 0/17	0,00 %
h0603	9	9	0 0/9	0,00 %
h0607	19	19	0 0/19	0,00 %
h0609	7	7	0 0/7	0,00 %
h0611	14	16	2 2 av 16	12,50 %
s0036	1	1	0 0/1	0,00 %
s0037	6	6	0 0/6	0,00 %
s0038	7	9	2 2 av 9	22,22 %
s0039	0	0	0 0/0	0,00 %
s0040	2	2	0 0/2	0,00 %
s0066	5	5	0 0/5	0,00 %
s0067	11	11	0 0/11	0,00 %
s0068	7	7	0 0/7	0,00 %
s0069	4	4	0 0/4	0,00 %
s0070	8	9	1 1 av 9	11,11 %
s0116	7	8	1 1 av 8	12,50 %
s0117	0	0	0 0/0	0,00 %
s0118	7	7	0 0/7	0,00 %
s0119	15	15	0 0/15	0,00 %
s0155	14	14	0 0/14	0,00 %
s0156	24	24	0 0/24	0,00 %
s0157	5	5	0 0/5	0,00 %
s0158	10	12	2 2 av 12	16,67 %
s0472	14	14	0 0/14	0,00 %
s0473	6	6	0 0/6	0,00 %
s0474	8	8	0 0/8	0,00 %
s0475	10	11	1 1 av 11	9,09 %
s0476	2	3	1 1 av 3	33,33 %
s0477	5	5	0 0/5	0,00 %
s0478	6	6	0 0/6	0,00 %
s0479	10	13	3 3 av 13	23,08 %
s0480	11	14	3 3 av 14	21,43 %
s0481	11	11	0 0/11	0,00 %
s0482	7	7	0 0/7	0,00 %
s0483	12	12	0 0/12	0,00 %
s0484	4	5	1 1 av 5	20,00 %
s0485	8	8	0 0 av 8	0,00 %
s0486	12	13	1 1 av 13	7,69 %
s0487	5	5	0 0/5	0,00 %

s0488	5	5	0 0/5	0,00 %
s0489	4	4	0 0/4	0,00 %
s0490	2	3	1 1 av 3	33,33 %
s0491	7	8	1 1 av 8	12,50 %
s0492	2	2	0 0/2	0,00 %
s0493	7	9	2 2 av 9	22,22 %
s0494	8	11	3 3 av 11	27,27 %
s0495	7	7	0 0/7	0,00 %
s0496	6	6	0 0/6	0,00 %
s0497	7	7	0 0/7	0,00 %
s0498	1	1	0 0/1	0,00 %
s0499	6	6	0 0/6	0,00 %
s0500	5	5	0 0/5	0,00 %
s0501	5	5	0 0/5	0,00 %
s0502	14	14	0 0/14	0,00 %
s0503	9	9	0 0/9	0,00 %
s0504	7	7	0 0/7	0,00 %
s0505	2	2	0 0/2	0,00 %
s0506	13	13	0 0/13	0,00 %
s0507	0	0	0 0/0	0,00 %
s0508	9	10	1 1 av 10	10,00 %
s0509	1	2	1 1 av 2	50,00 %
s0510	5	5	0 0/5	0,00 %
s0511	12	12	0 0/12	0,00 %
s0512	9	11	2 2 av 11	18,18 %
s0513	13	13	0 0/13	0,00 %
s0514	8	8	0 0/8	0,00 %
s0515	3	3	0 0/3	0,00 %
s0516	7	7	0 0/7	0,00 %
s0517	11	11	0 0/11	0,00 %
s0518	6	6	0 0/6	0,00 %
s0519	8	8	0 0/8	0,00 %
s0520	8	9	1 1 av 9	11,11 %
s0521	4	4	0 0/4	0,00 %
s0522	12	12	0 0/12	0,00 %
s0523	4	6	2 2 av 6	33,00 %
s0524	6	6	0 0/6	0,00 %
s0525	8	9	1 1 av 9	11,00 %
s0526	2	2	0 0/2	0,00 %
s0527	6	6	0 0/6	0,00 %
s0528	4	8	4 4 av 8	11,00 %
s0529	2	2	0 0/2	0,00 %
s0530	2	3	1 1 av 3	33,00 %
s0531	5	5	0 0/5	0,00 %
s0532	11	11	0 0/11	0,00 %
s0533	7	7	0 0/7	0,00 %

s0534	10	10	0	0/10	0,00 %
s0535	6	6	0	0/6	0,00 %
s0536	1	1	0	0/1	0,00 %
s0537	8	8	0	0/8	0,00 %
s0538	8	8	0	0/8	0,00 %
s0903	8	8	0	0/8	0,00 %
s0905	6	6	0	0/6	0,00 %
s0912	8	8	0	0/8	0,00 %
s0913	9	9	0	0/9	0,00 %
s0920	16	16	0	0/16	0,00 %
s0925	8	8	0	0/8	0,00 %
s0927	7	7	0	0/7	0,00 %
s0933	12	12	0	0/12	0,00 %
s0937	25	25	0	0/25	0,00 %
s0938	7	10	3	3 av 10	30,00 %
s0942	11	11	0	0/11	0,00 %
s0945	7	7	0	0/7	0,00 %
s0958	6	6	0	0/6	0,00 %
s0971	14	15	1	1/15	6,67 %
s0976	16	16	0	0/16	0,00 %
Russ. kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk	feil%
Total	2230	2290	60	60/2290	
Gjennomsnitt	11,15	11,45	0,325	0,03	3,09 %
Standardavvik			0,73		7,89 %
Konfidensintervall			0,11		

9.5.2 Statistikk bks-kandidater

Bks kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk	feil%
h0001	15	15	0	0/15	0,00 %
h0008	9	9	0	0/9	0,00 %
h0010	14	14	0	0/14	0,00 %
h0011	20	20	0	0/20	0,00 %
h0014	18	18	0	0/18	0,00 %
h0023	13	13	0	0/13	0,00 %
h0024	16	16	0	0/16	0,00 %
h0032	14	14	0	0/14	0,00 %
h0035	5	5	0	0/5	0,00 %
h0043	13	13	0	0/13	0,00 %
h0047	15	15	0	0/15	0,00 %
h0055	7	7	0	0/7	0,00 %
h0057	13	13	0	0/13	0,00 %
h0058	16	16	0	0/16	0,00 %
h0062	4	4	0	0/4	0,00 %
h0065	30	30	0	0/30	0,00 %
h0070	14	14	0	0/14	0,00 %

h0074	14	14	0 0/14	0,00 %
h0076	42	42	0 0/42	0,00 %
h0080	9	9	0 0/9	0,00 %
h0082	27	27	0 0/27	0,00 %
h0084	15	15	0 0/15	0,00 %
h0093	22	22	0 0/22	0,00 %
h0105	9	9	0 0/9	0,00 %
h0106	8	8	0 0/8	0,00 %
h0108	12	12	0 0/12	0,00 %
h0111	22	22	0 0/22	0,00 %
h0113	10	10	0 0/10	0,00 %
h0120	9	9	0 0/9	0,00 %
h0129	12	12	0 0/12	0,00 %
h0134	7	7	0 0/7	0,00 %
h0135	13	13	0 0/13	0,00 %
h0138	12	12	0 0/12	0,00 %
h0139	16	16	0 0/16	0,00 %
h0147	6	6	0 0/6	0,00 %
h0148	15	15	0 0/15	0,00 %
h0149	8	9	1 1 av 9	11,11 %
h0151	19	19	0 0/19	0,00 %
h0158	12	12	0 0/12	0,00 %
h0160	11	11	0 0/11	0,00 %
h0163	2	2	0 0/2	0,00 %
h0173	13	13	0 0/13	0,00 %
h0184	18	18	0 0/18	0,00 %
h0193	18	18	0 0/18	0,00 %
h0205	17	17	0 0/17	0,00 %
h0281	17	17	0 0/17	0,00 %
h0282	10	10	0 0/10	0,00 %
h0285	10	10	0 0/10	0,00 %
h0307	14	14	0 0/14	0,00 %
h0339	19	19	0 0/19	0,00 %
h0341	17	17	0 0/17	0,00 %
h0359	11	11	0 0/11	0,00 %
h0384	22	23	1 1 av 23	4,35 %
h0385	10	10	0 0/10	0,00 %
h0480	20	20	0 0/20	0,00 %
h0495	18	18	0 0/18	0,00 %
h0519	17	17	0 0/17	0,00 %
h0556	10	10	0 0/10	0,00 %
h0564	19	21	2 2 av 21	9,52 %
h0569	23	23	0 0/23	0,00 %
h0600	26	26	0 0/26	0,00 %
h0619	31	31	0 0/31	0,00 %
h0650	16	16	0 0/16	0,00 %

h0652	17	17	0 0/17	0,00 %
h0671	19	19	0 0/19	0,00 %
h0675	13	13	0 0/13	0,00 %
h0676	18	18	0 0/18	0,00 %
h0677	5	5	0 0/5	0,00 %
h0679	19	19	0 0/19	0,00 %
h0683	22	22	0 0/22	0,00 %
h0692	16	16	0 0/16	0,00 %
h0693	19	19	0 0/19	0,00 %
h0695	27	27	0 0/27	0,00 %
h0696	8	8	0 0/8	0,00 %
h0697	15	15	0 0/15	0,00 %
h0698	13	13	0 0/13	0,00 %
h0699	17	17	0 0/17	0,00 %
h0700	9	9	0 0/9	0,00 %
h0701	17	17	0 0/17	0,00 %
h0702	22	23	1 1 av 23	4,35 %
h0703	19	19	0 0/19	0,00 %
h0707	21	21	0 0/21	0,00 %
h0708	15	15	0 0/15	0,00 %
h0715	12	12	0 0/12	0,00 %
h0716	10	10	0 0/10	0,00 %
h0717	17	17	0 0/17	0,00 %
h0718	7	7	0 0/7	0,00 %
h0719	21	21	0 0/21	0,00 %
h0720	5	5	0 0/5	0,00 %
h0721	15	15	0 0/15	0,00 %
h0724	26	27	1 1 av 27	3,70 %
h0725	17	17	0 0/17	0,00 %
h0726	11	11	0 0/11	0,00 %
h0727	19	19	0 0/19	0,00 %
h0728	20	20	0 0/20	0,00 %
h0738	11	11	0 0/11	0,00 %
h0739	16	16	0 0/16	0,00 %
h0740	13	13	0 0/13	0,00 %
h0741	31	31	0 0/31	0,00 %
h0744	28	28	0 0/28	0,00 %
s0031	3	3	0 0/3	0,00 %
s0032	9	9	0 0/9	0,00 %
s0033	10	10	0 0/10	0,00 %
s0034	7	7	0 0/7	0,00 %
s0035	5	5	0 0/5	0,00 %
s0077	16	16	0 0/16	0,00 %
s0081	13	13	0 0/13	0,00 %
s0082	11	11	0 0/11	0,00 %
s0083	14	14	0 0/14	0,00 %

s0085	9	9	0 0/9	0,00 %
s0142	13	13	0 0/13	0,00 %
s0143	4	4	0 0/4	0,00 %
s0144	19	19	0 0/19	0,00 %
s0145	11	11	0 0/11	0,00 %
s0146	9	9	0 0/9	0,00 %
s0149	16	16	0 0/16	0,00 %
s0150	6	6	0 0/6	0,00 %
s0151	6	7	1 1 av 7	14,29 %
s0152	6	6	0 0/6	0,00 %
s0153	8	8	0 0/8	0,00 %
s0591	13	13	0 0/13	0,00 %
s0595	6	6	0 0/6	0,00 %
s0597	4	5	1 1 av 5	20,00 %
s0598	2	2	0 0/2	0,00 %
s0600	9	11	2 2 av 11	18,18 %
s0601	8	9	1 1 av 9	11,11 %
s0604	15	15	0 0/15	0,00 %
s0605	16	16	0 0/16	0,00 %
s0606	23	23	0 0/23	0,00 %
s0607	11	11	0 0/11	0,00 %
s0608	8	8	0 0/8	0,00 %
s0609	10	11	1 1 av 11	9,09 %
s0610	11	11	0 0/11	0,00 %
s0612	5	6	1 1 av 6	16,67 %
s0613	15	16	1 1 av 16	6,25 %
s0614	3	3	0 0/3	0,00 %
s0615	12	12	0 0/12	0,00 %
s0616	11	12	1 1 av 12	8,33 %
s0617	14	14	0 0/14	0,00 %
s0650	3	3	0 0/3	0,00 %
s0664	1	1	0 0/1	0,00 %
s0667	5	5	0 0/5	0,00 %
s0668	3	3	0 0/3	0,00 %
s0669	6	6	0 0/6	0,00 %
s0670	9	9	0 0/9	0,00 %
s0672	3	3	0 0/3	0,00 %
s0673	4	5	1 1 av 5	33,33 %
s0674	5	5	0 0/5	0,00 %
s0676	9	9	0 0/9	0,00 %
s0677	6	6	0 0/6	0,00 %
s0739	6	6	0 0/6	0,00 %
s0750	15	15	0 0/15	0,00 %
s0752	5	5	0 0/5	0,00 %
s0768	6	6	0 0/6	0,00 %
s0769	21	21	0 0/21	0,00 %

s0780	12	12	0 0/12	0,00 %
s0781	3	3	0 0/3	0,00 %
s0788	8	8	0 0/8	0,00 %
s0789	16	16	0 0/16	0,00 %
s0790	16	16	0 0/16	0,00 %
s0792	8	8	0 0/8	0,00 %
s0795	6	6	0 0/6	0,00 %
s0797	6	6	0 0/6	0,00 %
s0799	15	15	0 0/15	0,00 %
s0801	8	9	1 1 av 9	11,11 %
s0804	12	12	0 0/12	0,00 %
s0806	15	15	0 0/15	0,00 %
s0807	5	5	0 0/5	0,00 %
s0811	5	5	0 0/5	0,00 %
s0813	10	10	0 0/10	0,00 %
s0815	13	13	0 0/13	0,00 %
s0816	9	9	0 0/9	0,00 %
s0818	10	10	0 0/10	0,00 %
s0819	8	8	0 0/8	0,00 %
s0820	12	12	0 0/12	0,00 %
s0821	16	16	0 0/16	0,00 %
s0824	6	6	0 0/6	0,00 %
s0827	10	10	0 0/10	0,00 %
s0828	9	9	0 0/9	0,00 %
s0829	16	16	0 0/16	0,00 %
s0836	12	12	0 0/12	0,00 %
s0838	19	19	0 0/19	0,00 %
s0904	12	12	0 0/12	0,00 %
s0906	19	19	0 0/19	0,00 %
s0907	9	9	0 0/9	0,00 %
s0909	23	23	0 0/23	0,00 %
s0917	11	11	0 0/11	0,00 %
s0926	17	17	0 0/17	0,00 %
s0931	16	16	0 0/16	0,00 %
s0936	7	7	0 0/7	0,00 %
s0941	11	11	0 0/11	0,00 %
s0946	4	4	0 0/4	0,00 %
s0950	8	8	0 0/8	0,00 %
s0951	10	10	0 0/10	0,00 %
s0954	11	11	0 0/11	0,00 %
s0957	9	9	0 0/9	0,00 %
s0959	13	13	0 0/13	0,00 %
s0962	5	5	0 0/5	0,00 %
s0969	11	11	0 0/11	0,00 %
s0984	10	10	0 0/10	0,00 %
Bks kand.	Rett	Utelatt+rett	Utelatt	Utl/tot.bruk feil%

Total	2543	2560	17	17/2560	
Gjennomsnitt	12,715	12,8	0,095	0,01	0,91 %
Standardavvik			0,31		4 %
Konfidensintervall			0,05		